

M V S I C E S

PRACTICAE EROTICAE
matum Libri II,

AUTORE M. GREGORIO FABRO
Luczenji, in Academia Tübinger, Mus-
ices Professore ordinario.

B A S I L E A B.

Illustriſſimo Prin-

PI A C D O M I N O, D O M I
no C H R I S T O P H O R O Duci
Vuirtenbergensi, & Deccensi, Co-
miti Montis belgardorū, Domino
suo clementiſſimo, Gregorius

Faber S. P. D.

A PI E N T E R Plutar-
chus ac p̄eclarē scri-
ptum reliquit, Prin-
ceps Illustriſſime, ex-
re iuuētutis apprime-
fore, si circa Philosophiā longo tem-
pore educata, disciplinæ illius rudi-
menta imbibere consuesceret. Qua-
nimirum sententia uir ille sapientissi-
mus significare uoluit, hanc ætatem;

a 2

E P I S T O L A

cum sit ad res percipiendas maxime
idonea, & eorum quæ à prima illa &
puerili institutione imbibit, per totā
uitam tenacissima esse soleat, ex præ-
ceptis Philosophiæ, ad omne uitę ge-
nus posse præparari. Quo in gene-
re, et si ea Philosophiæ pars, que Græ-
cis ⁱⁿ h ^{ab}itū dicitur, suam habet dignita-
tem ac præstantiam, Musica tamen
propter excellētu[m] suam ac diuinam
quandam in formandis hominum
moribus regendisq[ue] affectibus præ-
omnibus alij semper habita est in
pretio. Etenim cum omnis Mathe-
eos disciplina, non solum propter si-
nem aliquem in uita utilem, uerum
etiam quod per se honorabilis atque
expetenda sit, disci debeat, quid est
quod

P I S T O L A.

quod in hoc genere præclarus, iucundius aut magis necessarium existere mortalibus, quodq; ingenuos homines magis decorare, oblectare, consumq; mores formare possit quam Musica. Siue enim dignitatem illius siue utilitatē spectes, nullam profectō nullā reperies scientiā, cui cūcta Græcia, omnium maximarum artium parentis, propter diuinam & occultam eiusuim, tantum tribuisset & studij & uenerationis, quantum pulcherrimæ huic scientiæ tributū uidemus. Præclare' igitur Cicero, summam, inquit, eruditionem Græci sitam censebant in neruorū uocumq; cantibus. Igitur & Epaminondas, Princeps Græciæ, fidibus præclare' cecinisse dī

E P I S T O L A.

citur. Themistoclesque aliquot ante am-
nos, cum in epulis recusaret lyram,
est habitus indoctior. Ergo in Græ-
cia Musici floruerunt, discabantque id
omnes, nec qui nesciebat, satis excus-
tus doctrina putabatur. Hæc ille.
Quod autem recte illi cœsuerint sum-
mam eruditionem in neruorum uo-
cumque cantibus sitam esse, uel ex hac
Philosophi illius sententia abunde
constat: per harmonias, gratia con-
templationis & diuinarum scientia-
rum, studia non mediocriter iuuari.
Atque id quoque Vergilius elegan-
tissimo hoc carmine non obscurè si-
gnificasse uidetur, ita canens:

Cythara erit in Iopas

Personæ aurata, docuit que maximus Atlas

E P I S T O L A.

Micēant errantem Lunam Solisq; labores,
Vnde genus hominum & pecudes, unde iuber signa
Arcturum Pleiadesq; Hyadas, geminosq; Triones
Quid tantum Oceano properent se tingere sole
Hyperborei, uel que tardis mora noctitius obflet.

Quum ergo sententia hæc tam la-
te pateat, tantaq; sit eius uis & magni-
tudo, non abs re Plato & Pythagori-
ci, ut Strabo testis est, Philosophiam
Musicam uocauere. Verum de utilia-
tate huius scientiæ plura hoc loco di-
cere epistolæ angustia non patitur,
sed prolixam potius orationem fla-
gitant. Huius itaque siue artis siue
scientiæ hodie usitatæ (ueterem enim
Musicā uix quasi per nebulas, quod
dolendum est, agnoscimus) cum
præcepta quædam adolescentibus

E P I S T O L A.

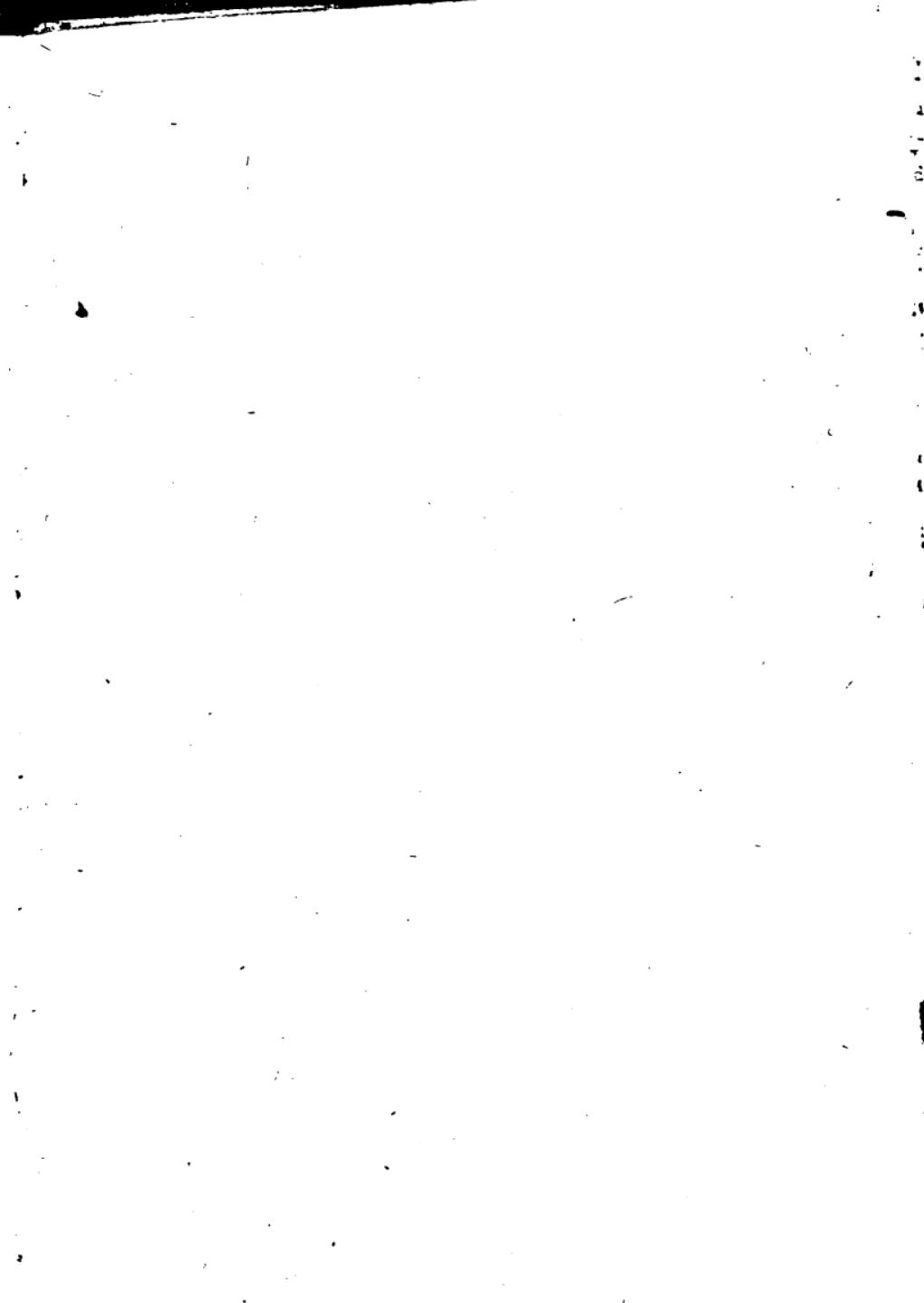
publicè compendio quodam ac me
thodo tradidissem, eaç à multis de-
scribí probariç uiderem, operæ me
precium facturum putauí, si in com-
munem omnium studiosorum uti-
litatem illa emitterem . Nam ideo
conditi sumus, ut ipsi inter nos alij
alij, communibus utilitatibus in me-
dium afferendis, prodesse possimus.
Tuo autem potissimum nomini, Il-
lustrissime Princeps, has meas Lu-
cubrationes, succisiuis horis, quibus
nimirum animum meum grauiori-
bus studijs defatigatum recreare cu-
piebam, exaratas, dedicare uolui, ut
gram meum ac memorem pro tuis
erga memeritis, animum tuæ Celsi-
tati quomodo cunctis probarem, Ve-
sus

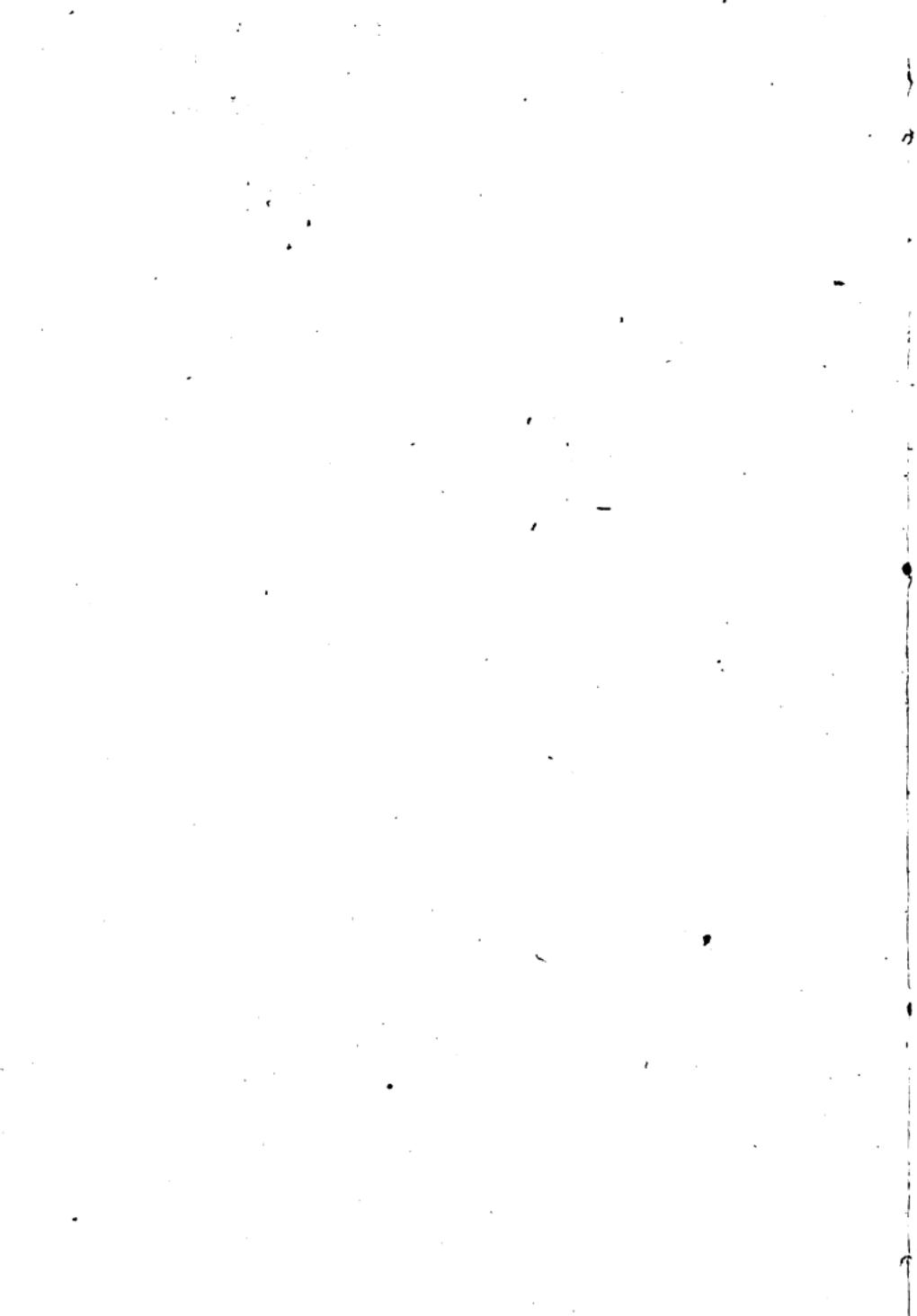
E P I S T O L A.

tus enim est prouerbium, Omnecri-
men dici si ingratus dicatur. Quod
sanè adeò uerum est, ut omnibus sœ-
culis creditū sit, huic detestabili ingra-
titudinis uitio nihil non mali inesse.
Quapropter & Persæ, ut est in Cyri-
pædia apud Xenophontē, in ingra-
tos exquisito pœnæ genere animad-
uerterunt, quippe qui arbitrabantur
eos, qui sunt ingratí, & Deos maiorē
in modum negligere, & parentes &
patrīam & amicos. Hæc cum ita sint,
meritò quoq; ego ingratitudinis ac-
cusandus essem, si non quoquo mo-
do, pro tantis tuis, quæ in me con-
stant, beneficijs gratus essem. Rogo
itaq; ut Musicum hunc libellum tuo
nomini inscriptum placido hilariq;

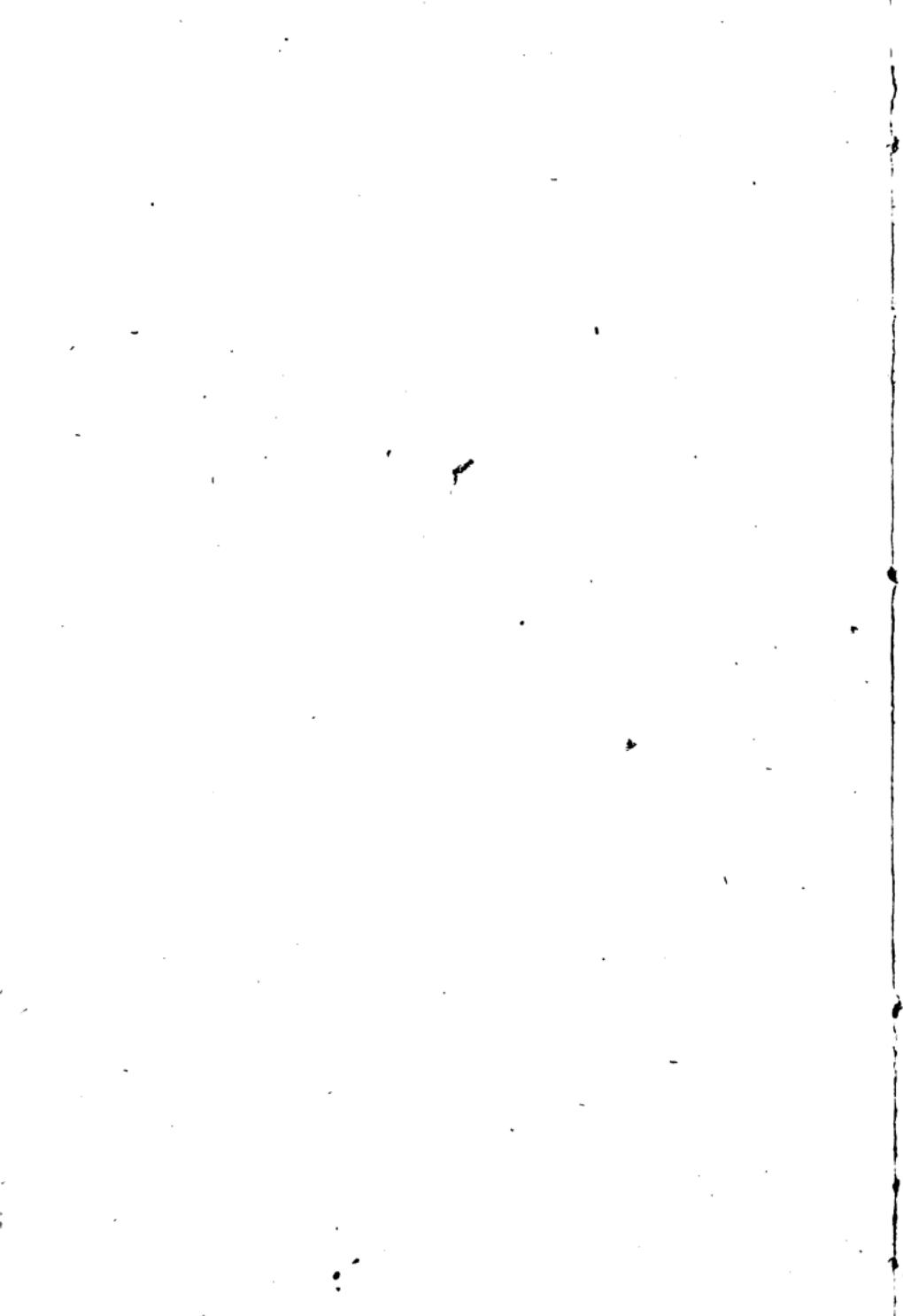
E P I S T O L A.

at soles, uultu accipias. Tametsi uero
nullo eruditionis nomine tuæ Cele-
sitati commendatus sum, nulloque di-
gno munere beneficia in me tua re-
pendere possum, tamen summa tua
clementia, & in omnes ueræ pietatis
atque eruditionis amantes maxima
uoluntas, sperare me cogit, techarta-
ceum hoc munus, tanquam meæ er-
ga tuam Celsitudinem, gratitudinis tes-
titem, non spreturum, sed potius ad
maiora audenda, cum laude tua con-
iuncta, animum mihi additurum.
Vale Princeps optime in C H R I-
S T O Saluatore nostro. Tu-
bingæ Calend. Iulij, An-
no M. D. L I I.

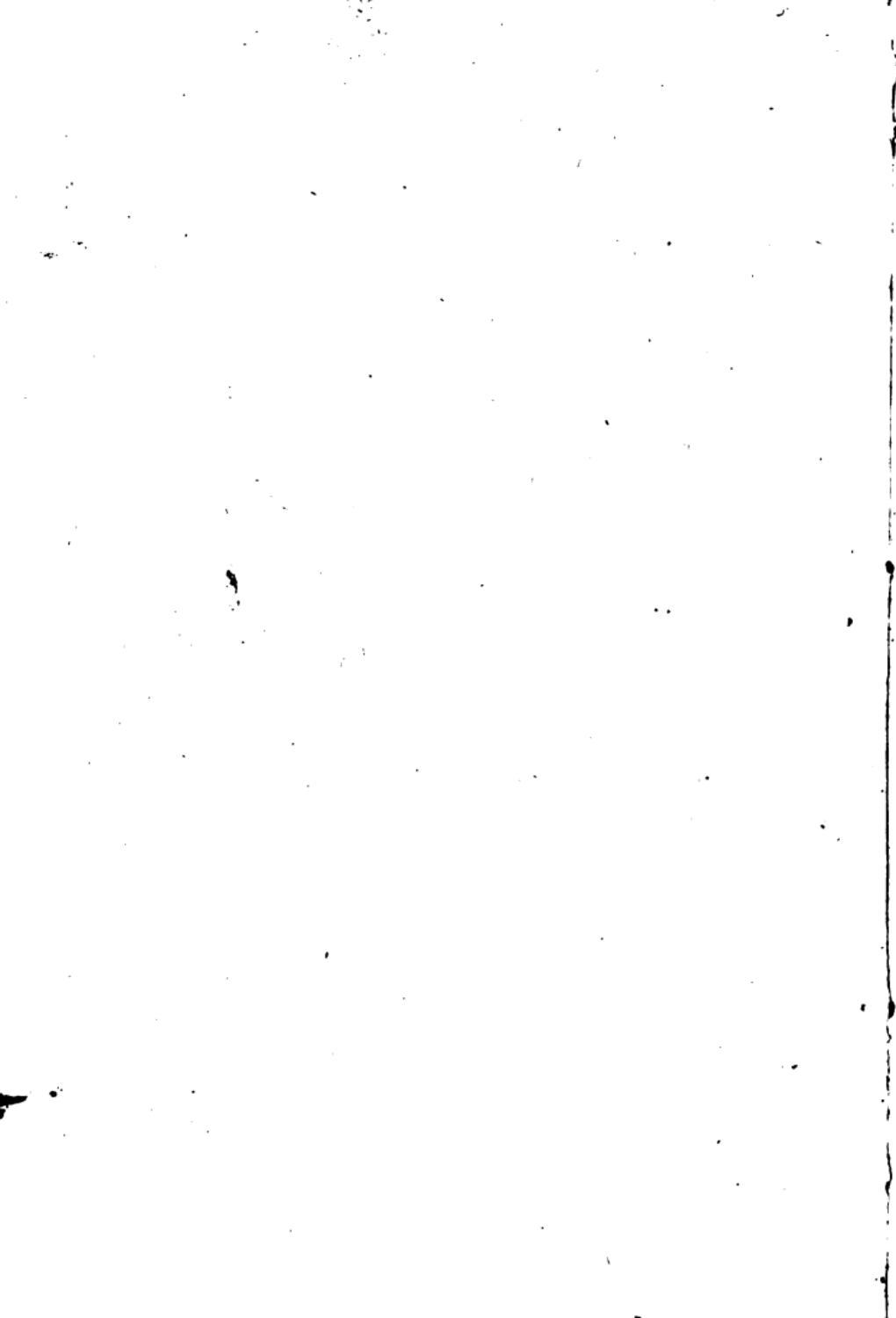

EROTEMATVM

Musices practicæ Liber prior.

De philosophiz definitione ac
diuisione, Cap. I.

Vnde exordium libri huīus tibi ca-
piendum esse statuisti?

Vm benē canendi artem trade-
re instituisse, nulla à re prius
mihi incipiēdum putauī, quā
ut philosophiz in suas partes,
harumq; in sua membra distri-
butionē, de sententia optimo-
rum philosophorum breuiter perstringerē. Idq;
eam maximē ob causam, ut ex hac partitione, qua
singula philosophiz membra quasi sub aspectum
subiiciuntur, adolescentes facilē possēt ac expedi-
tē perspicere, quo in genere hoc philosophiz mē-
brū, cui musicæ nomē est, cōtineretur. Nā quēad
modū reliquę artes ac sciētiz omnes uia ac ratio-
ne docentur, ita quoq; sua Musica est methodus,
qua à minimis primordijs & elementis exorsa cer-
tis progressionibus ad suum finem tendit.

A

Quo.

Quoniam igitur philosophia est facta mentis, quid ea sit, definitio ne explica.

PHilosophia (ut Cicero eam de veterum philosophorum sententia definit) est rerum diuinarum & humanarum causarumque; quibus haec res continentur, scientia.

At mihi in definitione hac, particula diuinarum redūdere uidetur. Nam de rebus diuinis, quae sacris literis continentur, nihil quicquam certi nos docet philosophia.

Recte id quidem ac bene tibi uideretur, si de literis sacris hoc pronunciasset philosophi. Siquidem omnia ea, quae in prophetarum & apostolorum scriptis continetur, *πίστις* & non sunt sed *πίστα*, que piem ac sanctem credi, non sciendi oportet. Quando uero de ijs nihil sciuisse Aristotelē constat, idcirco alias res subesse ac intelligi necesse est, quas ille sub Theologia seu prima philosophiae uocabulo complexus est, quemadmodum in tercia epistomonicī generis parte explicabitur.

Quot

L I B E R . I.

Quot in partes distribuitur omnis philosophandi scientia?

IN tres. Nā pro triplici uniuersitatis rerum, quærum quidem sciētia esse potest, differentia philosophiæ quoq; in tria prima diuiditur genera, quibus illæ cōtinentur. Vnum λογικόν græci vocat alterum τεχνικόν seu, Θρησκικόν, tertium πρακτικόν.

Quid est logica Philosophia?

Est quæ in earum rerum cognitione consistit, quæ sint in mente & intelligentia, extra uero locum non habent.

Quot habet partes?

Tres.

Cedo quas?

Avt enim in Etymo uocabulorū inquirendo & cōponendo oratione occupata est, & Grammatica dicitur: aut in iudicio orationis, quod uerū falsumq; respicit, & Dialecticæ nomine habet: aut circa orationis ornamēta, & Rhetorica appellatur. Primum ergo hoc genus circa secundas tantum rerum notitias uerans, eas tanquam τεχνικά in constituenda oratione adhibet,

A s Quid

MUSIC. PRACT.

Quid est epistimonica seu Theoretica philosophia?

Est quae absolutas & primas rerum tum caducarum, tum aeternarum noticias contemperatur.

Quotuplex ea est:

Triplex. Vnum enim genus ad compositarum & mobilium rerum tractationem pertinet & φυσικὴ dicitur. Alterum est quod in simplicium & incorporearum rerum cognitione non quidem absolute, sed εἰφαρεῖσθαι uersatur Μαθηματικὴ Graci uocant.

Habet ne hoc genus suas quoque partes:

Habet. Nam quadripartita esse dicitur ei⁹ diuisio. Primum enim diuiditur in Arithmeticā, deinde in Geometriā, tum in Musicā, postremo in Astronomiā. Atq; harū rursus alia est diuisio.

Quæ est illæ?

Diuiduntur enim ex Platoni sententia in simplices & compositas.

Quæ sunt simplices?

Arithmetica & Geometria.

Quare sic dicuntur:

Quia res suas simpliciter ab omni materia abstractas considerant. Ut Geometra sine materie

L I B E R I.

materie aliqua cognoscit magnitudines ac ~~diuersas~~
ores, nulla adhibita actione, sed mentis agitatione
tantum. Similiter quoq; Arithmeticus naturā nu-
merorum eorumq; proportiones sine ulla re ma-
teria contemplatur. Atq; hanc etiam ob causam
hę duas sc̄ientias firmas, stabiles, minimeq; fallaces
habent demonstrationes.

Sed quę sunt comp̄ositę?

Musica & Astronomia.

Cur compositas dicas?

QVIA ex prioribus duabus & rebus naturali-
bus cōponitur, & absq; illarū conditioni-
bus, quid ipsę sint, intelligi nequeunt. Sic Musica
numeros quidē cōsiderat, sed tamē nō simpliciter
ut Arithmeticā, uerum ad sonū accommodatos,
Hinc Plato Musicā numeris uocē addere scribit.
Astronomia circa numeros quidem etiam & mag-
nitudines uersatur, sed tamē quę certis corpori-
bus adiunguntur. Porro has scientias Plato, impu-
ras uocat propterea fortassis, quod circa ea uerzen-
tur quę ενθεούτικε sunt, quorū non est perpetua
& constans ueritas, sed subinde aliter atq; aliter
se habere possit. Et enim Musica, dum numerorū
rationes certę sci, utpote sono adhibet, coniectu-

M V S I C .   P R A C T .

tarum referentissima est. Hinc etiam eiusmodi scientiae optimabiles à Cicerone dictæ sunt.

Quæ est tertia epistemonica philosophia pars?

Es que ἐπιλόγονα hoc est res simplicissimas & à natura ac conditionibus materiarum prorsus separatas contemplatur. Atq; hæc prima philosophia nomen sortita est.

Quid est practica philosophia?

Es quæ non solum in cognitione rerum agentiarum, earumq; causis exquirendis, ueram etiam in actione consistit, & molitur aliquid operis, atq; ipso perficitur.

Quo habet partes?

TRes. Prima appellatur Ethica, quæ singulos homines ad honestatem instruit. Deinde est Politica, quæ quomodo aliquis multis possit praesse döcet. Tertia est quæ singulas domos instituit. Atq; haec tenus totius ferè philosophia membrum recensulamus.

Quid nonne Medicina quoq; & iurisprudentia membra sunt philosophiae?

Sunt quidem: sed ex coarctatis membris origine ducunt, ab eisq; dependent. Nā iurisprudentia & iuris & rationes ex practica philosophia: Medicina.

L I B E R I.

¶ n̄ uero ex physiologia sumūtur. Si quē preterea sunt artes, ut Optice Architectonice &c. illæ sunt quasi παραγόντες Geometriæ et Arithmeticæ. Ex hac igitur philosophiæ partitione liquido apparet Musica in iis collocari disciplinis quē iure quodam suo ἐξπίσει seu evidentiam & accurationem sibi uendicant.

D E M V S I C A Q V I D S I T? & quæ eius in partes suas diuissio.

Cap. II.

Quid est Musica?

CVm huius uocabuli non sit una significatio sed uaria, docendi ratio postulare uidetur, ut primum eius homonymian, quæ in disciplinis locū nō habet, distinguā, & deinde in sua mēbra digerā. Nam cum uarijs in rebus musica ratio uocari dicatur, ex eius partitione, quam sequens tabula continet, mellus perspicietur quam partem his libris suscepimus explicandam. Musica igitur uocabulū trifariam ab authoribus usurpatum, primo pro tota artiū encyclopediā. Nam ut testis est Strabo, Philosophia à Platone et ante illū Pythagoreis Musica appellata est. Interdum uero id significat quod τέχνη aut εργασία in rebus, ut

M V S I C .   P R A C T .

aliud sit nihil quādū cōelestis corporū, et uniuersis
naturē clusq; inter se partis harmonia ac cōcors
amicitia, quēadmodū ex sequēti tabula in natura-
lis Musicae diuisione perspicuū erit. Nolo autē pu-
tes me in naturalis Musicae descriptione, clusq; di-
uiisione quicquā de sono intelligere. Siquidē cui
dentissimis argumentis ab Aristotele principe
philosophorum demonstratum est, nullū proſua
In caelo sonum sphērarum motu reddi. Ideoq;
Plato & alij quidam philosophi Musicae uocabulo
interdum abutuntur, de qua catachresi lectorem
duxi admonēdū. Tertia significatio propriè ad in-
ſtitutum nostrum pertinet, qua Musica dicitur
esse scientia grauiū acutorumq; sonorū differē-
tias sensu ac ratione perpendens.

**Quam ex hac diuisione partem his libris
explicandam sum p̄sistis**

Illam qua Præcticas nomen obtinens, uoce hu-
mana sonos efficit, artificioſeq; Musica pars est.

Quid igitur est Musica Præctica?

Esit bene ac modulatē canendi scientia?

In quibus rebus cōsistit bene canēdi ratio?

Omnis bene canēdi ratio seu facultas his fere
quinq; rebus cōtinetur. Primū enim totum
systema

L I B E R   I.

systema, seu ut uulgo uocant, scala cum omnibus suis proprietatibus rite & exacte cognosci debet, qua de re posterius dicetur. Deinde ut harmoniae genera penitus perspecta sint, necesse est. In his enim totum canendi momentum, caput, & cardo uersatur. Tum ut interualla suis ac proprijs uocibus, certisq; mutationibus exprimatur. Quarto ut unicum genus tacitus & certa mensura in singulis cantionum generibus pro signorum figuram q; varietate attedatur & obseruetur. Postremo ut omnes cantilenae partes quæ ad canendum propontuntur, aptis, canoris, & appositis uocibus exprimantur.

Vnde dicta est Musica?

Musica nomen, ut Musarum ἀπὸ τὰ Μῆδοι duci, author est Plato in Cratylo. Orpheus uero in hymnis Musas quasi Μελσόρες dictas esse putat. Eusebius ἀπὸ τὰ Μυτίη Μεσαρύderiuari censet. Atq; tres hæ etymologiaz omniū quæ ab alijs afferuntur potissima sunt.

In quo differt Musica à reliquis scientijs?

ET si ingenuæ artes omnes inter se nexæ & co-
muni quasi uinculo iugatae sunt, differunt
tamen singulae inter se duobus potissimum modis,

A 5 uideli.

MUSIC. PRACT.

uidelicet sine et subiecta materia. Etenim suus cuiusque arti finis est maximè proprius, quo ab alijs omnibus distinguitur. Habet preterea quævis ars aliquā certi generis subiectā materialē (νόοκάμαρη Graci uocant) quam tractet & in qua ueretur. Ut Geometria habet figuræ, ~~aliquæ~~ ^{figuræ}, ac magnitudines, in quibus tanquam propria materia consistit. Arithmetica numeros, Astronomia cœlestes astrorum respicit. In Grammaticis est latina & perspicua oratio, In Rhetorics ornata & splendida. In Dialectica probabilis. In Physicis sunt substantiae naturales mobiles. Parte quoque ratione aliquid in Musica statuitur, quo ab alijs differre dicatur.

Quid igitur propositum habet Musica,
in quo tanquam subiecta re aliqua
uersari dicitur?

SVblectam materiam huius scientiæ Plato in Gorgia discrete exprimit, quo in loco Musicam πρετήσιην τελέων ποίησιην uersari scribit. Quid uero per μέλος intelligendum sit, ipse met in tertio de rep. explicat, ubi inter cetera sic scriptū reliquit μέλος ἐπειδὴ θεού οὐ γνώμενον, λέγεται καὶ ἀρμόνια καὶ φύσις. Quam quidē sententiam Cicero lib. i. de Oratore his uerbis ferè expressiſſe uidetur

etiam

L I B E R . I.

quā inquit: In Musicis sunt numeri, uoces, ac modi. Nos ergo statuemus Musicę subiectū esse μέλος, quod ex tribus his, ut comprehensum est, cōstat, uidelicet Rythmo, harmonia, & oratione. Quae tria si coniungātur, suauem & gratam auribus uoculationem, concordemq; et consentientem dissimilium uocum cōgressū, qualis fit ex diapason cōsonātia, & diapente & tono simul iunctis, cōficiūt.

Quotuplex est Musica Practicæ.
Duplex. Alia enim plana dicitur, alia figurata.

Quid est Plana Musica?

Est notularum sub una & æquali mensura simplex & uniformis pronunciatio, sine incremento & decreto prolationis. Huius exempla sunt omnes cantiones que ad formam cōtrapuncti simplicis componuntur.

Quid est figurata Musica?

Est que in suis notis, pro colorum ac figurarum signorumq; uarietate, ex Modi Temporis ac Prolationis mensura & proprietatibus existente, diuersam & in aqualem seruat quantitatem. Notula xū enim diuersitas omnis à uarijs signis & figuris, unde figuratus cantus dictus est, proficiuntur.

Quomodo.

M V S I C . P R A C T .
Quomodo differunt plana &
figurata Musicae

Methodo quidem, qua docentur, nihil differunt, si
quidem eadem ferent habeant axiomata, initia, pro-
gressiones, ac eiusdem, quo omnia artis precepta refe-
runtur, finē. Sed tamen cum figurata posterius inue-
ta sit (unde etiam noua à quibusdam dicitur) &
multæ sint eius nouæ quedam præceptiones cōsti-
tutæ, quæ peculiariter sibi arrogat, ideo factū est,
ut hæc aliquo modo differre ab illa dicatur, tam-
etsi reuera ad unam tractationem uniusq; artis per-
fectionem pertineant. Nam omnia quæ in plana
Musica tradūtur, fundamēta sunt & pars figuratae.

D E T R I B U S M O -
dulandi generibus,
Cap. III.

Quid sunt modulandi genera?

Sunt quæadmodū phthōgorū quatuor seu te-
trachordi distributiones seu affectiones.

Quot sunt?

Tria. Nā quæadmodū tetrachordū tribus mo-
dis distribuitur, ita quoq; tria sunt modulandi
genera. Vnum genus dicitur Diatonicum, alterū
Chromaticum, tertium Enharmonicum.

Quid

L I B E R   I

Quid est Diatonicum?

Est cuius omnia tetrachorda per semitonium minus, tonum ac tonum incedunt. Sic dictum quod tonis abundet. Illi enim cantu uehem etio-rem & magis naturalem, auribusque sua dulcedine gratiorem reddunt.

Quid est Chromaticum?

Est quod in omnibus tetrachordis per semitonium minus, semitonium maius, actris semitonias h. e. semiditonium progrediuntur. In hoc mira est tonorum sectio, seu potius fractio, ideoque ab illa naturali intentione, qua est in Diatonico genere ad molliorem & lasciuorem cantum declinat.

Enharmonicum quid est?

Est cuius omnia tetrachorda diesi ae diesi & ditono constant. Est autem diesis minoris semitonij dimidium, idem significans quod diaclisma. Hoc medium est inter Diatonicum & Chromati- cum. Ceterum posteriora duo temporum inuria, & inscitia cantorum ab usu recesserunt. Diatonicum ab ecclesia nobis integrum est seruatum, quippe quod maiestate religionis propter gravitatem suam, qualis in ecclesiasticis canticis appareat, conueniat. Sed nunc typum subiungimus, quo modulandū generum

MUSIC. PRACT.

generis diuisio, in primo tetrachordo, quod post
προσλαμβανεται incipit, & est ταῦ οὐαῖς
aliquo modo demonstrari potest:

Dionisi:		Hypaton.	
Genus Chroma:		Tetrachordum	
Brahm:		C	D
Semitonii minus	Tonus		Tonus
Semitonii Semitonii minus	Tonus	Trisemitonias id est, Semiditonius	
dis erit	dis erit	Dionisi	

Descale.

L I B E R . L
DE SCALA
Cap. III.

Quare initio scalam docere instituis?

ORDO cōpositiua methodi id postulat. Nam cū in Mathesēs disciplinis priora sint nobis notiora cōpositis, ideo componendo aptissimē docētur. Est enim in singulis illis scientijs aliquid minimum, à quo tanquam primordio ad magis composita progrediuntur. Et quemadmodum in Geometria est aliquid minimum, quod punctum dictur: Ita in Musicis, schisma Chromatica partitione minimum est, in Diatonico tūcō genere διάνοια seu ut Plato uocat λύμα. Ab hoc sit progressus ad apotomen, inde ad phthongos & diastimatā. Sunt autem phthongi prima cantus fundamenta, sine quibus nemini ad hanc scientiam aditus patet. Hac cum in scala continuantur, idcirco rectissime primo loco traditur. Atque etiam hac de causa eam Guido Aretinus, insignis suz etatis Musicus ifagogen inserpsit, quippe quæ nos quasi manu ducens, omnia artis fundamenta, interuallorum rationes, cantus naturam, permutationemque uocum & quicquid

MUSIC. PRACT.

quid tandem ad canendi artificium. (Solmisa-
tionem barbari uocant) pertinet, absolutissime
doceat. Sed monendi mihi hoc loco sunt a-
dolescentes, non omnia Latine efferi in hac ar-
te posse, tum quia Musici, ut Cicero ait, more
quodam loquuntur suo, tum uero quod in ea
pleraq; sint noua (ueterum enim Musicam uix al-
gnoscimus) quæ propter sui ignorationem nul-
lum habuerint antè nomen. necessitate ergo co-
gentem noua facta sunt uerba, illisq; à primis auto-
ribus imposta. Quæ cum iam longo usu rece-
pta sint & approbata, non facilè mutanda esse, nee
temere ab illis discedendum existimauit.

Vnde dicta est Scala;

Vox est translatæ à similitudine & figura il-
lius scalarum, qua in ædificijs uti solemus. Cla-
ues enim una cum lineis quibus legitimo ordi-
nare distributæ continentur, talem repræsentant figu-
ræ. Vel quæadmodum in illa gradatim sit ascen-
sus & descensus, ita in hac quoque uocis inten-
tione ac remissione ex clave in clavem per omnes
sonos

L I B E R   L

sonos tñquá per gradus ascendiuntur & descenduntur. id quod in infra scripto typo perspicuū erit.

Typus scalæ vulgaris.

ee	la	—
dd	la	sol
cc	sol	fa
bb	fa	si
aa	la	mi
g	re	ut
f	fa	ut
e	la	mi
d	la	sol
c	sol	fa
b	fa	si
a	la	mi
G	re	ut
F	fa	ut
E	la	mi
D	sol	re
C	fa	ut
B	mi	—
A	re	—
F	ut	—

B

Typus

MUSIC. PRACT.

Typus scalæ diatonica dimensione dilpositus.

Excel-
 lentes
 Geminatas
 Peracu-
 tas
 Acutas
 Minores
 Confi-
 nales
 Finales
 Maturas
 Graues

cc
 dd
 cc
 bb
 aa
 g
 f
 e
 d
 c
 b
 a
 G
 F
 E
 D
 C
 B
 A
 G

			la		Tonus
			la	sol	Tonus
			sol	fa	Diesis
			fa	mi	Apotome
			mi	re	Diesis
			re	ut	Tonus
			ut		Tonus
			fa	ut	Diesis
			la	mi	Tonus
			so	re	Tonus
			fa	ut	Tonus
			mi		Diesis
			f.		Apotome
			re		Diesis
			mi		Tonus
			re		Tonus
			ui		Diesis
			fa		Tonus
			ui		Tonus
			la	mi	Tonus
			sol	re	Tonus
			re	ut	Diesis
			mi		Tonus
			re		Tonus
			ut		Tonus

Tetra chordū Hyperboleō.
 Tetra chordū Diezeugm.
 Syntēsis Tetra chordū Meson.
 Tetra chordū Hypaton.

Quis est usus huius scalæ?

Sest, ut pro uarijs linearū ac spaciōrum distan-
tijs, uaria uocum intervalla animaduertere, ac
clauis diuersitatem & permutationem uocum
carumq; inter se discrimen ac naturam deprehendi-
dere possimus.

Potest' ne descendæ scalæ me.

thodus aliqua tradic-

Potest. Rectè autem & in loco hac de re quæris?

Nam cū omne canendi artificiū in scalæ co-
gnitione cōsistat, primo loco ea disci & ad amus-
sim cum omnibus suis proprietatibus cognoscere
debet. Ad hanc tiero rem methodus & certa uia
nobis inservit opus est, ne in eos errores incida-
mus, quibus pleriq; tanquam labyrinthis deterti
& iauoluti, dum metam contingere nequeunt, de
artis difficultate conqueruntur. Primum igitur
meminerint adolescentes, sedulj opere esse dan-
dam, ut has uiginti claves co ordine quo in priori
scalæ typo dispositæ sunt, memorie tradant, ita ut
gradatim ascendendo & descendendo eas exactissi-
mè possint enumerare. Sic enim fieri ut quas &
quot uoces qualibet clavis tenet, facile illis oc-
currat. Secundo loco clavium discriminem diligen-

B a ter

ter est attendendum; cum enim septem sint claves, totidē literis, A.B.C.D.E.F.G. appellatae & distin-
ctae, cæq; ter in scala reperiantur, triplex quoq; illa
rum discriminē existere necesse est. Hæ ergo tres
claves, A.a.aa. primum loco differunt. Nam A. in-
simum locum in spacio, a. medium in linea, aa. su-
pernum in spacio occupat. Deinde eadē hæ literæ
figura differunt, A. enim maiori figura, a. minori.
aa. geminata pingitur. Tertio loco appellatione,
qua à phthōgorum proprietate sumitur, à se inui-
cem discriminantur. Nā, A, grauis dicitur clavis:
a, acuta:aa, peracuta. Similiter quoq; de reliquis.
ut, B,b, bb. & C,c, cc. D,d, dd &c. statuendum est.
Tertium est, ut clavulū interiualla probè obserue-
tur, id quod tum demū fiet, quando adolescentes
perspectū cognitumq; habuerint, qua claves qui-
bus in linea aut spacijs collocētur, ut interrogati
de earum distantia promptè respondere possint.
A.ab F, sexta:ab G, septima:ab A. octaua:ab C, deci-
ma distare. Atq; hæc res ad initium in omnibus
cantilenæ quatuor aut pluriū uocum partibus su-
mēdum (intonationem uulgo uocant) futuro cā-
tori maximē est necessaria. Nec tamen distantia
clavulū solum noscendæ sunt, sed & uoce pronū-
tianda.

glāndæ. Cuius quidem rei certissima norma est instrumentum, Monochordū uocatum, in quo: si chorda incontenta non sit sed concentum serua se queat: distinctos interuallis sonos, auriū sensu tanquam mēsura euidentissime possumus metiri ac dijudicare. Sed hæc in sequentibus copiosè explicabuntur, iam uero methodum tantum indicasse sufficiat.

DE CLAVIBVS

Cap. V.

Supra dixisti in scala omnia benē canendi
fundamenta contineri, illa igitur
nunc deinceps explicas

In scala duo potissimum consyderantur, in quibus totum uersatur canendi negotium.

Quæ sunt illæ?

Primum sunt claves, deinde uoces.

Quid est clavis?

Est litera quæ in linea vel spacio contenta, per certas uoces, nos in cantus cognitionem introducit, ut sunt haec septem literæ, a, b, c, d, e, f, g.

B 3   Vnde

Vnde dicta est clavis?

Dicta est μυτεφορικῶς ab usu clavis aenæ seu ferreæ, quæ admodum enim illa seras ianuariæ aperiétes, ad ea quæ in cōclavi abscondita sunt peruenimus, ita hac litera tanquam clave cantum, in quo uoces abstrusaæ latent, aperimus & quasi rese-ravimus. Vnde clavis à nōnullis definitur esse can-tus & uocum reseratio.

Quot sunt claves in uniuersum?

Si in b f a ḥ m l clave geminæ soni naturam, quæ à toni in apotome & dies in diuisione oboritur, respicis, duæ & uiginti claves, ut in posteriori sca-læ typo appareat, numerantur: si uero triplicem literarum seriem consyderas, uiginti tantū, ut in priore scalæ typo est cernere, inuenies.

Dic age quæ sit triplex illa clavium
series aut ordo?

Primus ordo est earum, quæ soni, loci & figure ratione, quam respectu reliquarum habent, triplicia sortiuntur nomina. Appellatur enim grā-ues, infimæ ac maiores. Secundus ordo earum est quæ pari quoq; ratione acutæ, medie & minores uocantur. Tertius eas claves complebitur quæ iidē peracute, supremae & geminatae nominantur.

Quot

Quot sunt primi ordinis claves?

Onus. A B C D E F G. quæ idem dicuntur graues, quod graues in illis sonus, qualis in basi, edatur. maiores vero seu capitales, quod maiori bus literis pinguntur. Infimæ quia infimum systematis locum obtinent. Ex his porro sunt quatuor, in quibus omnis generis regularis cantus finitur, ut sunt D E F G.

Quot sunt secundi ordinis claves?

Septem. a b c d e f g. quæ propterea acutæ dicuntur quia respectu inferiorum acutum sonum edunt: mediae quod habeant quasi medium natum inter graues & peracutas. Dicuntur etiam minores quia ad differentiam reliquarum quæ infra ac supra locatæ sunt, minorib. literis pinguntur. Eiusmodi autem uoces in Tenore & Altitonate eduntur. Ex his quatuor sunt confinales uocatae ut sunt, a b c d. in quibus omnis cantus irregulariter finem habet. Cantus enim qui finitur in a. primo uel secundo scribitur modo: in b. tertio uel quarto; in c. quinto uel sexto; in d. septimo uel octavo. Reducitur autem a. ad. D. b ad E. c ad F. d ad G. ut in sequenti dispositione cernitur.

Sed nostri instituti hoc loco nō est exactius hāc rem tractare, quādo appellationes clavū tamē explicare uoluimus, & infra ex professo de ijs getur.

Quot sunt tertij ordinis claves?

Quinque. aa.bb.cc.dd.ee. quā per acutę & excellētes uocantur quod respectu inferiorum omnium excellentem & ualde acutū sonū edant, qualis est in cantu, qui *κατ' ἕρχην* sic dicitur, quod uel sola illa uox canere uideatur, uulgo Discātum uocant. Dicuntur etiam geminatae à geminis literis, item suprēmae à supremo loco.

Quare non etiam hic septenarius literarū numerus, quemadmodum in superiori ordine, compleetur?

Petuisset sanc: sed quia ut res naturales omnes, ita &

Ita & uox humana finita est, ideo necesse fuit, ut claves uocisq; cursus, certū haberent initium & finem, intra qua^r tanquam septa & limites clauderentur. Atq; hoc loco apparet ratio, quam obrem trium inferiorum clavium quālibet una tantum uoce constet. Quod tamen non uelim ita intellegi, ut plures recipere nequeant, sed si aliquę uoces: ut in cantionibus sex septē aut pluriū partiū fieri sape solet: supra uel infra scalam excesserint respiciendum esse ad eam clavem, que octaua proximè ab hac distans ueras & non fictas uoces superpeditat. Nam perpetuò uerum est hoc axioma Musicum, de octauis propter eandem naturam, idem esse iudicium. Ut hinc manifestū sit disposi^tionem scalæ in infinitū deduci potuisse, si uocis humana cursus infinitus fuisset. Hæc generatim de triplici clavium in scala contentarum, ordine dicta sufficiant.

MUSIC. PRACT.

Typus clavium differentiam re- präsentans.

		Supremæ
	Loco	Mediae
		Infimæ
		Geminatæ
Claves tripliciter differunt.	Figura	Minores
		Maiores
	Appellatione	Peracute
		Acutæ
		Graues

DECLAVIBVS SIGNA- tis, Cap. V.I.

Restant' ne alia quæ de clavibus
dicenda sunt:

Maxime. Nam quædam claves à Musicis sig-
natae dictæ sunt, quarū duetu & indicatione.
et reliquæ quæ in cātu nō scribuntur, æstimare licet.

Quid sunt signatæ claves?

Sunt signa quæ systematis locum & cuiuslibet
cantus iunctum certis uocibus demonstrant.

Quottup'ices sunt:

Duplices. Principales & minus principales.

Quos

Quot sunt principales?

QVINQ;. F.F.c,g.dd. Has Musici certa sclege, runt, atq; in cuiuslibet cantus initio ponendas esse statuerunt.

Quae est illa causa?

EA est. Nam cum ineptum esset omnes lineas et spacia clauibus occupare, magisq; id discetes inuolueret quādā promoueret, quinq; tātum claves electe sunt, quae circa canticorum initia posuerentur, à quibus reliquarum intermediarum omnium, quae non signantur sed mente tantum & cogitatione concipiuntur, sumeretur iudicium, ut ita ex una aliqua clave posita estimarentur non positz. Ex his autem usitatiores sunt F.c.g. reliquæ duæ F & dd raro admodum, & non nisi in plurimarum partium canticibus, quae scalam utrobiq; excedunt, usurpantur. Quanquā autē claves infra F nos deficiunt, tamen sciendum est illas esse pertendas ex proximis octauis, ut superius monui.

Quot sunt minores principales?

Dua. h̄m̄ & b̄fa.

Cur sic dicuntur?

QVIA non uerē nec propriè dicuntur signatae claves, sed secundario & ex accidente, in meo scilicet

28 M V S I C. P R A C T.

dio scilicet cantu, pro signatis habentur. Initio autem non ut signatae claves sint, sed ut naturam ac genera cantionum ostendant ponuntur.

Tabula usitatores signatarum clavium
in utroq; cantu complectens.

Has quinq; signatas claves arbitratii sunt Musici nō in spacijs sed in lincis potius esse sumēdas, ita ut una ab altera distet p quintā, exceptis duabus inferiorib; quae septima se iunctæ sunt,

DE V O C I B V S,
Cap. VII.

Percepi satis, ut opinor, ea quæ de clauib. sicire opus mihi erat, tu porro quæso ad uocū ex-
plicationem accedas.

Restimones: erat enim id alterum quod in scala explicandum proponebatur. Et cum harmonia

harmonia nulla absq; grauibus & acutis uocibus
existere possit, satis opportune quid uox sit, quęq;
eius differentia, hoc loco explicabitur.

Quid est uox?

CVm uocis uocabulū duo habeat significata,
quorum neutrum absq; altero in Musicis in-
telligi potest, utrumq; explicare placuit. Vox ergo
ut Physici definiunt: est sonus animatis quibus dā
instrumentis formatus, ad significandum affectū
& appetitum.

Quae sunt illa instrumenta?

ET si illorū explicatio alterius est professionis,
quaē tum à Phisicis tum Medicis peti debeat,
tamen cum de formatione uocis elegans esset lo-
cus apud Ciceronē in secundo de natura Deorū
illum huc adscribere uolui, qui in hunc modum
se habet. Primū enim (inquit) à pulmonib; arte-
ria usq; ad os intimū pertinet, per quā uox prin-
cipiū à mēte ducēs percipitur & funditur. Deinde
in ore sita lingua est finita dentibus, & ea uocē im-
moderatè profusam fingit ac terminat, quę sonos
uocis distinctos & pressos efficit, cum & ad dēres
& ad alias partes pellit oris. Itaq; plētri similem
linguam nostri solēt dicere, chordarum dentes,

nāres

M V S I C. P R A C T.

nares cornibus, his quæ ad nervos resonant in catibus. Hæc ille.

Quæ est altera uocis significatio?

VOces Musici definiunt esse syllabas, quibus interuallorum soni exprimantur, signo uia delicet pro re significata per Metrum usurpatæ. Harum sex sunt. Ut re mi fa sol la.

Cur inuenitæ sunt hæc syllabæ?

VTrudes huius artis, omnis generis cationes ljs exprimere disceret. Cum enim phthongi aliquibus syllabis uoce efferti debeat, ideo has syllabas tanquam certam materiam Musici excoigitæ sunt, in qua illi tantisper se exercerent dum orationis contextū (sua enim cilibet modo ppriz est oratio) notulis accommodare possent.

Sufficient ne sex hæc uoces ad quemcunq; cantum modulandum;

ITa sane. Nam omnes omnium cantilenarunt notæ, quibuscunq; tandem interuallis distent, his sex uocum signis, si toties quoctes opus est iterentur, efferti possunt, cuius quidem iterationis ratio tradetur postea in cap. de permutatione uocum. Excoigitæ uero sunt hæc uoces propter discentiū commoditatem. Nam cum rudibus artis canendi

L I B E R .

comprendi primum difficile sit orationem, ad quam cantionis modus præcipue constituitur, notis applicare. ideo Musici tales uoces excogitarū, quæ sua quasi proprietate cuiuslibet cantus ambitum ac naturā apte conuenienterq; exprimerent. Has uoces quidam ex sequenti hoc Sapphico desumptas esse putant.

Vt	quicant laxis
Re	sonare fibris
Mi	ragistorum
Fa	muli tuorum
Sol	ue pollutis
La	bij reatus & cæt.

Supra dixisti esse differentiam uocum,
quæ ergo illa sit explicā.

Voces naturæ suæ ratione tripliciter inter se differunt. Aliq; enim molles à molli ac suauē sono, quem edunt, dicuntur. Harū duæ sunt Ut & Fa, quæ eandem & conuenientē naturā habēt, qua una in alteram commode trasmutari potest; Id quod in reliquis quoq; obseruandum est. Deinde dure itidē duæ sunt Mi & La, quæ à duro sono sic appellantur. Tertio duo sunt quæ naturales dicuntur. Re & sol, quia inter duras & molles mediæ quandam

52 M V S I C . P R A C T .

quandam soni naturam obtinent, & cum quadam uocis moderatione pronuntianda sunt.

Est ne alia uocum diuisio:

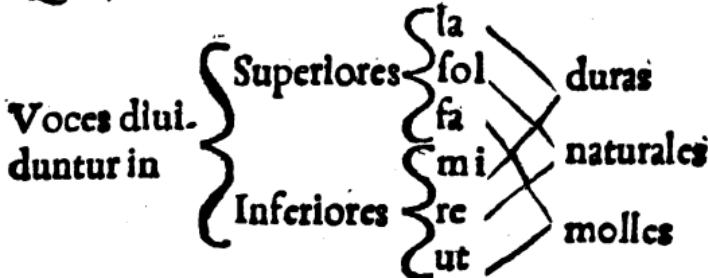
Est. Nam diuiduntur in inferiores tres nempe
Vt Re Mi, & totidem superiores fa sol la.

Cur dicuntur inferiores?

Quia carum usus est in ascensu cantus.

Cur superiores?

Quia ijs in cantu descenditur

Adolescentes igitur operā dabunt, ut in canendo illud uocum discriminē bene obseruent, in eoq; se tantisper his syllabis exerceant, donec textum orationis, eodem hoc uocū discriminē obseruato, applicare perfectē sciant. Ita enim fieri ut cantus uel mediocri harmonia conflatus, dulcisonus redatur. Neglecto uero hoc discriminē, omnes licet per se optimē sint, harmonia: cantorū incondita

uoce

L I B E R I.

tioce & inscitia cōfusa, aures maximē offendant.
Accedit hāc utilitas quodd illi qui à natura uoce
ad canendū nō ualent, ad sūfactiōne ad hoc uocū
discrimen, naturam arte corrīgentes non modo
non asperē, sed etiam alijs suauiter concinnant.

DE SONORVM IN- teruallis. Cap. VIII.

Traditio de interuallis necessario, ea qua iā
dīcta sunt, sequi uidetur, in qua quidem ali-
quanto longior erō partim quod canēdi artificiū
magna ex parte in ijs rite proferendis consistat: si-
quidem canere nihil ferē sit aliud quā culuslibet
cantus naturam phthongorum interuallis per de-
bitam mensuram exprimere: partim uero quodd
absq; horum perfecta cognitione Modorū ratio
intelligi nequeat. Est praterea eorū cognitio sym-
phonetaꝝ futuro maximē utilis ac necessaria, qua
Poētica Musica tota ferē in componēdis consti-
tuendisq; interuallis absoluitur.

Quid est interuallum?

Intruallum, quod *Alcibiades græcis dicitur*, est
ut Boëthius definit, acutū, grauisq; soni distan-
tia. Acutum uoco sonum qui breui tempore cō-

C tentiore

tentiore motu sensus celeriter afficit: grauem qui longiori tempore tardiore motu auditum languidius atq; remissius permouet, ita ut hic tarditate motus, ille celeritate definiatur.

Quot sunt interuallorum species?

QVI cantiones facere studet, is omnium interuallorum, quæ in toto systemate apparēt & eorum etiam quæ foris assumūtur cognitionē habere debet, qui sane numerus cum infinitus prop̄ sit, de ijs potissimum agemus quorum in cantu usus esse potest, tum etiā de ijs quæ propriè & per se harmoniam efficiunt, & tandem de prohibitis interuallis quædam subiiciemus.

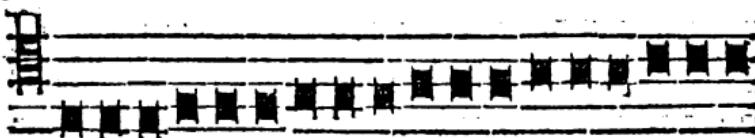
Quot ergo sunt interualla in cantu usitatae?
ET si de illorum numero alij aliter sentiant, tamen interualla canendi usu: uulgo πραξιμου cantus: usitatoria & uulgatiora hæc ferē sunt. Τονος, ημιτονος, διτονος, ημιδιτονος, διατεσσαρων, διτετρα, τόνος διαπέντε, ημιτόνος διαπέντε, διτόνος διαπέντε, & διεπασθη.

Cur unisonum in interuallis non numeras?

QVia unisonus nullam habet rationē ægrotas & feras, sed in una chorda seu linea, quasi immobillis absq; uocis intentione aut remissione, aliquandiu

L I B E R

aliquandiu moratur. Ut cū duæ, tres aut quatuor
in una eademq; linea spacioue pronuntiantur. Licet
autem interuallum non sit, hanc tamen habet præ
rogatiuam p̄ceteris, ut sit aliorū omnium prin
cipium & fundamentum, quemadmodū in Arith
meticis unitas, quæ tam etsi numerus nō sit princ
ipiū tamen numerorum existit. Est autē unisonus
nihil aliud quā sonus in una chorda bis terue aut
plureis editus.

Unisonus.

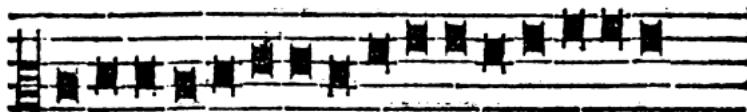
Quid est Tonus?

Es intentio uocum ad perfectam secundam;
qualis editur à binis uocibus (exceptis mi
& fa) immedietè se sequētibus, ascendendo à linea
ad spacium, uel à spacio in lineam. Tonus est per
fectus sonus, semitonium uero quia paucioribus
comatibus constat, imperfectus. Hæc differentia ex
inæquali toni partitione oboritur, cuius quidem
rei explicatio non est huius loci, sed ad Theoricā
Musicam pertinet. Ut uero semel dicam quid de

C 2 perfectione

10 M V S I C . P R A C T .

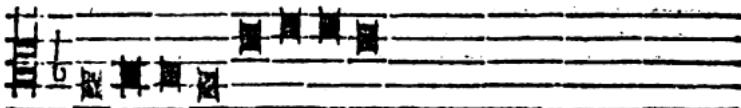
perfectione seu integritate & imperfectione interuallorum sit sentiendum, meminerint adolescentes omnia interualla quæ imperfecta sunt, id obtinere ratione semitonij minoris : cuiusmodi sunt semitertia , semidiapente & imperfecta sexta . Porro si in collatione duarum quintarum aue sextarum scire cupias, utra sit perfectior, tum quæ plures tonos & pauciora semitonia habuerit illa perfectiorem esse iudicabis, & è contrario.

Tonus, perfecta secunda.

Quid est $\mu\acute{\iota}\tau\circ\text{v}\circ\text{s}$

$\mu\acute{\iota}\tau\circ\text{v}\circ\text{s}$, qui latinis semitoniū sonat, fit quoties à mi ad fa, uel ex fa in mi immediate ascenditur uel descenditur: ductum est uocabulum ab $\mu\acute{\iota}\tau\circ\text{s}$ quod interdum dimidium interdum imperfectū significat, & $\tau\circ\text{v}\circ\text{s}$. Ceterum cum tonus in duo aequalia harmonicè diuidi non possit, particula $\mu\acute{\iota}\tau\circ\text{s}$ hoc loco non dimidium sed imperfectum significat.

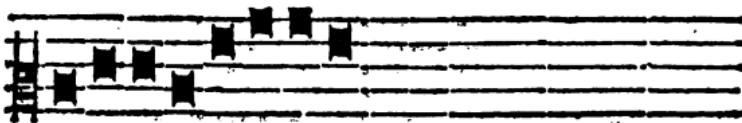

Semitonium, imperfecta secunda.

Quid

Quid est Ditonus?

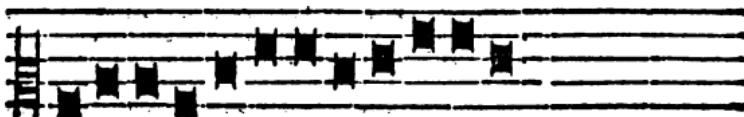
Est distantia uocum per tertiam perfectam, quæ à tribus tonis sic dicitur. Vel est intentio uocis ab una linea in alteram proximam, uel ex uno spacio in proximum alterum, nullo interueniente semitonio.

Ditonus seu perfecta tercia.

Quid est semiditonius?

Est distantia uocum per tertiam imperfectam, continens tonum unum cum semitonio & quo etiam imperfecta dicitur.

Semiditonius seu tercia imperfecta.

Quid est diatessaron?

Est uocis intentio ad quartam, duos tonos cum semitonio complectens. Vel est uocum intercedo duas lineas unumq; spaciū cum dimidio intercludens. Cum uero omnium modorum

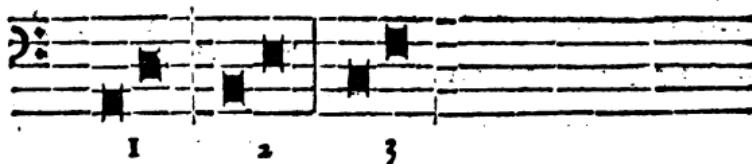
C ; ratio

M V S I C. P R A C T.

ratio & diuersitas ex septem diapason speciebus
pendeant, atq; haec sine Diatessaron ac diapente ex-
quisita cognitione intelligi nequeant, opera me
precium facturū arbitror, si paulo exactius de illis
hoc loco tractem.

Quot sunt species diatessaron?

Tres sunt, Prima initium habet in A re, finem
vero in D sol re, quae syllabis enuntiatur, re
mi fa sol. Secunda exordium est in $\natural$ mi, finis in
E la mi, & exprimitur his syllabis, mi fa sol la. Ter-
tia principiū sortitur in C f a ut, finem vero in F f a
ut, his syllabis, ut re mi fa.

Diatessaron, hoc est, per quatuor.

Quid est diapente?

Est uocum in teuallū quod tres lineas duoq; spacia, uel duas lineas unumq; spaciū cum duobus dimidijs comprehendens, tribus tonis atq; uno semitonio constat.

Quothabet species?

Qatuor. Prima initiū sumit in D la sol re, &
terminatur in aliam re, his syllabis procedet
re mi

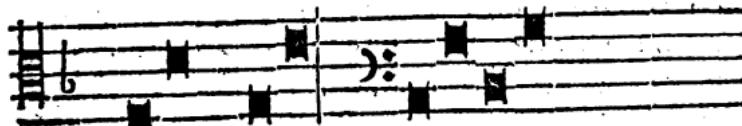
re mi fa sol la. Altera initium habet in Elami, finē
in h mi acuto, his syllabis, mi fa sol la mi. Tertia
incipit ab F fāut & finitur in c sol fāut his syllabis
fa sol re mi fa. Quarta initium sumit in G sol fāut
& finitur in d la sol re, his syllabis incedens, ut re
mi fa sol.

I   2   3   4
Diapente, hoc est, per quinque

Quid est tonus cum diapente?

Est sexta perfecta quæ tribus lineis spacijsq;
duobus cum dimidio continuè intercepta
quatuor tonos cum semitonio complectitur.

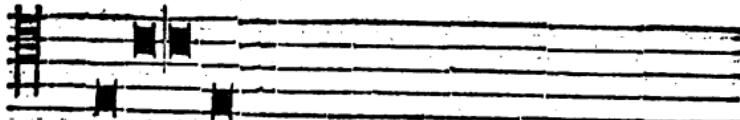

Tonus cum diapente siue sexta perfecta.

Quid est semitonium cum diapente?

Est intentio uocis ad sextam perfectam tres
tonos cū duobus semitonij in se continens.

C   ♪   Semitonium

Semitonii cū diapente, hoc est, sexta imperfecta.

Quid est ditonus cum diapente perfectas?

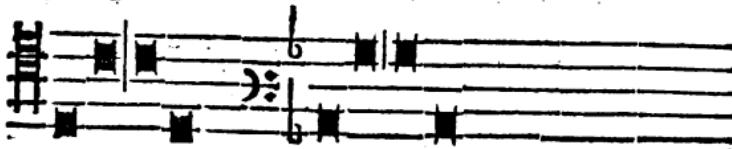
Es tuorum intercapedo per septimā, quae quatuor lineis tribusq; spacijs, seu tribus lineis duobusq; spacijs integris cum duobus dimidijs comprehensa, quinq; tonos & semitonium unū complectitur.

Septima maior.

Quid est semiditonius cum diapente perfectas?

Es distantia uocum per septimā quae quatuor lineis tribusq; spacijs, seu tribus lineis duabusq; spacijs integris cū duobus dimidijs intercepta, quatuor tonos & duo semitonia continet.

Septima minor.

Quid.

LIBER I.

Quid est Diapason?

Est intercapedo uocum per octauam, quæ qua
tuor lineas triaq; spacia integra cū dimidio
complectens, quinq; tonis atq; duobus semito-
niis minoribus perficitur. Porro ~~etiam~~ lati-
nis nihil aliud sonat quæ per omnia, quasi diceret
per omnia uocū prima & essentialia discrimina,
quorum septem sunt, atq; in octaua distantia com-
prehenduntur. Dico autem prima discrimina,
quod in ijs duo similia aut saltem in idem reciden-
tia interualla reperire non licet, sed singula à sin-
gulis primo & per se differant. Quo quidem Ver-
gilius mihi respexisse uidetur, atq; septem illa uo-
cum discrimina in 2 Ecloga eleganter expressissime
his uersibus.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis.

Fistula. Et Aeneidos 6.

Obloquitur numeris septē discrimina uocum.

Est autem septenarius numerus, propter mira sua,
quæ habet mysteria non solum apud Musicos &
alios autores maxime celebris uerum etiam in sa-
cris literis. Exempla in præsentiarū nolo recitare,
cum ab alijs ea de re copiosè sit scriptum. Vnum
hoc tantū monebo, quod Arithmeticī hunc nu-

merum eam habere naturam ac proprietatem demonstrant, ut neq; producat ex se alium numerū infra decē, neq; à quoquā ipse nascatur, sicuti etiā quinarius numerus, sed missa hæc.

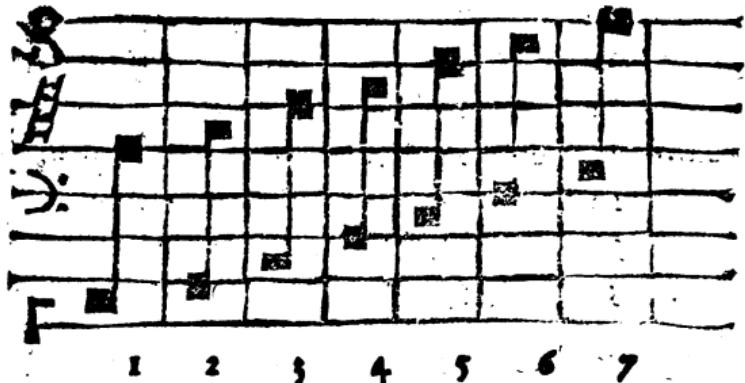
Sunt ne uarię diapason species?

Mo. Nam ex septem uocum discriminibus septem quoq; oriuntur diapason species seu differentiae qua pro uaria diatessaron ac diapente connectione diuersimode constituuntur.

Quæ sunt illæ?

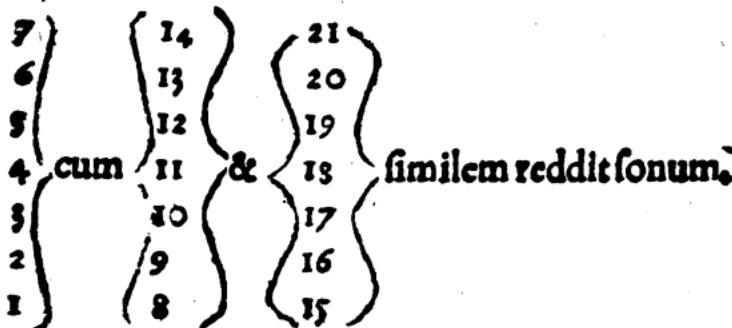
Prima nascitur ex prima specie diatessarō & ex prima specie diapente, mediatione Arithmetica. Secunda ex altera specie diatessarō & diapēte idē; mediatione Arithmetica. Tertia fit ex tertia specie diatessarō & diapēte, mediatione Arithmetica. Quarta formatur ex prima specie diapente & ex prima diatessaron, mediatione harmonica, Quinta oritur ex secunda specie diapente & diatessaron, mediatione hormonica. Sexta nascitur ex tertia specie diapente & diatessaron secundū mediationem harmonicam. Septima fit ex quarta specie diapente & ex prima diatessaron, secundum mediationem harmonicam.

Lices

Licet etiam in cātu reperire nonam ac decimam,
quamquam raro, sed earī enuntiatio ex interual
lis hactenus traditis facile iudicabitur, addito e-
nī tono ad octauā facilis erit nonā enuntiatio:
sic si octauā ditonum addideris habebis decimā.
Sonat enim nona similiter tono, decima similiter
ditono, nisi quodd hic graulor illic uero acutior,
utpote in dupla proportione, edatur. Verum uē
adolescentes omnia interualla, quā quidem hu-
mana uoce effterri possunt, sub aspectum posita ha-
beant, uolui schema subiūcere, unde perspicuum
fiet, quā interualla in idem recidant.

Porro

Porro ex his 21 interuallis duodecim tantum sunt quæ propriè harmoniam efficiunt, & consonantia appellantur, ut 1 3 5 6 8 10 12 13 17 19 20. quarum priores quatuor simplices, quod à nullis sint compositæ, dicuntur, reliquæ omnes consti- tuuntur ex simplicibus & primis. Quæ preterea de consonantijs dicenda sunt ea non sunt præsen- tis instituti, sed in Poëticam Musicā differemus.

Quot sunt prohibita interualla;

ET si de ijs quoq; alibi dicitur, tamen hic saltus numerum eorum recensere uolui, sunt autem Tritonus, diapente deficiens, Diapente redundans, Diapason deficiens, diapason redundans. Simile iudicium est de undecima, duodecima ac decima quintæ defectu aut redundantia.

Dctas

L I B E R . I .
D E T A C T V
C . p . IX.

CVm cantiones absq; uocū signis hoc est, notulis rescribi & notularū quantitas & ualor absq; tactu intelligi nequeat, sequi predicta uideatur ut de tactu deinceps agam.

Quid est tactus?

Est ordo quo digitus aequali sublationis & de pressionis tempore motus, omnium notarū ac paucarum quantitates metitur. Est autem diligenter animaduertendum, tactuū tempora equa lia esse debere, nā hoc est omniū accidentiū Musice fundamentum, ad quod tanquam Cynosurā omnes notulæ siue auctæ siue diminutæ siue perfectæ aut imperfectæ &c. pro signorum ac proportionum uarietate dirigi & aptari debeant.

Sunt ne uarietate tactuum species?

Quotquot haec tenus Musicos libellos, quos quidem ego uidi, ediderunt: uno ore & consensu omnes, præter Sebaldum Heiden uirum doctissimum, tria genera tactus statuunt. Sed quibus rationibus illi in hanc sententiam inducti sint nequeo satis intelligere. Video quidē hodie uulgarum cantorum

cantorum illam opinionem ita mordicus tene-
re, ut si quis aliter sentiat nefas esse putent. Primi
itaq; minorem tactum, deinde maiorem, tertio
proportionatum in regendis cantionibus obser-
uant. Minor quidē usitatis simus est, atq; semibre-
uem notam complectitur. Sunt autem qui hunc
tanquam uulgatum contemnentes, egregios se, si
Dijs placeat, cantores praestare arbitrantur, dum ad
maiores qui duabus semibreui bus perficitur, se
conferunt: tandem si proportio aliqua in cantu
occurrit, saltabundi & tanquam ad choream can-
taturi proportionatum tactum usurpant. Verunt
cum optimas quasq; & artificiosissimas veterum
symphonetarum cantiones his tactibus regi & se-
cundū eorum normam cani non potuisse sapienter
uiderim & res ipsa probet, tum etiam alia sit pro-
portionum ratio ac natura quā ipsi singunt: idcir-
co aliud quendam certum tactum necessario sta-
tuere cogimur. Talis autem erit, qualiter modo
diximus unū atq; eundem in cantu esse oportere,
quo singulæ notæ semibreues singulis tactibus
æquali tempore distribueis, absoluuntur sub his signis
O C. sub diminutis vero aut auctis signis,
plures semibreues, eodem tactu obseruao, insu-
muntur

L I B E R

muntur. Eiusmodi enim tactuum proportionū ratio, quæ partim in uarijs signis, partim in numerorum ad scriptione consistit, omnino exigie. Exemplū sit tripla proportio in qua tres semibreues notæ una sub eodem tactu conferūtur hoc est in qua tres semibreues notæ tanto tempore spacio proferūtur, quantum alijs una extra proportionē constituta requirit. Vbi sunt non tactus sed notæ proportionatae dicuntur, propterea quod se ad ipsum proportionem habeant. Idem est iudicium de reliquis proportionibus quas peculiari capite postrius trademus.

D E N O T U L I S.

Cap. X.

Quid sunt notulae?

Sunt uocum signa seu imagines quarum duetū sonos in eantu pronuntiamus.

Quottuplices sunt notulae?

Duplices, alia enim simplices dicuntur, alia ligatae.

Quot sunt notæ simplices?

O Cto. Maxima longa brevis .

semibrevis minima semiminitima

longa fusa semifusa Quomo.

MUSIC. PRACT.

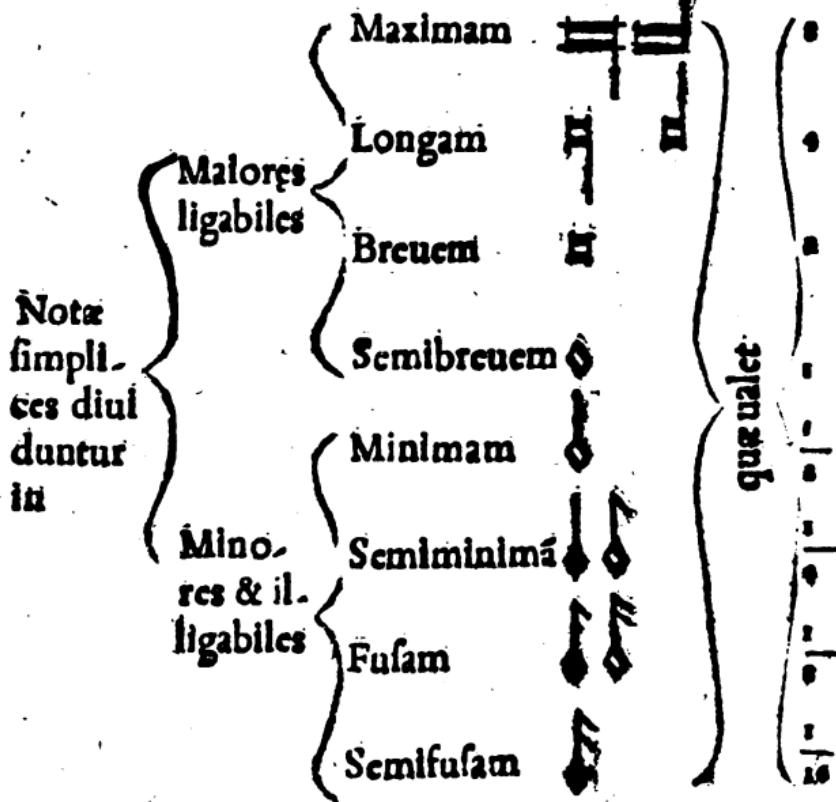
Quomodo diuiduntur hæc notes

IN maiores & minores: Maiores quatuor sunt,
ut Maxima, longa, brevis, semibrevis, quia haec
malorem obtinent figuram & ualorem quam re-
liquæ. Minores itidem quatuor sunt, minima, se-
minima, fusa & semifusa. Diuiduntur etiam
alio modo uidelicet in ligabiles & illigabiles,
quod ex illis ligature fieri possint, ex his uero non
possint. Ceterum mirari aliquis posset cur haec
nota. **¶**. minima dicta sit, cum tamen inferiores
tres minores ea sint. Observandum itaque erit ue-
teres, apud quos figurata Musica non exculta fuit
ut apud nos, quinque tantum habuisse figuræ qua-
rum haec. **¶**. omnium erat minima, sed nostri con-
citatoris ac suavioris harmonie causa tres reli-
quæ superioribus addiderunt. Atque haec omnes
dupla & subdupla ratione a se mutuo dependent
& inmediatè una ex alia nascitur, Ut ille inquit.
Ex alijs alias reperit natura figuræ.

Typus

LIBER I

Typus figurarum simplicium

Quid est ligatura?

Es simplicium figurarum quatuor conuenient copulatio, qua continuo nexu per linearum copulationem coherent, ob textus applicationem inveniuntur, singulæ enim ligature quantumvis ex diversis

D

ueris

MUSIC. PRACT.

versis notarum figuris constitutæ, singulas dictio-
num syllabas requirunt.

Explica ualores ligaturarum?

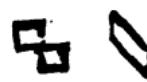
ET si pro uaria notarū copulatione uarij quoq;
earundem ualores existunt, tamen figuræ &
loci ratione certo possunt explicari. Omnis enim
ligabilis nota, aut est quadrata aut obliqua, uel est
caudata uel non caudata, Deinde uel ab initio li-
gatur, uel in medio; uel in fine collocatur, unde
etiam initiales mediae & finales seu ultimæ appelle-
lantur. Postremo ualor illarum ex ascensu & de-
scensu dignoscitur.

Explica quantitatem initialium
certis regulis.

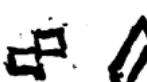
CVM Listenius luculenter & breviter, uerisib;
quibusdam hanc rem tractasset, ita ut com-
modius nemo ferè potuerit, uolui illos huc ad-
scribere, in quibus tamen si quid desiderabitur
paucis adjiciam.

Caracteres de initialibus in ligatura notis.

PRIMA caræ cauda longa est pen-
dente secunda.

EST brevis hac eadem sed con-
descendente secunda.

Etq;

L I B E R L

5

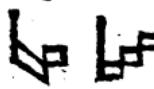
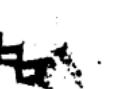
Esq; breuis caudam si leua parte remittat.

Semibreuis fertur sursum si duxerit illam.

Canon de medijs in ligatura notis.

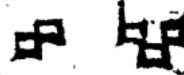
Quilibet est medio brevis est, una excipienda. Hoc est. Mediae notae omnes, quae inter primam & ultimam continentur, sunt breves, ut

  Si uero prima nota sit semibrevis, tum altera immedietate huic succedens quoque semibrevis erit, tertia uero & reliqua omnes sequentes mediae breues sunt, ut hoc loco

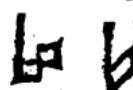
apparet.

Canones de ultimis in ligatura notis.

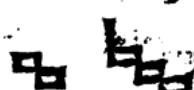
Vltima conseruans brevis est quacunq; ligata.

Excipitur caudam tollens ex parte sinistra.

Vltima deperidens quadrangularia sit tibi longa.

Excepit ligaturam duarum semibreuirum in qua priore semibreui existente, altera quoque semibrevis erit.

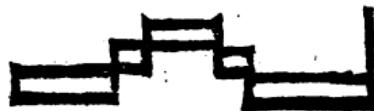

D

De

MUSIC. PRACT.

De singularum sedibus.
Maxima principio est, medio quoq; Maxima fine

Longa quidem medio nun-
quam, sed fine ligatur..

Principioq;, locos recte bre-
uis occupat omnes.

Fine eadē, medio, ac pri-
mo Semibrevis esto.

Quidam uolunt longam quoq; in medio lo-
cum habere quod tamen nescio an apud
probatos symphonetas reperi recli-
ecat.

VT autem adolescentes ligaturarum ualores,
primo statim intuitu cognoscere possent,
singulis notis suum certum ualorem quem loci
ac figura ratione obtinent, abscribere uolui.

Caterum si puncta notulis à dextra parte, præfer-
tim in imperfecto cantu apponantur, tunc plus
dimidio, quam aliæ ualent.

D E P A V S I S

Cap. XI.

Quid est Pausa?

Est uirgula per lineas ac spacia transuersè du-
cta certum omittendæ uocis tempus signi-
ficans.

D 3 Cor

Cur inuentæ sunt Pausæ?

PRIMUM inuentæ sunt interspirationis causa.
Nemo enim cantum aliquem præsertim longum existentem, absq; respiratione ad finem perducere posset, ut sic uoce deficiente, harmonia quoq; aliquid decadere necesse esset. Deinde cū absq; pausis nulla suauis aut artificiosa: qualis ex Eulis efficitur: harmonia conflari possit, necessaria repta sunt pausæ, ut in pluribus uocibus prope una ac eadem phrasis uicissitudine quadam, perfugas, ut uocat, edatur. Vbi sane pausatum est potissimum officium prohibere, ne perfectæ consoniarum species simul in cantu ascendant uel descendant, quod præceptum in Poetica Musica non leuis est momenti. Demum ad uitanda interualla, quæ ob ~~αρχοφωνίας~~ qualcm in cantu efficiunt, prohibita sunt.

Quot sunt pausarum species?

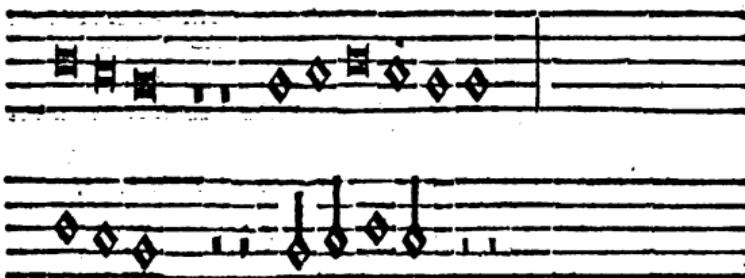
SIM maxima nota, quemadmodum reliquæ septem propriam pausam eiusdem ualoris haberet, numerus etiam octonarius in pausis, ut in illis constitueretur. Verum cum non habeat, nisi in Moda Iem pausam asscribere uelis, septem tantum pausarum species numerantur quarum singula suis propriis

L I B E R   L

proprijs notis quibus æquivalent, attribuuntur.
Nam eadem fere quæ notis, pausis quoq; accide-
re solent, nisi quod illæ, si opus sit, & duplicetur,
& imperficiantur, hæ uero non item. Quod uero
ad reliqua accidentia attinet omnia in illis sunt pa-
ria, quemadmodum inferius dicetur. Habet itaq;
longa nota longam pausam tanquam sociam, qua
lineas tres duoq; spatiæ comprehendit, æquivalentes
longæ notæ siue perfecta sit siue imperfecta, quod
quidem etiam de reliquis pausarum speciebus si-
militer intelligendū est. Brevis pausa est quæ duas
lineas proxime attingit. Semibrevis pausa est quæ
æ linea in dimidium spacij demittitur. Pausa mi-
nimæ, quæ & suspiculum uocatur, est quæ æ linea in
medium spacij ascendit. Pausa semiminima siue
semisuspiculum est quæ ad medium spacij æ linea
ascendens uncum superne reflexū obtinens. Eadem
hæc pausa si duos uncos fusæ, si tres, semifusa
pausa nomen sortitur.

1   1   1   1   1   1/16
 D   E2

Ex dictis jam pausis duas sunt quae interdum in cantu nullum ualorem obtineat, sed signa tantum sunt, uidelicet, semibrevis pausa, & minima. Hac enim si gemina in dimidium spacij ex qualiter à linea ascendet, prolationis perfectæ intrinsecum est signum, illa uero si itidem gemina in medium spacij ex qualiter à linea descendat, temporis perfecti.

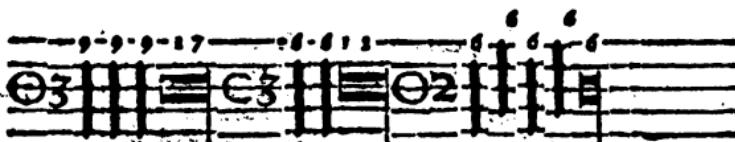
Sunt ne alix pausarum species?

SVnt. Est enim alia pausa Modalis, alia generalis, alia repetitionis, quas hoc loco explicare commodum uidetur.

Quid est pausa Modalis?

Est qua tria spacia cum quatuor lineis complectens, Modo & quo appellationem habet, ascribitur. Hec si unica sit, aut plures inæqualiter po-

terpositæ, Modum minorem perfectum denotat, si uero gemina sit, ijsdemq; lineis ac spacijs cōclusa, Modum maiorem imperfectum, si trigemina, Modum maiorem perfectum declarat. Valem autem Modi minoris pausa sex taetibus, malo nis imperfecti duodecim, perfecti uero viginti septem, ut hoc loco appareret,

Modus ma.perf. Modus ma.imp. Mod' mi.perf.

Quid est pausa generalis?

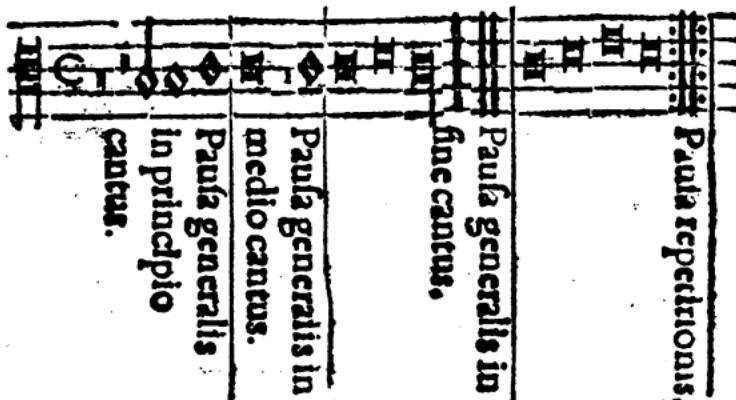
Est uirgula, qua in principio medio ac fine cætionis posita, omnibus eius partibus aliquam tisper esse cessandum indicat. In principio autem plurunq; ponitur semibrevis pausa cum suspirio, ne uidelicet mutila fiat temporum compagatio si non prefigantur: in medio cantu si uoces suauiter concurrat semibrevis tantum pausa scribitur: in fine uero per omnes lineas spaciaq; unius et duarum uirgulæ ductæ uniuersas cantilenæ partes desinere indicant.

D s Quid

M V S I C. PRACT.

Quid est pausa repetitionis?

Es uirgula per lineas ac spacia perpendiculariter ducta, quæ in medio, aut prope finem cantionis constituta eius initium toties repetendum esse significat, quoties puncta utrinque scripta sunt. sed de hac pausa seu potius signo inserus plura.

DE CANTIONVM generibus. Cap. XII.

Quid uocas cantionum generas?

Sic appello diuersas illorum naturas, quæ harmonia genere seu propria quadam qualitate inter se differunt. Nam cum tres sint claves uel delices, C F G. in diuersis scale locis sitæ, à quibus omnia

L I B E R L

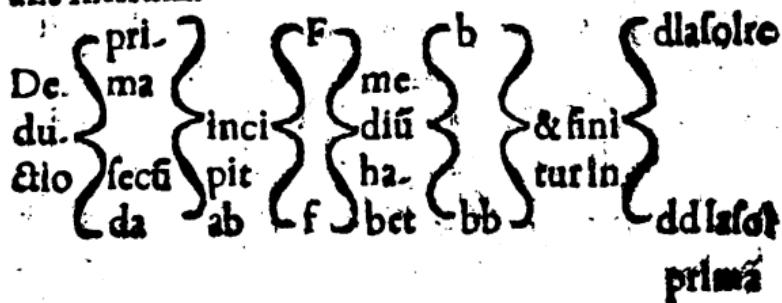
omnia hexachorda seu uocum deductiones ori-
untur, tres quoq; earum differentes naturæ, quas
generis appellatione donare possumus, ex diato-
nica dimensione existunt.

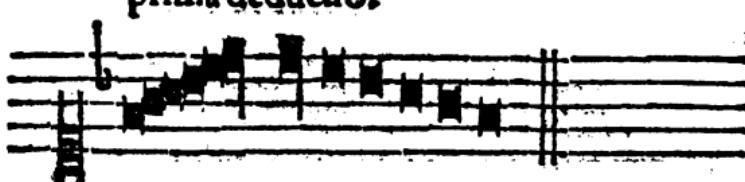
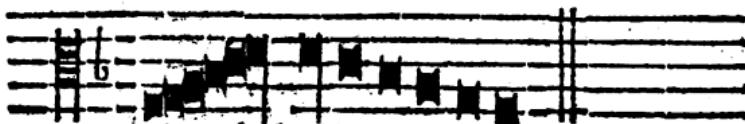
Quæ sunt illa tria canticorum generæ?

VNum dicitur Mollis, à quo mollis cantus, al-
terum Durum, unde durus cantus, tertium
Naturale, à quo naturalis cantus appellatus est.

Quis est cantus molles?

Est qui ab F clave initium sumens, in medio
ab a la mi re ad b fa h mi per Diesim molli-
ter ascendet, atq; in d la sol re finitur. Sic dictus
quod dulcedine quadam sonorumq; quasi mol-
licie aures demulceat. Eius indicium est b, ro-
tundum ab initio cantus sub c sol fa ut, clave & su-
is octauis signatum. Ex septem autem uocum
deductionibus duas sunt quæ molli cantui adscri-
buntur, propterea quod in F clavē suum habe-
ant initium.

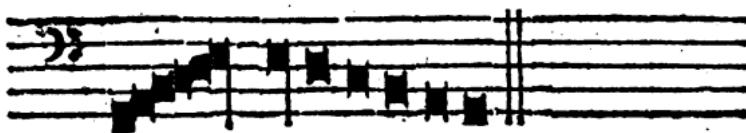

Quis est cantus Durus?

Est qui à G, clave initium habens, in media ab a la mi re ad b fa ē mi clavem per tonum duriter ascensit, finemq; in e la mi sortitur. Sic dictus quod duram habeat phrasim quæ tristibus ac seueris orationibus adhiberi solet. Elias indicium est, si in b fa ē mi clave tale signum X. ē ad scriptum cemitur. Aut si nullum signum appetat. Ceterum tres uocum deductiones ei attribuuntur, quæ singulæ ex G clave diuersis in locis originem trahunt.

prima	F	ut	me	C	faut	E	lami
secunda	incl		disi			fi	
	pit	Gsolreut	ha	c solfa	ne	clami	
tertia	in		bct	ut	in		
		g solreut	in	cc solfa	ecla		
					prime		

L I B E R T E

prima.

secunda.

tertia.

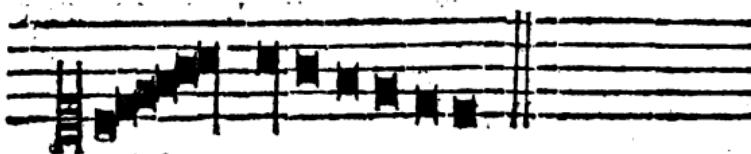
Quis est cantus naturalis?

Est qui in C clave initium nactus, medium habet in F fa ut, finem uero in a la mi re. Dicitur autem Naturalis, quod medium obtineat naturam inter durum ac mollem cantum. Nam b fa h mi clavem, in qua duplex illa qualitas ex toni sectione inest, nunquam attingit, adeoque nec molle nec durissima uocum incedit. Habet autem duo hexachorda.

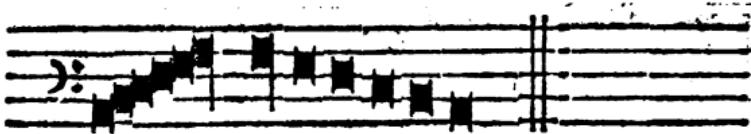
prima.

MUSIC. PRACT.

prima   Cfaut   me   Ffaut   a lamire
 incl   diū   fi.
 pte   ha-   nē
 in   bet   in
 altera   Csolfaut   in   ffaut   aa lamire

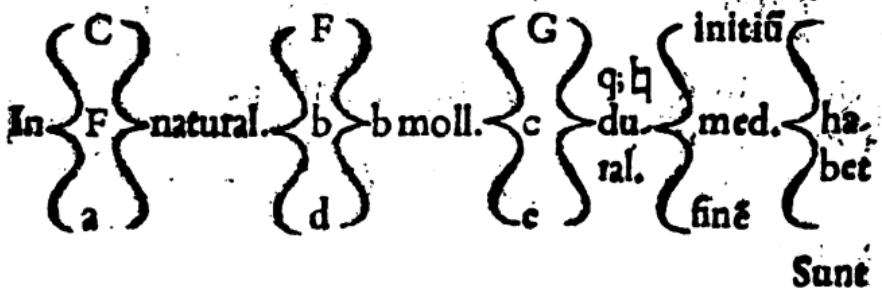
alterum

primum

Huius generis exempla, in Tenoribus figura-
 tis raro inuenitur, sed in ecclesiasticis & pla-
 nis frequenter existunt.

Figura trium horum generum, initium in can-
 tu, medium ac finem ostendens.

L I B E R E

Sunt ne tria hæc genera ita separata, ut inter se
commisceri nequeantur.

Minime. Naturalis enim cantus semper est
coniunctus uel cum molli uel cum duro,
sed nequaquam cum utroq; simul. Dicitur au-
tem mollis uel durus *κατ' ἀρχὴν*, quod cantus
maiori ex parte molliter uel durer in b f a *h* mi
incedat. Et si autem mollis cantus cum duro uel
contra durus cū molli, interdum coire uidetur,
tamen uerè durus aut mollis non est, sed fictus po-
etius, qui contra scalæ naturam quibusdam de cau-
sis, quas sequenti capite explicabimus, editur.

D E C A N T U F I C T O.

Cap. XIII.

Quid est cantus fictus?

Est uocis in uocem contra clavis cantusq; in-
tura permutatio.

Explica hanc definitionem latius:

Nomen ipsum declarat uoces fingi in clavi-
bus quibus reuera non insunt. Nam idcirco
cantus fictus dicitur quod in quibuslibet syste-
mati clavis alienas uoces fingendi potestatem
habeat,

habeat. Quandocunq; ergo peregrina vox in ali-
qua clave canitur, in qua propriam sedem nō ha-
bet, neq; in eius octaua, ea ficta censenda est, ut si
in E la mi fa, in F fa ut sol canatur. Quod si ue-
ro in eius octaua distantia inueniatur, ut cum in
Γ ut, sol, aut re, in A re, la uel mi exprimitur, non
ficta sed uera vox, quæ secundum scalæ naturam
eo in loco proferri potest, estimabitur. Nam cū
octauarum propter eandem naturam, idem fit iu-
dicio, ut supra quoque monuimus, eisdem uox-
es possidebunt tres hæc claves Γ. A. B. quas G. a.
b. tametsi ea potestate in illis, ob finitam homi-
nis uocem, in his uero actu continentur.

Quæ sunt signa cantus ficti?

Duo, uidelicet X quod cantum durum, &
 b quod molle significat. Vbicunq; igi-
tur in cantu signa hæc extra b fa h mi notata con-
speceris, cogitabis cantum fictum ijs declarari.

Estne cantio tota ficta quæ his signis
pernotata est?

Si ab initio in improprijs clavibus ponuntur,
plerunq; tota cantio ficta est, in qua semitonii-
orum in tonos, tonorumq; in semitonia contra-
cantus claviumq; naturam uariatio existit, si ue-
rolim

L I B E R   I.

to in medio, non item. Tum enim aliquot tantum
notæ fictis uocibus tantisper exprimitur donec
illis in proprias mutatis, cantio ad suam naturam
redeat.

Quæ sicut causa Musicis ut cantum fū-
ctum excogitarent?

DVplex fuit causa, nempe necessitatis & sua-
uitatis in cantu, quæ delectationis atq; auri-
um causa inuenta est.

Quæ est ratio necessitatis?

INterdum necessitate consonantiarum impel-
luntur Musici ut ficto cātu utantur. Nam cum
prohibitis interuallis, quorū supra est facta men-
tio, in cantilena pluribus uocibus constituenda,
locus non sit, per fictum cantum illa, si incidant,
recte uitabimus. Vt cum in cantu molli notula
quepiam in b fa h̄ mi collocetur, quæ aliena quan-
dam in Ela mi ex opposito sibi respondentem ha-
beat, tum ut prohibitū interuallū, hoc est, diapen-
te deficiens uitetur, in Ela mi clave fa necessariō
canendum uenit, nisi forte id in clausula formalis:
quam uocant: in qua aliquo modo locum habet,
contingat. Is autem recte prohibita interualla ui-
tabit, qui intellexerit ea ex perfectis consonantia-

B   rum

rum speciebus semitonio auctis uel diminutis trasci. Nam si diapente deficiente uel redundantem semitonium addideris uel detraxeris, perfectam de omnibus numeris absolutam habebis quintam. Simili modo de ceteris agas.

Quae est ratio suavitatis?

EA est ut primum cantio per se lucunda efficiatur orationiq; cui adhibetur, per omnia conueniat, & suis quasi flosculis ita exornetur conditeturq;, ut audientium animos dulciter influens, harmonia varietate delectet. Nam quemadmodum ridetur chorda qui semper oberrat eadem: ut ille canit: sic quoq; symphoneta, nisi cantione varijs fugis, clausulis, fictisq; uocibus decoram iucundamq; reddat, eiusq; maiestatem ijs interdum exprimat, ταυτόλογος merito habebitur, tatumq; abest ut delectet, ut potius iteratis ijsdem clausulis ac uocibus ceu Crambe bis cocta, naufragii audientibus moueat. Ad uitandam igitur ταυτόλογια in cantu, non leue momentum affert Musica ficta, quæ miram cantionibus gratiam conciliat in loco adhibita. Deinde cum orationis, quæ notulis applicanda est, non unus sit tenor, sed quædam eius uerba & sententiae subinde aliam atque aliam

allam pronuntiationem aliumq; affectum postularerit, ideo, ut τὸ ἀργέντον obseretur, sua cuilibet dictioni harmonia tribuenda est. Nam nō solum curare oportet quām suavis aut lucundus cantus efficiatur, sed quām bene & appositè tractandis rebus adhibeat: siquidem omnis harmonia uictus ex rerum diuersitate oboritur. Videas autem plerasque cantiones ad aurium uoluptatem tantum esse comparatas, nihilq; in se habere quod uim atq; naturam orationis exprimat, idq; authorum inscritia euenire solet, qui orationi non inseruientes, absque omni discriminē quemlibet extutum cuilibet modo accommodatido, res hilares lugubri harmonia exprimunt, & econtrario. Sed illi mihi perinde facere uidentur, ut poëta ille qui cornutam ceruam fingebat. Hac etsi παράγεται sunt, tamen propter artem ipsam, libenter commemorare uolui, ut intelligeretur Musicæ quoq; suam esse in præceptis legibusque certitudinem, nec mediocris esse exercitationis, ut certe ac bene quis canat, uel cantiones ipse componat.

MUSIC. PRACT.
DE PERMVTATIONE
Vocum. Cap. XIII.

Hactenus canendi fundamēta expediūimus, tum ea quæ de clauib⁹, uocib⁹ ac intervallis sciri opus erat. Monstraui⁹mus præterea unicum genus tactus, notularum paſtarumq; figuræ, & tandem cantionum genera subiunxi⁹mus. Quæ quidem omnia tractationem de uocum permutatione necessario precessisse mihi uidentur, quod sine eorum cognitione uoces inter se permutare nemo commodè possit. Rationem facile uidebit is qui methodi est intelligens. Sed nunc quomodo uoces inter se in cantu permuntur explicacione nostra planum faciemus.

Quid est mutatio uocum?

Est unius syllabæ in aliam eiusdem uel propinquæ naturæ in eadem clave unisona uariatio.

Quare excogitata est uocum mutatio?

Illa excogitata est propter cantus ascensum ac descensum in quibus unica sex syllabarum deductio non sufficit. Nam cum cantus plurium uocū necessario intra uiginti gradus uersentur, idcirco

Idcirco plures uocum deductiones constituen-
dæ erant. quæ se inuicem gradatim excipientes in
ascendendo ac descendendo mutuas operas præ-
starēt. Atq; hinc appareat ratio cur quædam claves
duabus syllabis constent, quædam tribus, quædam
uero una. Quæ dñabus constant, earum altera in
ascendendo, altera in descendendo usum præstat,
idq; in omnibus cantionum generibus. Sunt au-
tem numero octo scilicet; C fa ut, D sol re, E la mi,
F fa ut, c la mi, ffa ut, cc sol fa, dd la sol, quartū sin-
gulae duas mutationes sustinent. Quæ uero clav-
ues tribus syllabis cōstitutæ sunt, sex mutationes
sustinent, ut sunt G sol re ut, a la mi re, c sol fa ut,
d la sol re, g sol re ut, aa la mi re. In his tamen a-
nimaduertendum est unam syllabam pro diuersa
cantus natura semper excludi. Eo enim molli
existēte, Ut, in G sol re ut, excluditur, Re, in a la mi
re, fa, in c sol fa ut, sol, in d la sol re, Re, in a la mi re.
Cantu uero duro existente uoces illæ retinentur
exclusis. Re Mi Sol, La Mi. In clauibus quæ unam
tantum syllabam habent nulla sit mutatio, nisi cœ-
tus scalam excedat, ubi sanè uoces ex octauis mu-
tuandæ erunt. Sunt autem, F ut, A re, b mi, b fa &
c la. Vnde uetus uenitius.

M V S I C .   P R A C T :

Si vox est

{ simpla	{ nullam.
{ dupla	{ sicut mutatio binam.
{ tripla	{ senam.

Cur b fa $\natural$ mi inter eas claves quæ duabus syllabis constant, non numeras?

Quia cum clavis illa ex toni sectione duplex existat, duplēq; & contrariam cantus naturā constitutæ fieri nō potest ut in uno eodemq; cantionis genere mutatio ex fa in mi & mi in fa. utpote contrarijs uocibus existat. Nam in cantu duro perpetuo mi in b fa $\natural$ mi, in molli fa canitur, siquidem huius natura ex b fa, illius uero ex $\natural$ mi dependet. Præterea cum mutatio unisona esse debeat, mi uero & fa uoces semitonio distet, discrepans soni natura nunquam coire poterit.

Quot regulis continetur omnis
mutandi ratio?

Et si mutandi ratio difficultis uidetur, ac res in primis ardua, de cuius difficultate regulamq; multitudine pleriq; huius artis tyrones cōqueruntur, tamen ne ego discentes præceptione copia magis impedire quam iuuare uldear, duabus tantum regulis pro duri & mollis cantus natura, mutationes omnes per certas quasdam claves ostendam

nes ostendam, ex quibus reliquias intermedias
omnes estimare poterunt.

Quæ est prior regulæ

EA ad uocū permutationes, que in duro can.
tu fiunt, pertinet, quæ ita se habet: Omnis mu-
tatio in cantu duro sit tribus in clavis, nempe
in D E & a. suisq; octauis, ascendendo quidem in
D & a. per uocem re, descendendo vero in E & a.
per uocem la. Atque hæc quidem regula, cathol-
ica est quæ in proprijs mutationibus fallere non
potest, quemadmodum in sequenti figura perspli-
cuum & euidentis est,

E 4 Ascen-

MUSIC. PRACT.

dd

4

3

2

1

Ascensus

Descensus

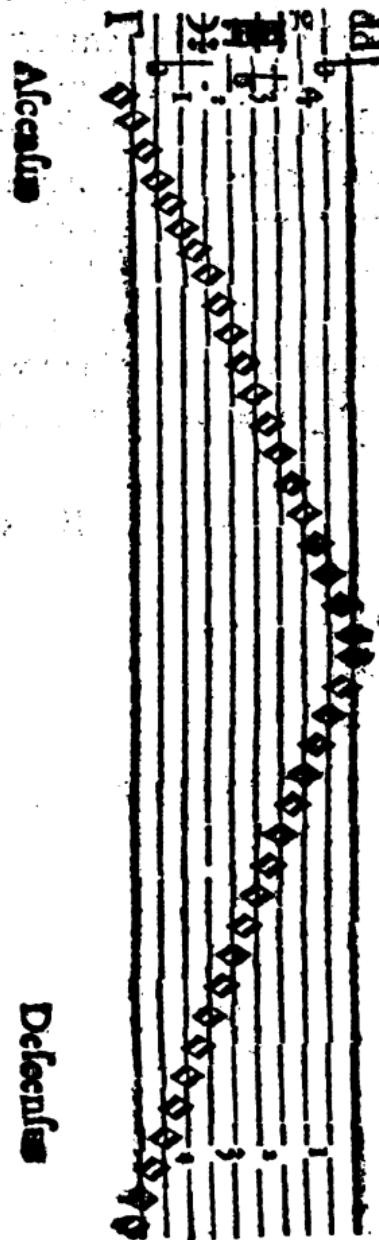
Numeri loca significant in quibus mutationes sunt,
quarum utriusque quatuor conspicuntur:

Intelligo sanc' priorēm regulam,
sed quæ est altera;

Altera est, quæ prescribitur de mutationibus
uocum in cantu molli, in hunc modum se
habens. In cantu molli omnis mutatio similiter
in tribus clauibus contingit uidelicet, in D G et a.
suisq; octauis, ascendendo quidem in D & G per
uocem redescendendo uero in D & a per uocem
la, id quod sequens tabula manifeste sub oculis ponit.

E s Ascen-

MUSIC. PRACT.

Deflection

Accents

LIBER I.

Commemoratum uero est in dictione, mutationem omnem ascendendo fieri per uocem re, descendendo per la, qua in re duplex exceptio de impropria mutatione notanda est. Deficientibus enim notis in ijs locis ubi proprietate mutatione, per uiciniores uoces ea fieri solet. Deinde in longis saltibus, ut octaua, quinta ac quarta perfecta sit ascensus sine ulla mutatione ex re in re, ex mi in mi, ex fa in fa, descensus uero ex la in la, ex sol in sol, ex fa in fa. Præterea si cantus ultra la ad secundam tantum ascendat, fa sine mutatione canendum uenit, quod tamen in omnibus cantionibus locum non habet. Nam ea ratione non raro prohibita sonorum interualla in harmonijs eduntur.

Quid est solmisiatio, nam & de hac dici aliquid a Musicis solet?

Est notularum in cantu per sex syllabas certa & extemporalis pronunciatio, continens totum canendi artificium, quod in Modorum & eorum omnium quæ hactenus tradita sunt, cognitione consistit. Hac uero tanti sper in cantu utili debent adolescentes, donec textui notulis applicando assuefiant.

DE TRANSPOSITIO.

ne clavium et cantus.

Cap. XV,

Quid est transpositio?

Est signata clavis uel catus ab inferiore et pro prio loco ad superiorē, uel à superiori ad inferorem translatio.

Quottuplex est

DVplex. Clavis et Cantus. Clavis transpositio fit ob linearum defectum cantusq; alium ascensum uel descensum.

Dic regulam de clavium transpositione.

Quantum clavis transposita à priori loco ascendit, tantum subsequens nota à suo loco descendit et econtrario, quantum clavis transposita a priori loco descendit, tantum subsequens nota à suo loco ascendit. Observandum est autem, clavem et notam contrario modo se habere. Nam quantum illa situ descendit, tantum hæc cantum ascendet, hoc est, tanto altius quam posita est, cani debet, et econtrario.

Exem.

Exemplum transpositorum clausum
in cantu.

CAntus transpositio fit ob uitandas uoces suetas, Transponitur autem ex propria finali clave ad quintam in cantu duro, in molli uero ad quartam, ut ita ex naturali fiat mollis uel durus: transposito enim cantu, systema quoque transponitur. Interdum etiam symphoneta, dum cantionis plures

MUSIC. PRACT.

nes plurimi uocum componere student; Pla-
les modos ex proprijs sedibus in alienas necessa-
rio transferre coguntur. Nam cum illi submissius
& in inferiore systematis parte incedat, ne Basii sua
sedes occupetur in confinales claves transferen-
di sunt.

Cantus naturalis primi modi h. c. Dorij, in
propria finali clave terminatus.

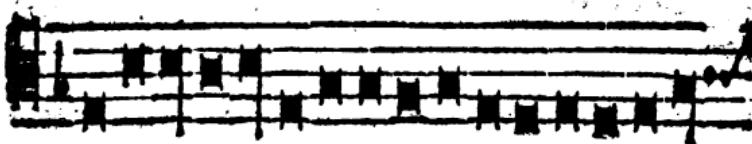
Cantus naturalis in durum transposi-
tus per quintam.

Cantus

L I B E R I.

Canus naturalis in mollem transposi-
tus per quartam.

Similiter de reliquorum modorum transpositio-
ne iudicabis, exceptis septimo & octavo qui non
transponuntur.

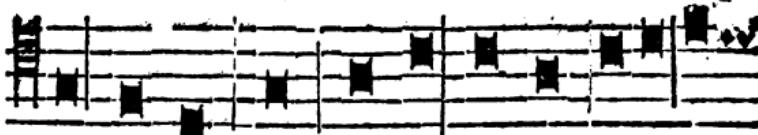
D E V S V E T E X E M P L I S

corum que in praecedentibus capitibus di-
cta sunt. Cap. XVI.

Expediui haecenüs canendi præcepta, futuro
cantori in primis necessaria, in quorum qui-
dem tractatione ab exemplis consultò abstinui,
quod hæc sine illorum perfecta & integra cogni-
tione facile intelligi nequeant. Nam cum in omo-
ni fere cantu figurato, claves, uoces, sonorum ini-
tervalla, notula, pausa, certa canticus natura, & tal-
ius de-

Etis demum cantandi mensura existens, occurrat, quæ quidem omnia in uno cantu coaceruata & perpetuo conluncta sunt: nemo Hercle figurata exempla sine illorum absoluta tractatione adolescentibus tempestiuè aut cum fructu aliquo in singularis capitibus proponet. Proinde illa peculiariter capite, unde tanquam ex penu peterentur, complexus sum, eodemq; ordine quo præcepta illorum tradita sunt, descripsi, ut adolescentes in ijs aliquandiu se exercere usumq; præceptorum rectius perspicere possent, donec ad altiora, quæ sequente libro tradentur, ascendere liceat. Primo igitur loco antequam ad uocum exercitia accedam interuallorum, quæ cantus fundamenta sunt, exemplum adscribam.

Exercitium interuallorum in cantu uisitatorum.

Ter ter ni sunt mo di quibus omnis cæti lena contexitur scilicet, unisonus secunditonium,

tertianus,

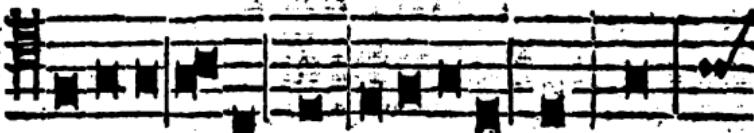
L I S E R . L

mitonium tonus semiditonius Ditonius

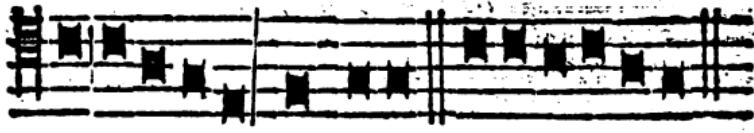
Dia tessaron Diapente Semitonii cū di-

apente Tonus cum dia pente Ad hos

sonat Diapason Si quem delectat canere

hic interualla cognoscat, EYOVAE.

F

Allud

MUSIC PRACT.

Aliud exemplum in figurato cantu, omnia interualla qua octava continentur complectes, auctore Antonio Brumel. Est autem fuga duarum vocum in homophonia post unum tempus.

The musical score consists of five staves of music for two voices in homophony. The voices are represented by two sets of vertical stems on each staff, with black dots indicating pitch. The lyrics are written below the stems. The first staff begins with "Bene di". The second staff begins with "Etus qui ue nit qui". The third staff begins with "ue nit qui". The fourth staff begins with "ue". The fifth staff begins with "nit qui". The lyrics continue in a repeating pattern across the staves.

Bene di

Etus qui ue nit qui

ue nit qui

ue

nit qui

ue nit ij.

ij. in no

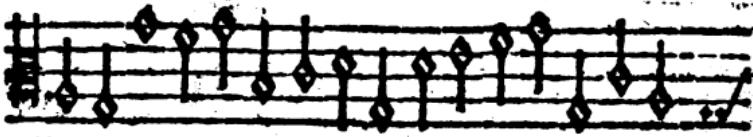
LIBERIA

in no mine

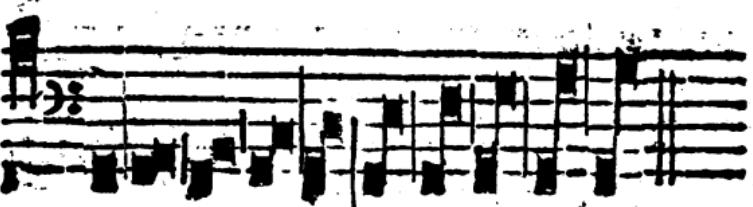

do

mini

posunt quoq; adolescentes in his inter
nullis sc exercere.

Altud

MUSIC. PRACT.

Aliud interuallorum exercitium du.
arum uocum.

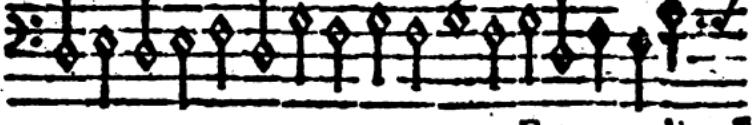
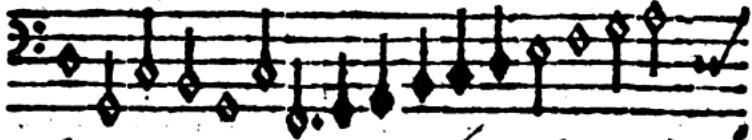
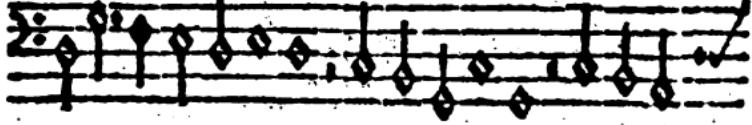
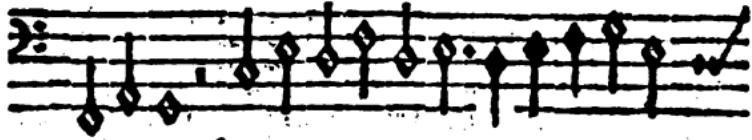
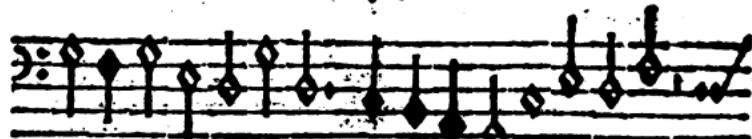
Prior Basis

Altera

L I B E R . I.

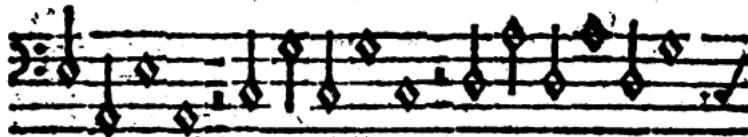

Altera Basis

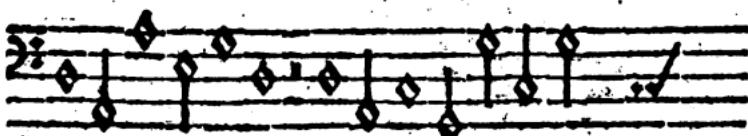
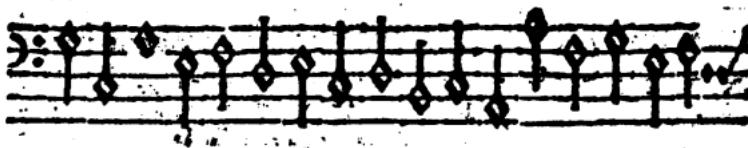
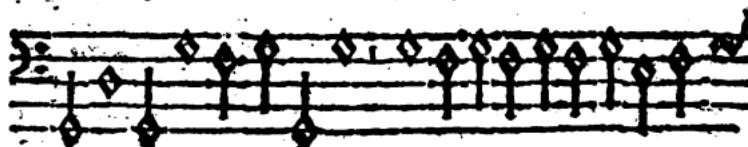
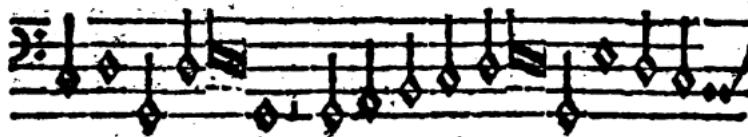

F 3 reliqu

MUSIC. PRACT.

reliquum prioris Bascos

reliquum

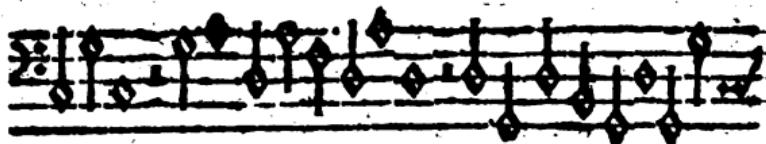
L I B E R

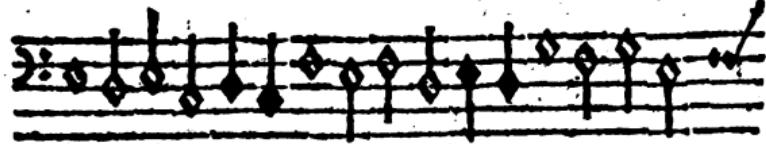
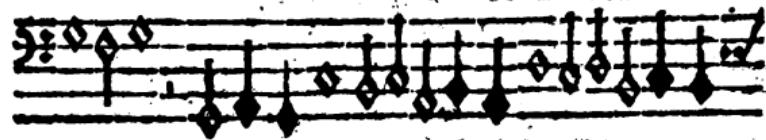
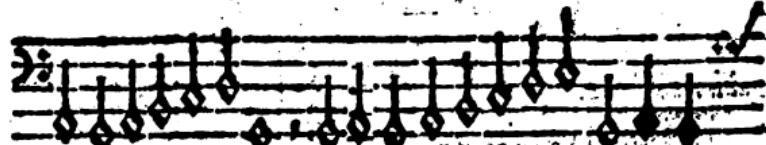
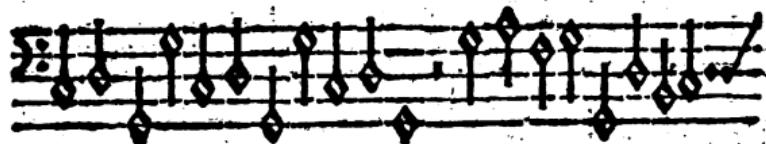
reliquum alterius Bascos

reliquum

MUSIC. PRACT.

reliquum prioris Bas eos.

reliquum

LIBER L

F g cell.

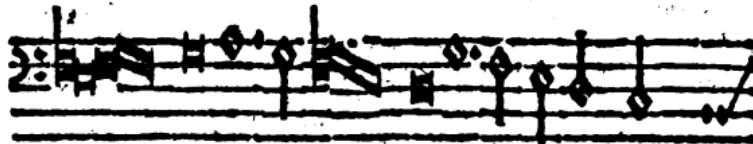
LIBERI.

27

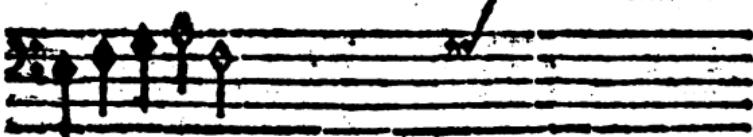
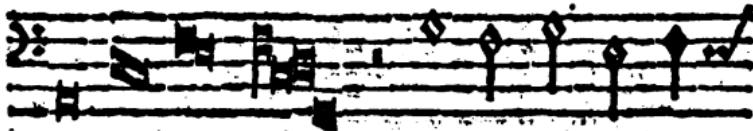
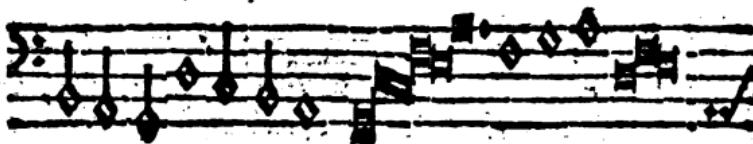
reliquum alterius Baseos

reliquum

MUSIC. PRACT.

relicuum prioris Bascos

relicuum

L I B E R   L

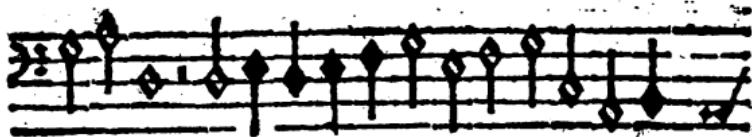
25

reliquum alterius Baseos

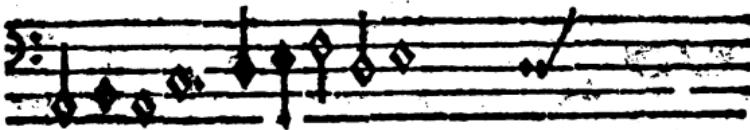
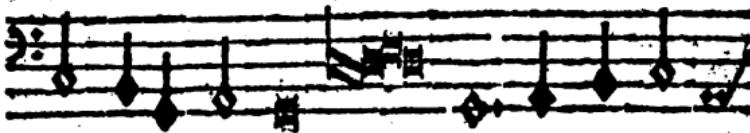
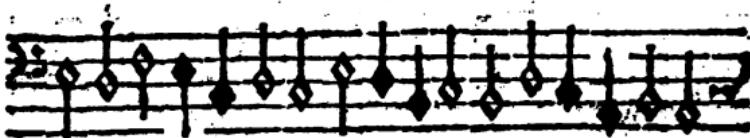
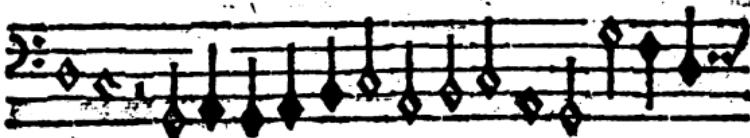
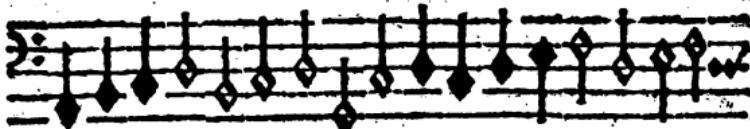

reliquum

MUSIC. PRACT.

reliquum prioris Bascos

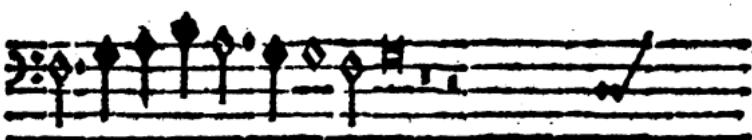

teliquum

L I B E R

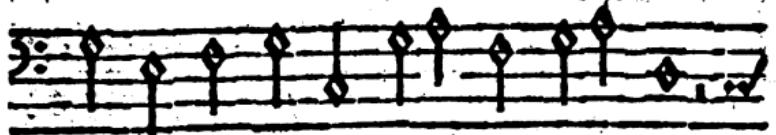
reliquum alterius Bascos

reliquum

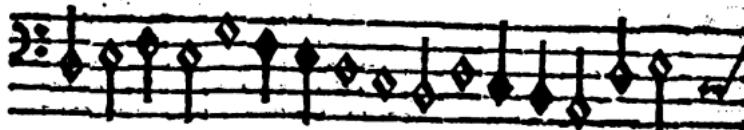
relicuum prioris Bascos

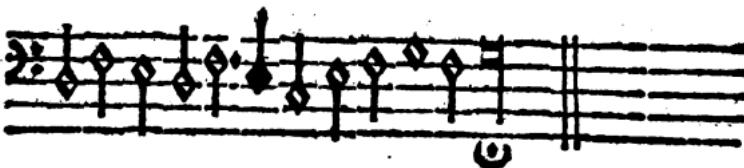
relicuum

L I B E R   L

63

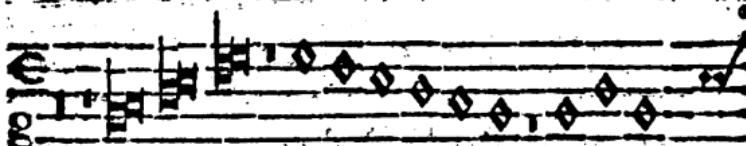

reliquum alterius Bascos

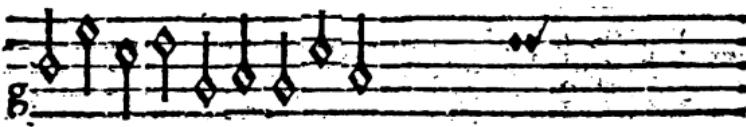
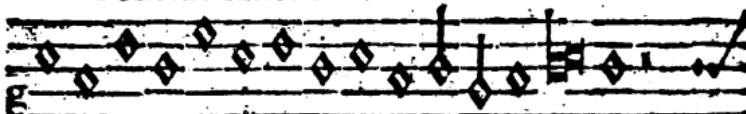

Bacal

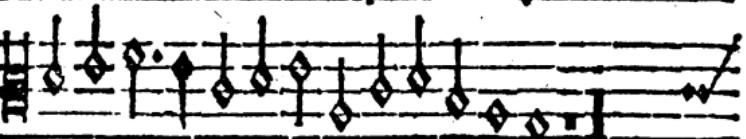
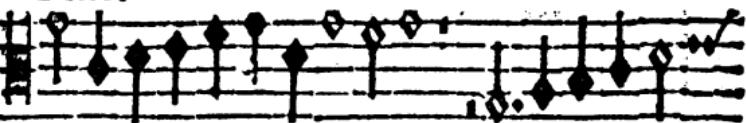
MUSIC. PRACT.
Exercitium vocum Musicalium auctore N. P.

Primus cantus

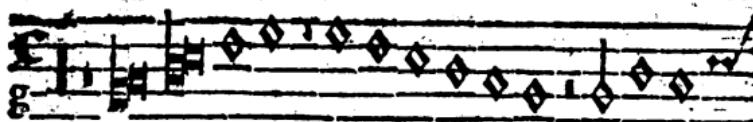

Tenor

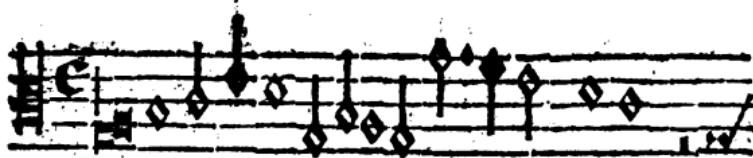
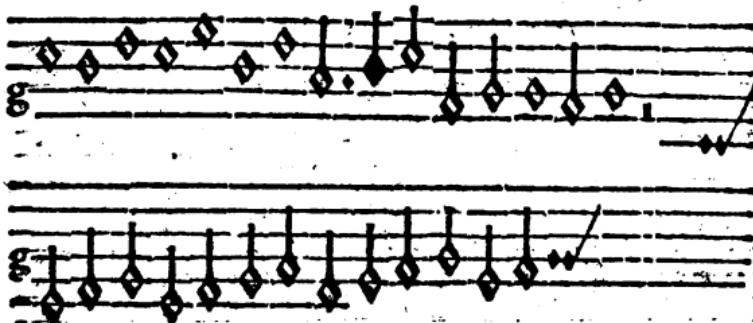

Alter

L I B E R I.

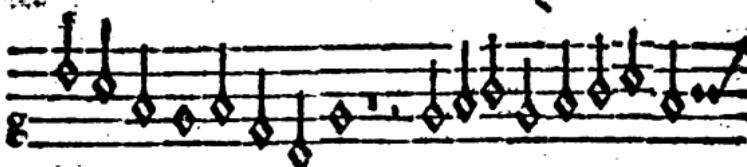
Alter Cantus

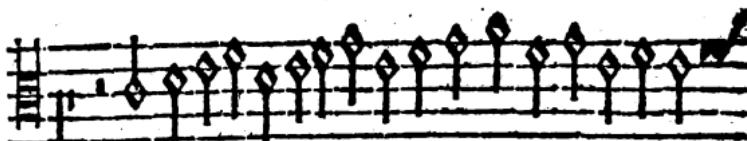
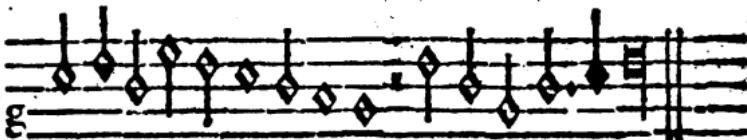
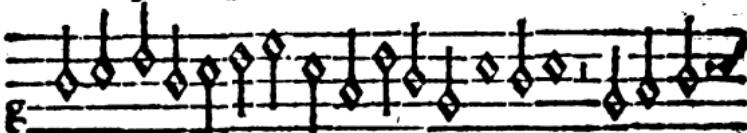
Basis

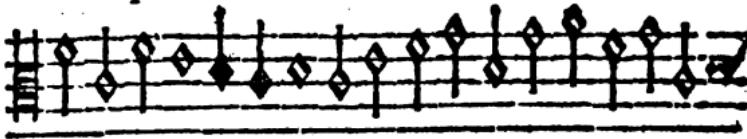
G 2 tell

reliquum primi Cantus

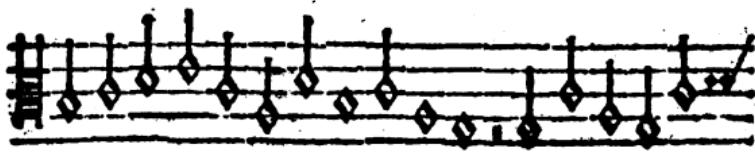
reliquum Tenoris

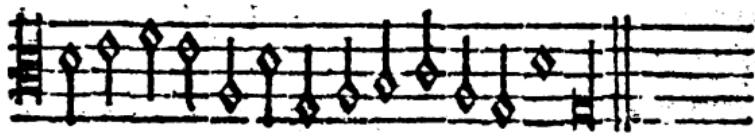
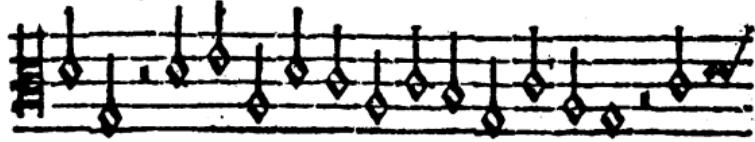
reliquum

reliquum alterius Cantus

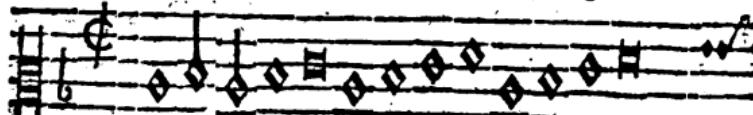

reliquum Baseos

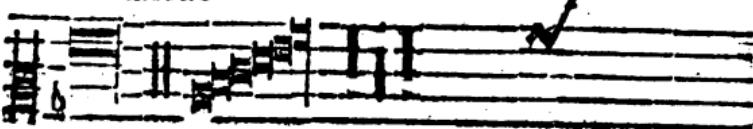

G ; Aliud

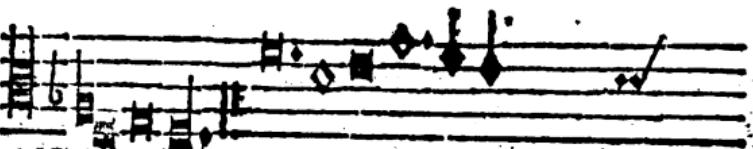
MUSIC. PRACT.
Aliud uocum exercitium ad Fortunam,
authore Ludouico Senfflio.

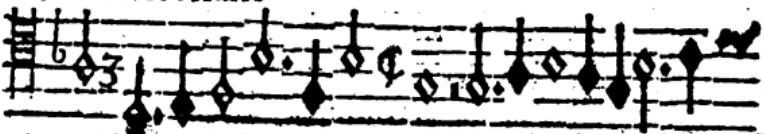
Cantus

Tenor

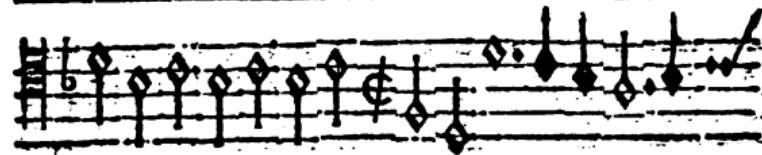
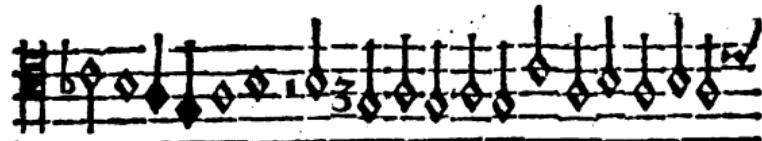
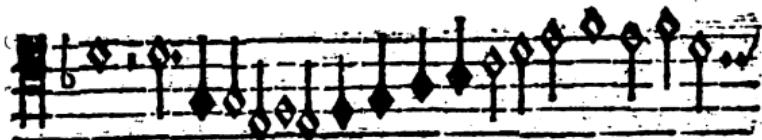
Altitonans

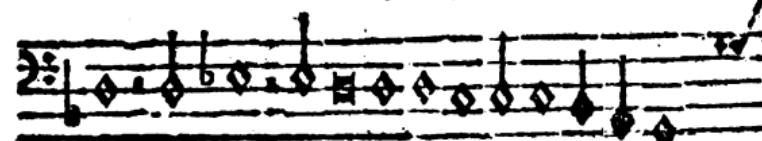
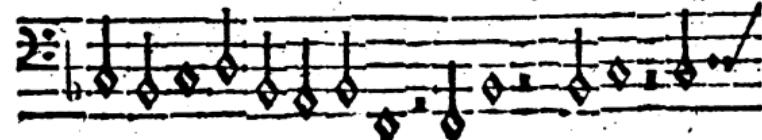
Basis

LIBER

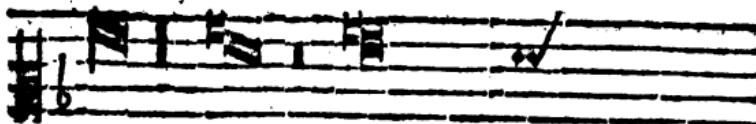
vol.

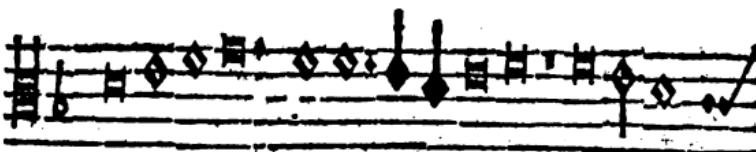
Basis

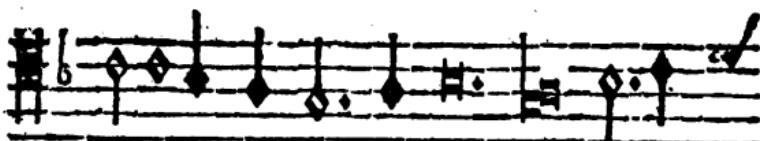
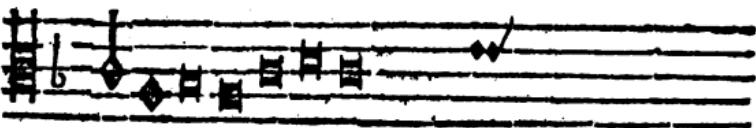
G 4 rel.

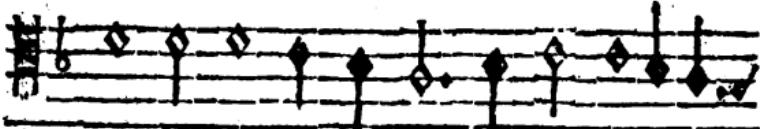
reliquum Cant.

reliquum Tenoris

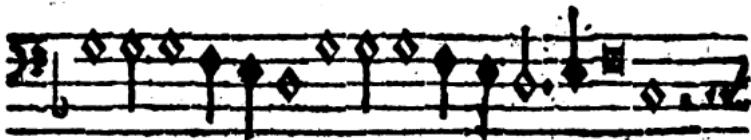
reliquum Alt.

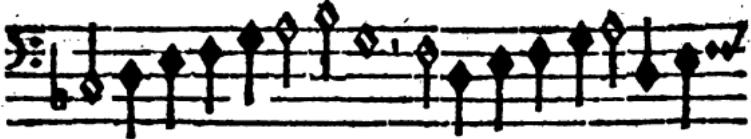
reliquum

L I B E R . I.

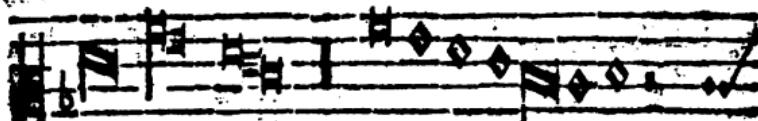
no

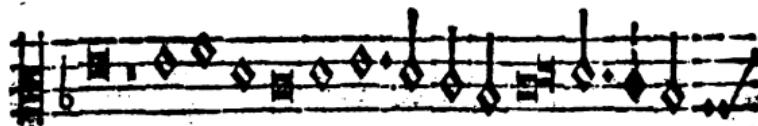
reliquum Bas eos

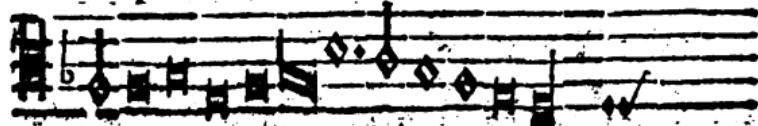
G s reliquum

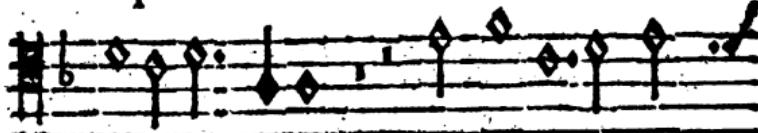
reliquum Cant.

reliquum Tenoris

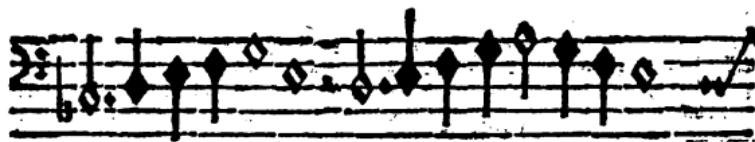
reliquum Alt.

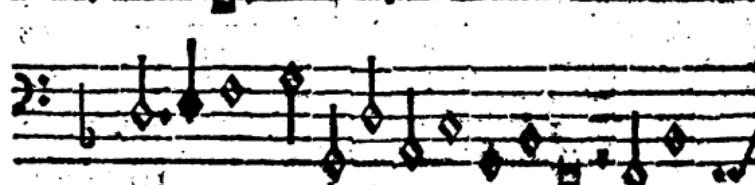
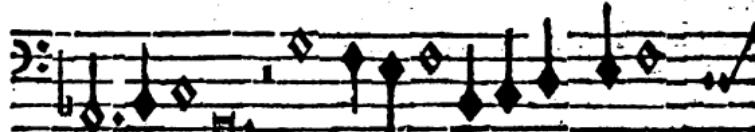
reliquum

L I B E R . I.

307

reliquum Bassos

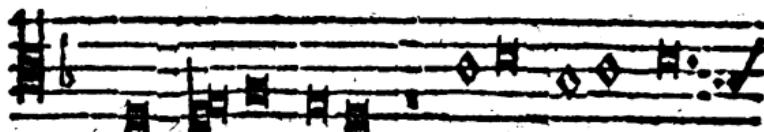

reliquum

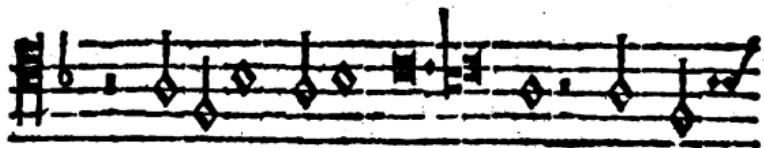
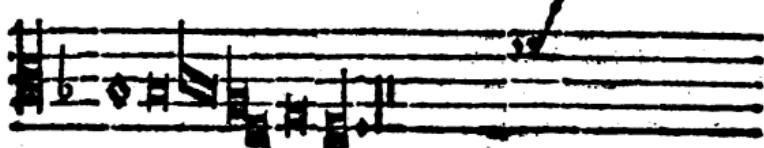
202 MUSIC. PRACT.

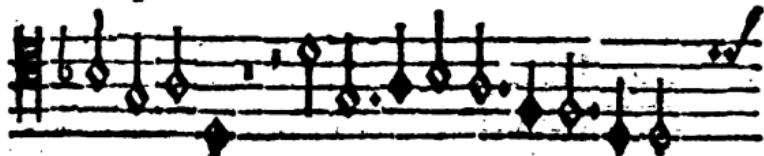
reliquum Cant.

reliquum Tenoris

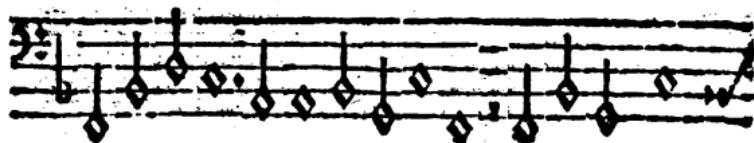
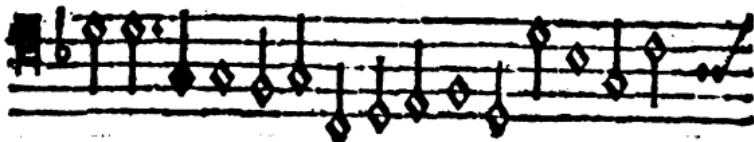
reliquum Alt.

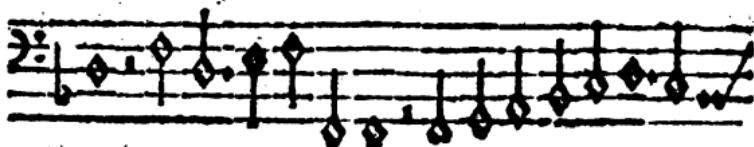
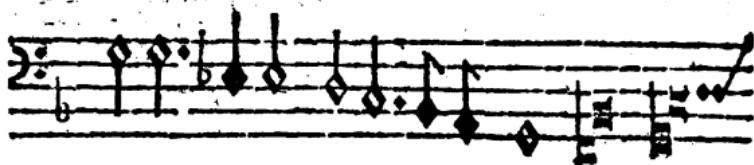
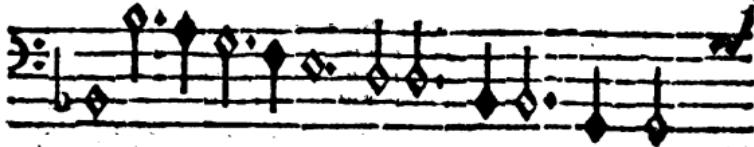
reliquum

L I B E R   L

...op.

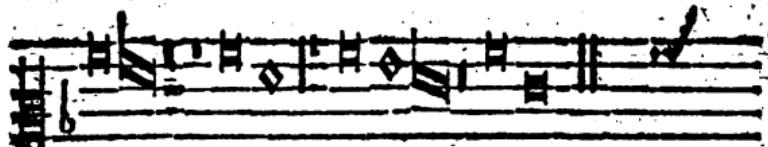

reliquum Baseos

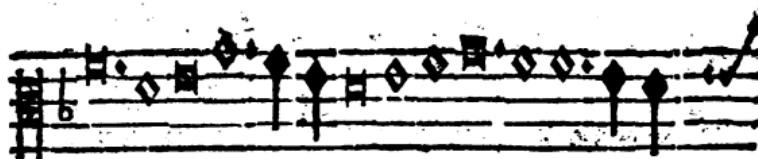

reliquum

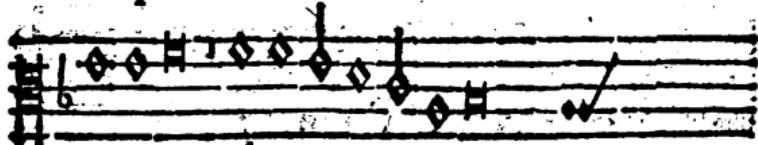
MUSIC: PRACT.

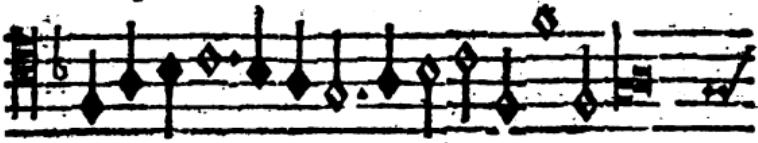
reliquum Cant.

reliquum Tenoris

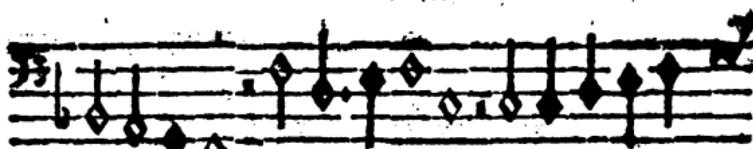
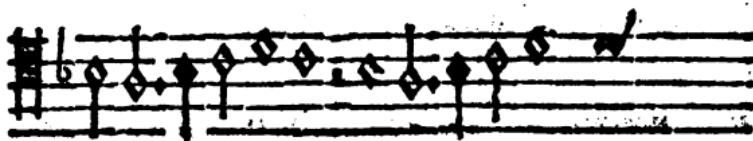
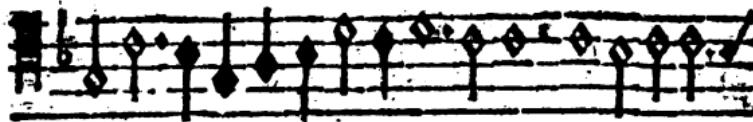

reliquum Alt.

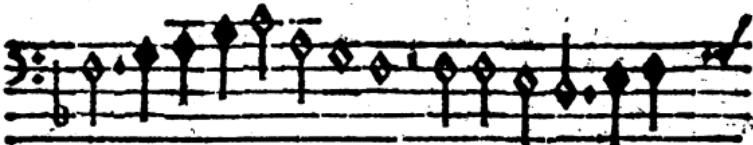

reliquum

L I S E R   E

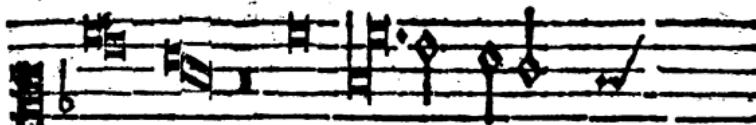

relicuum Bascos

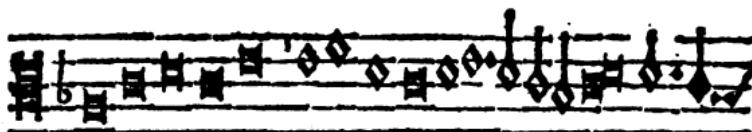

relicuum

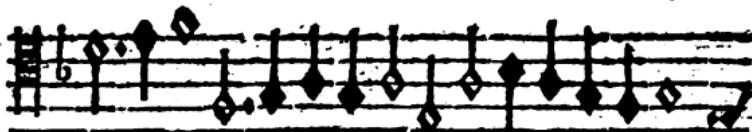
MUSIC. PRACT.

reliquum Cant.

reliquum Tenoris

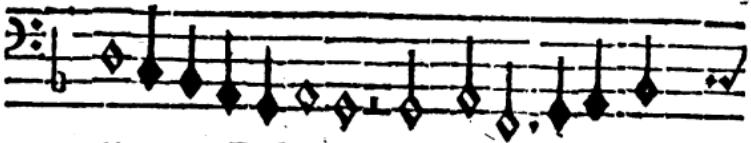
reliquum Alt.

reliquum

LIBER I.

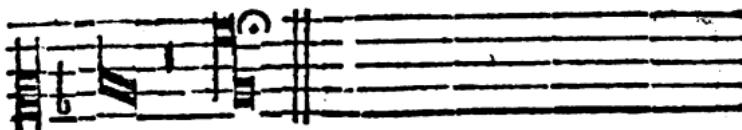
113

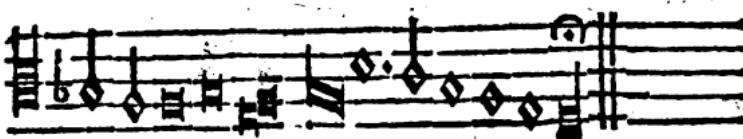
reliquum Baseos

H reliquum

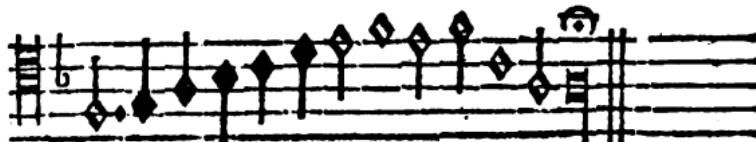
reliquum Cant.

reliquum Tenoris

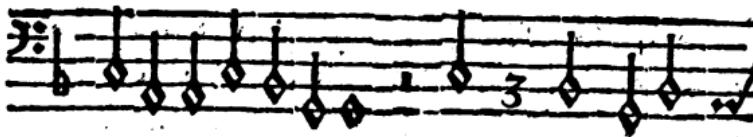

reliquum Alt.

reliquum

L I B E R , I.

reliquum Baseos

H e Sequit.

Sequitur exemplum quod partim ligaturarum causa adscripti, partim ad unicum genus talius demonstrandum. Nemo enim alteram huius exempli partem sine illius debita observacione canere poterit.

Iosquinus.

Cantus

Stabat mater

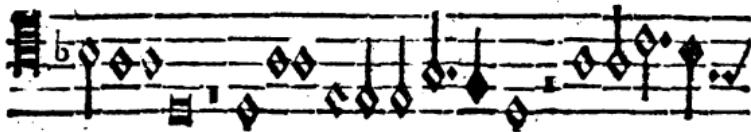
Vox quinta

Stabat mater

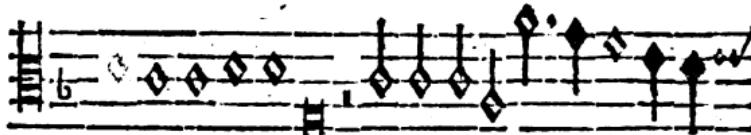
Contratenor

LIBER L

117

Contra
tenor

Stabat mater

Tenor

Stabat mater

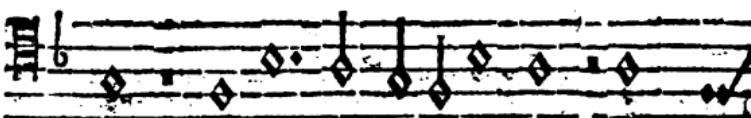
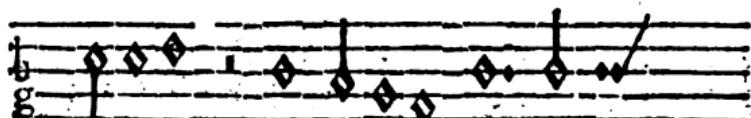
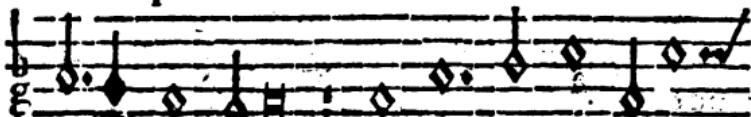
Ba
s^s

H

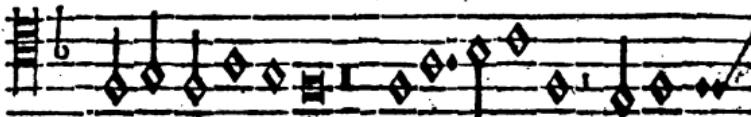
H 3 reliquum

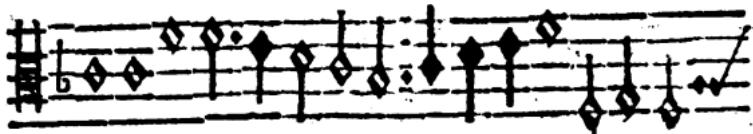
reliquum Cant.

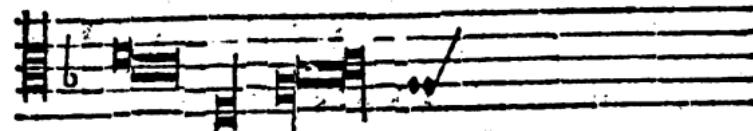
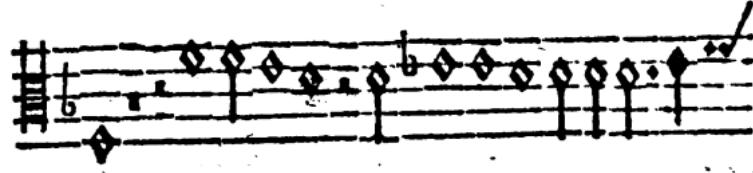
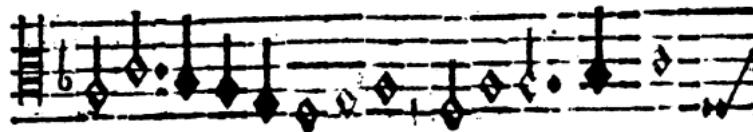
reliquum quintæ Vocis

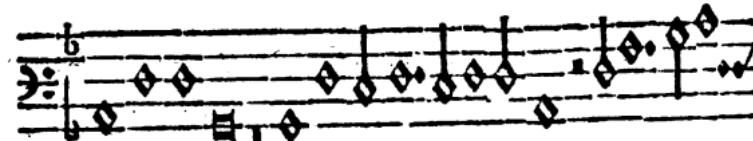
reliquum

reliquum Contratenoris

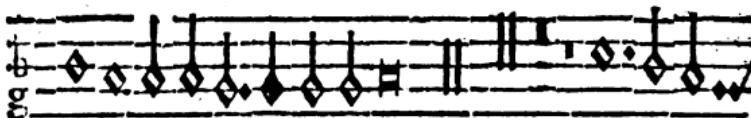
reliquum Tenoris

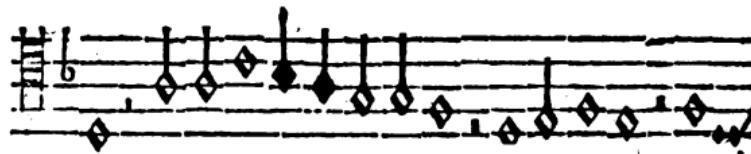
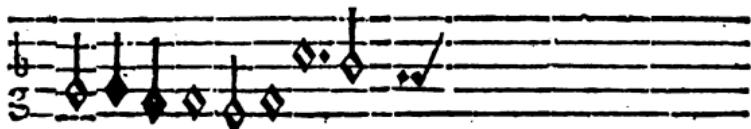
reliquum Baseos

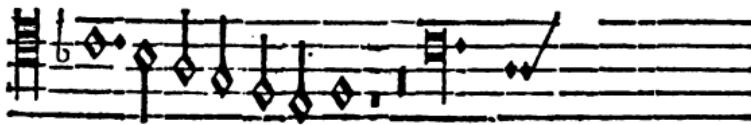
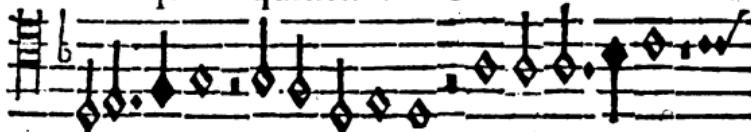
H 4 reliquum

reliquum Cant.

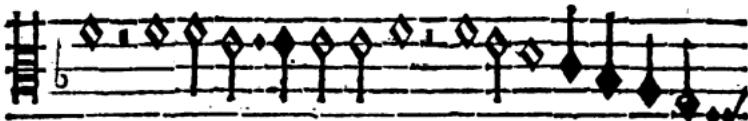
reliquum quintæ Vocis

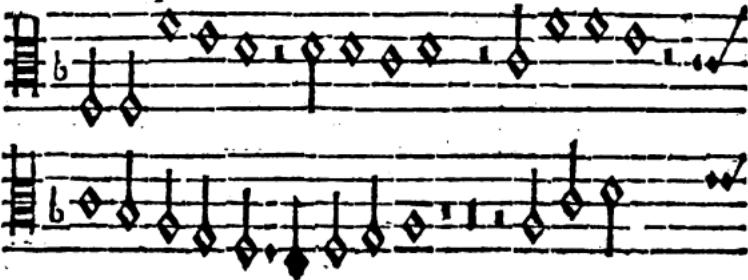
reliquum

L I B E R L

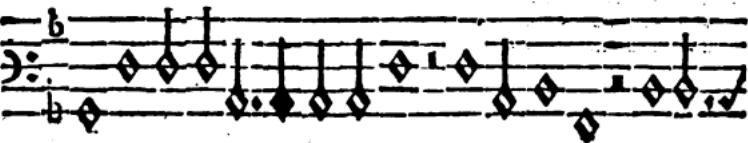
111

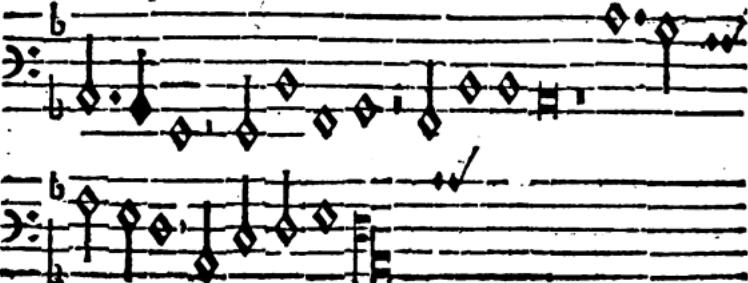
reliquum Contratenoris

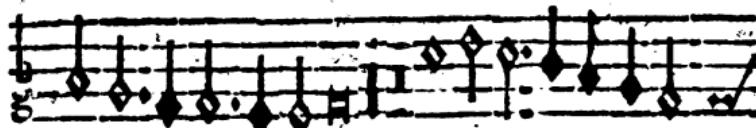
reliquum Tenoris

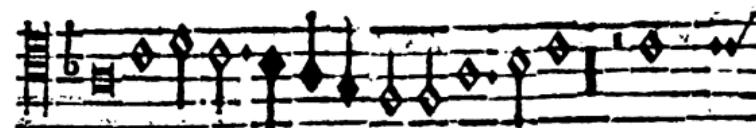
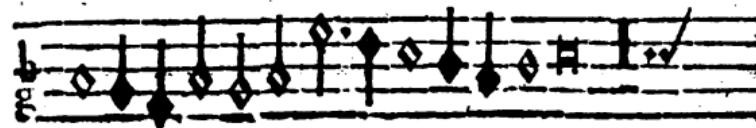
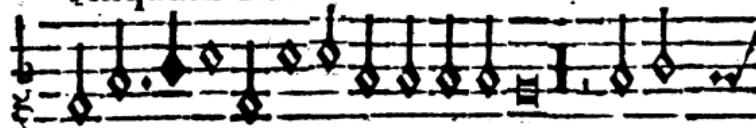
reliquum Bassos

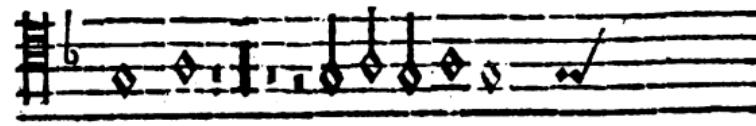
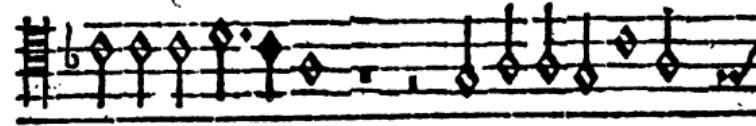
reliquum

reliquum Cantus

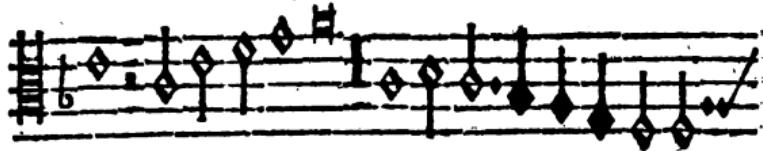
reliquum quintæ Vocis

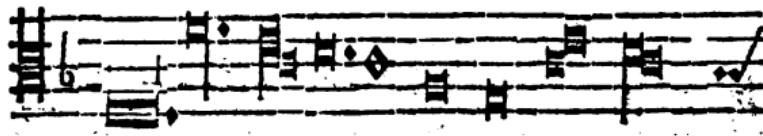
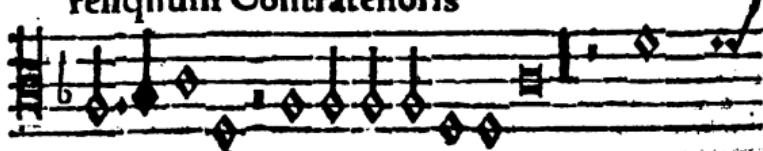
reliquum

L I B E R . I .

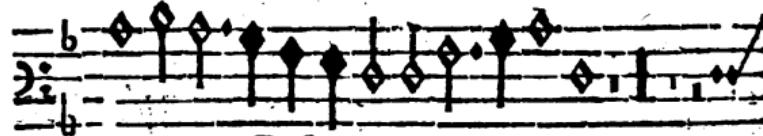
221

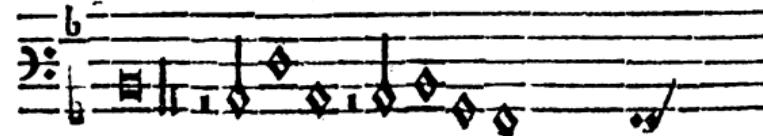
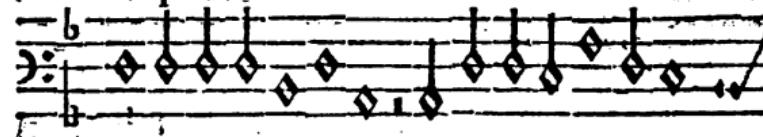
reliquum Contratenoris

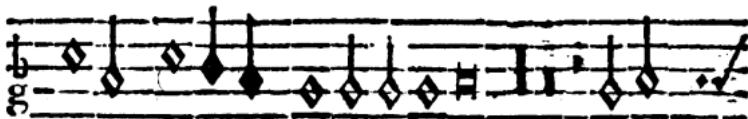
reliquum Tenoris

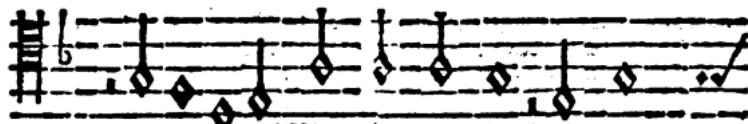
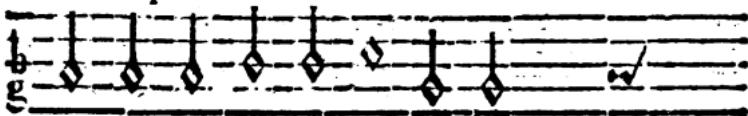
reliquum Baseos

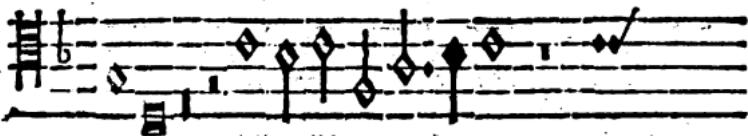
reliquum

reliquum Cantus

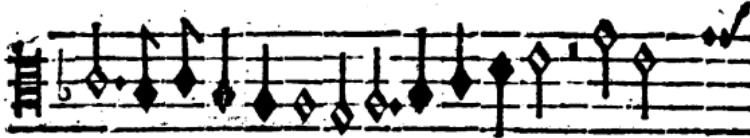
reliquum quintæ Vocis

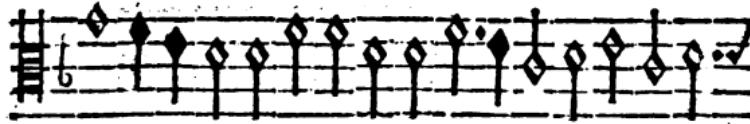
reliquum

L I B E R . I.

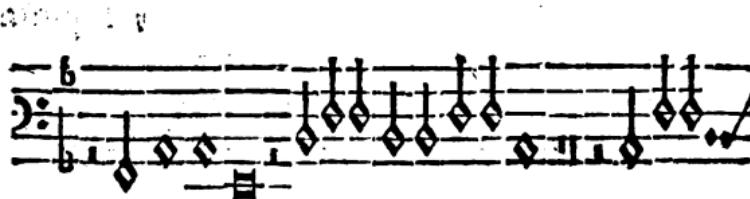
24

relicuum Contratenoris

relicuum Tenoris

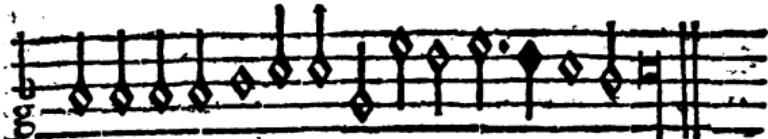

relicuum Baseos

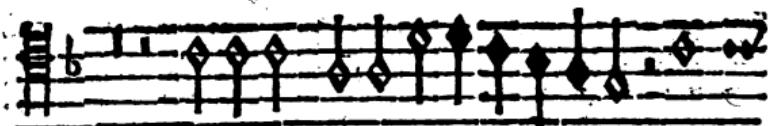

relicuum

MUSIC. PRACT.

reliquum Capt.

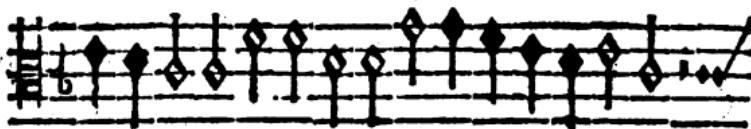

reliquum quintæ Vocis

reliquum

E I S E R I.

reliquum Contratenoris

reliquum Bassos

Cantus

Pars altera.

Cantus

Christe uerbum

g

g

Vox quinta

Christe uerbum

g

g

g

Contratenor

LIBER I.

119

Contra-
tenor

Christe uerbum

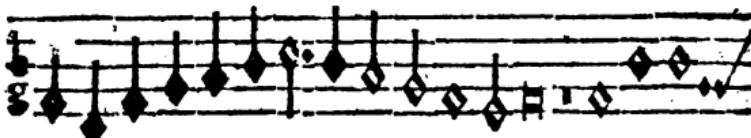
Tenor

Christe uerbum

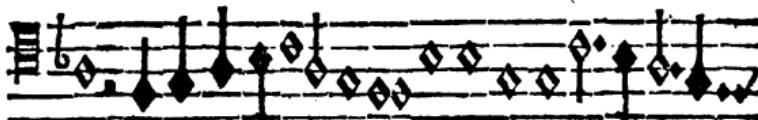
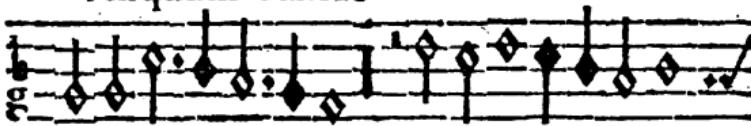
Ba
sis

I reliquum

150 M V S I C P R A C T.

reliquum Cantus

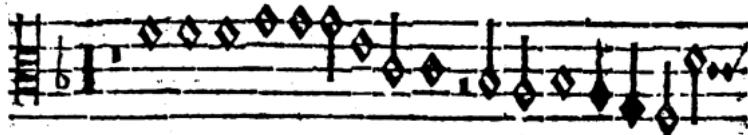
reliquum quintæ Vocis

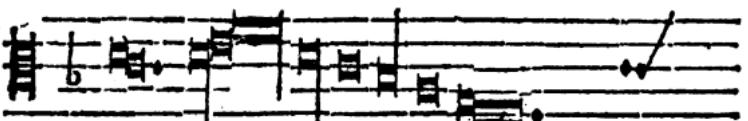
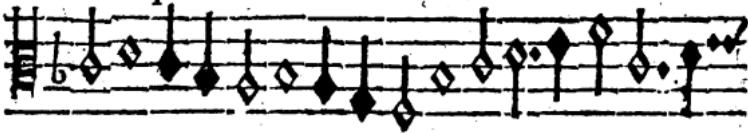
reliquum

LIBER I.

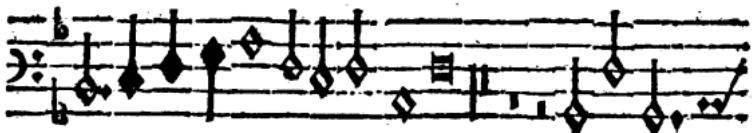
95

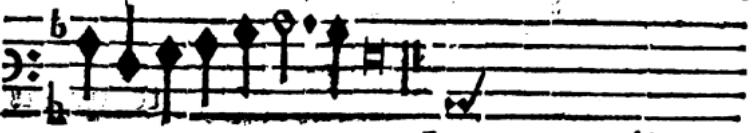
reliquum Contratenoris

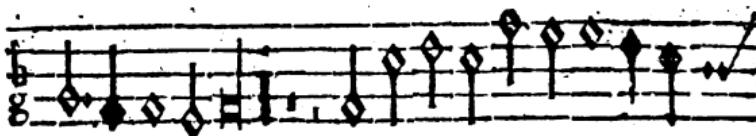
reliquum Tenoris

reliquum Baseos

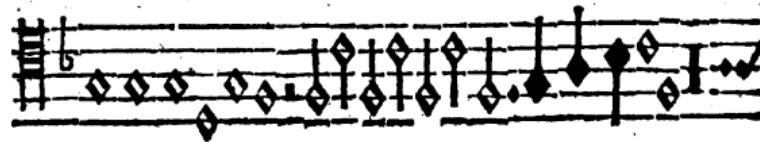
I 2 reliquum

reliquum Cant.

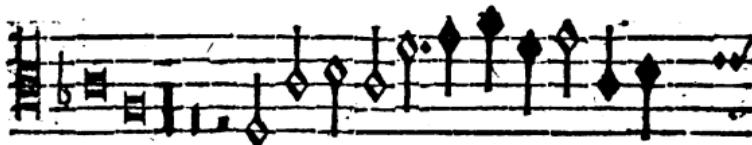
reliquum quintæ Vocis

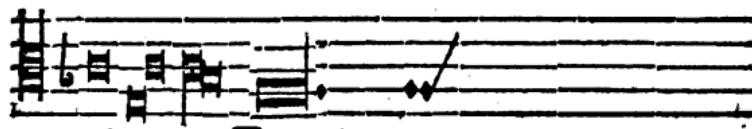
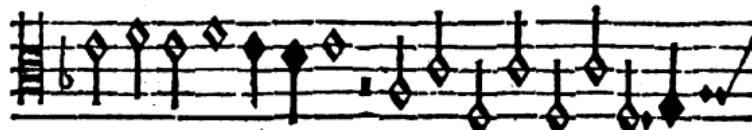
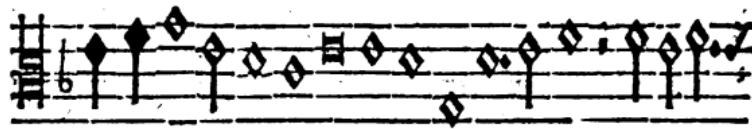
reliquum

L I F E R

iii

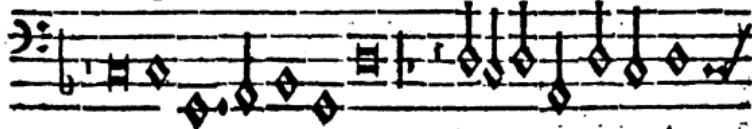
reliquum Contratenoris

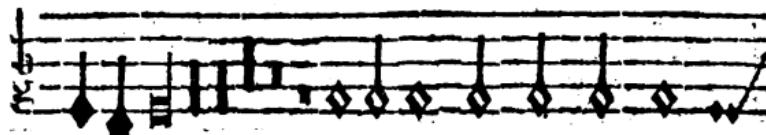
reliquum Tenoris

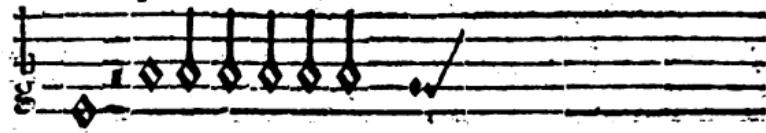
reliquum Baseos

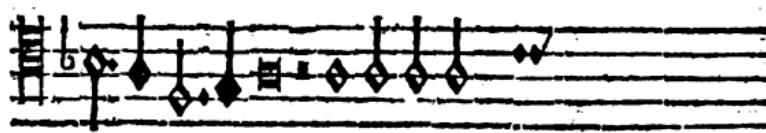
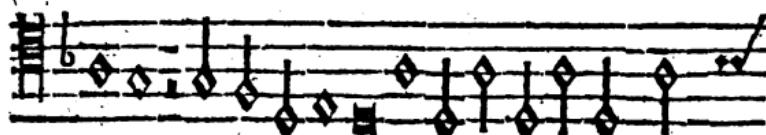
I ; reliquum

reliquum Cantus

reliquum quintæ Voci

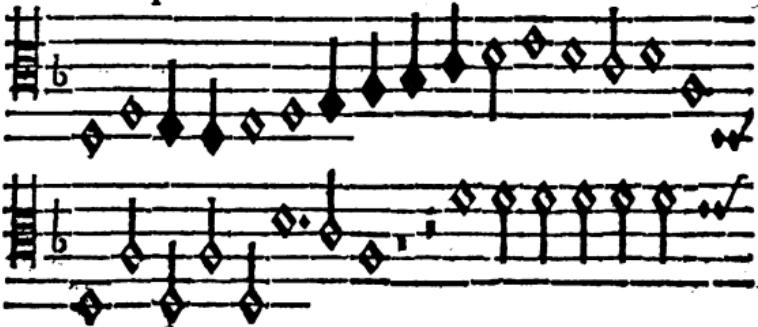
reliquum

LIBER I.

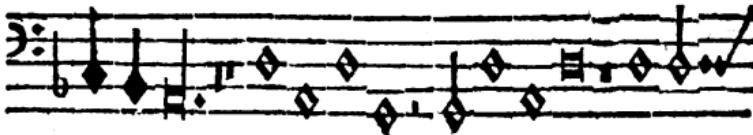
13

reliquum Contratenoris

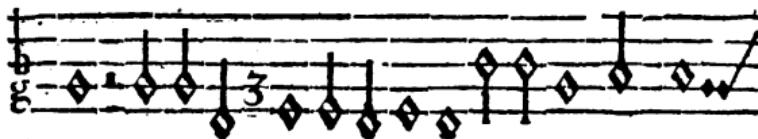
reliquum Tenoris

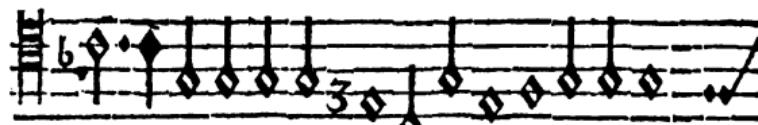
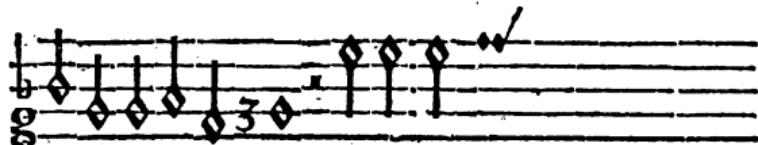
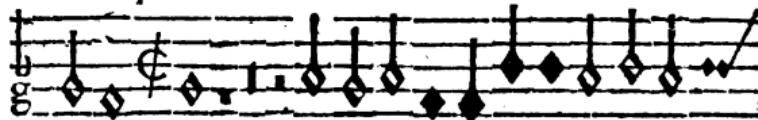
reliquum Baseos

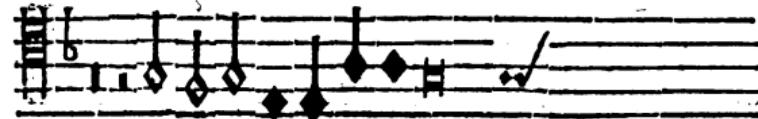
I 4 reliquum

reliquum Cant.

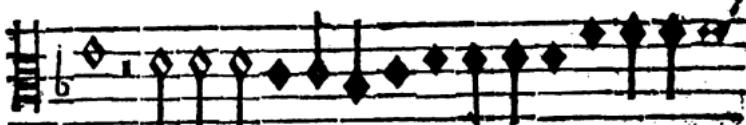

reliquum quintæ Vocis

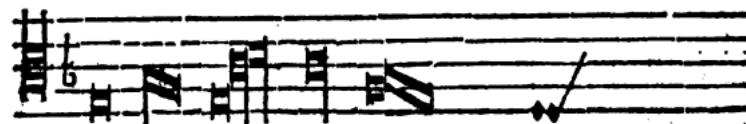
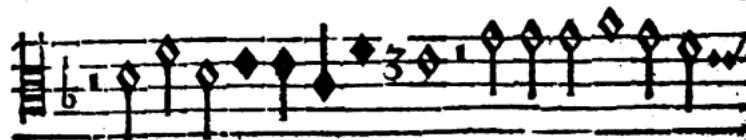

reliquum

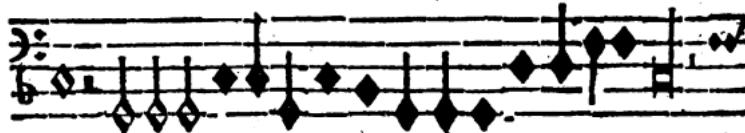
L I B E R   I .

reliquum Contratenoris

reliquum Tenoris

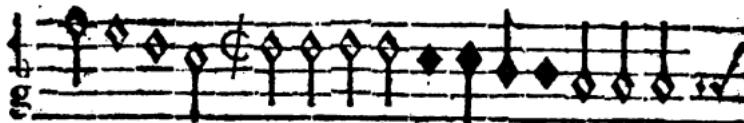

reliquum Baseos

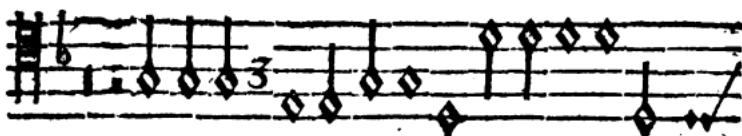
I   5   reliquum

MUSIC. PRACT.

reliquum Cant,

A musical staff consisting of five horizontal lines. The notes are represented by vertical stems with small circles at the top, some of which have a diamond shape inside. The first note has a stem pointing up and a circle with a diamond. The second note has a stem pointing down and a circle with a diamond. This pattern repeats several times. The staff begins with a 'b' and ends with a 'g'.

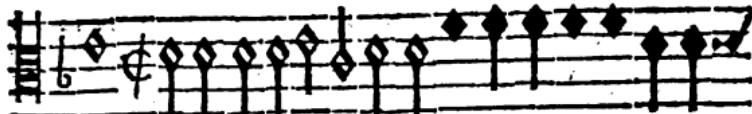

reliquum quintæ Vocis

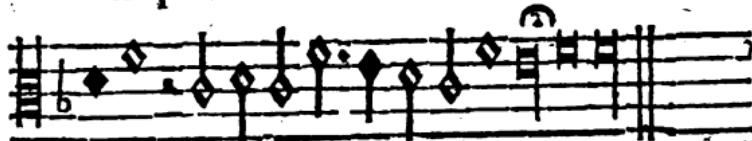

reliquum

L I B E R . I.

reliquum Contratenoris

reliquum Tenoris

reliquum Baseos

Exemplum

Exemplum Cantus ficti ad fortunam Au-
thore Matthæo Greitero.

Pars prior

Cantus

Passibus ambiguis

ij

passibus am.

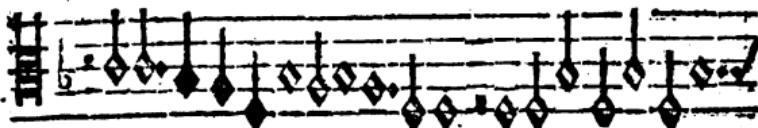
Contratenor

Passibus ambiguis

Basis

LIBER I.

44

Basis

$\frac{5}{4} \text{ C}$

Passibus ambiguis

Tenor

$\frac{5}{4} \text{ C}$

Passibus am
biguis

biguis ff.

fortuna

ff.

ff.

ff.

ff.

LIBER I.

ap

Three staves of musical notation on a five-line staff system. The notation consists of vertical stems with diamond-shaped heads, some with horizontal strokes. The lyrics are written below the staves:

uolubilis
uolubilis er=
rat.

Three staves of musical notation on a five-line staff system, continuing from the previous section. The notation consists of vertical stems with diamond-shaped heads, some with horizontal strokes.

LIBER I.

.145

wolubilis

crrat.

K

Pars altera

Pars altera.

Cantus

Et manet

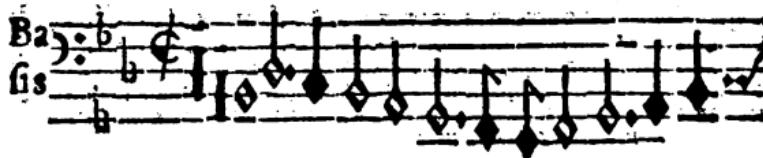
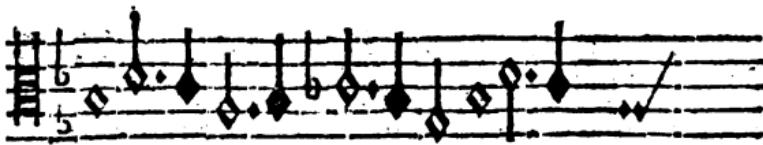
Contratenor

Et manet

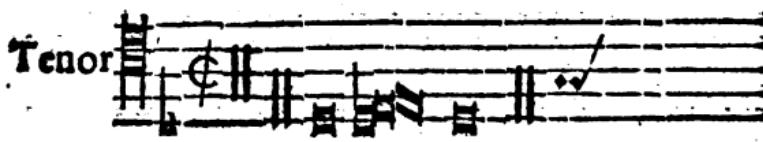
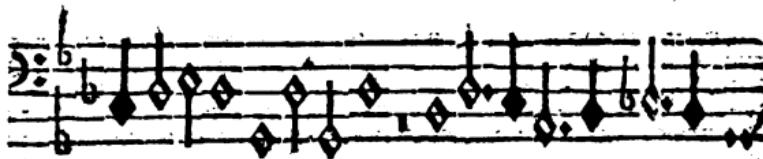
Bafis

LIBER L

143.

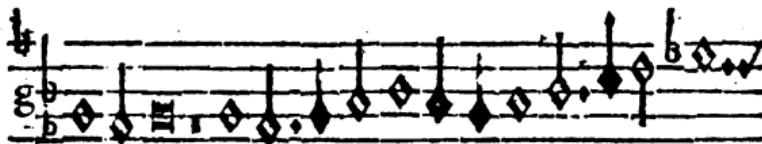

Et manet

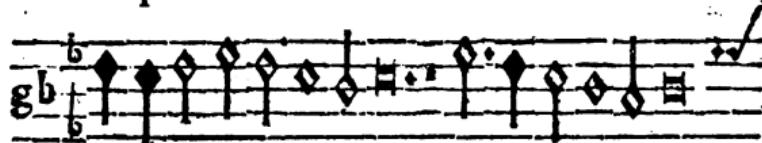

Et manet

K 2 fell.

reliquum Cant.

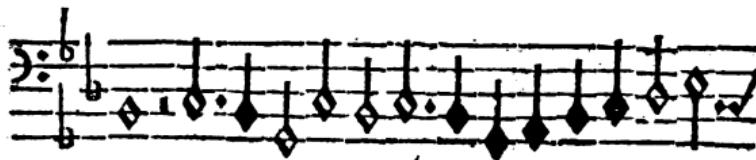
reliquum Contratenorisi

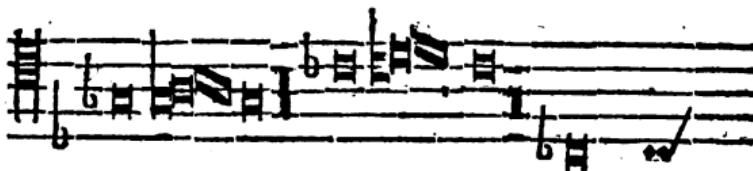
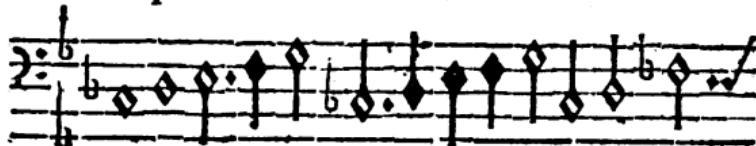
reliquum

LIBER I.

149

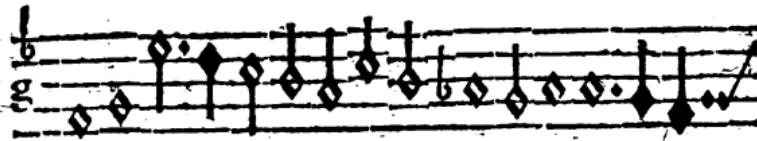

reliquum Baseos

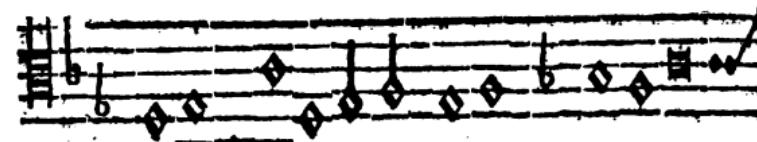

in nullo certata tes

K 3 reliquum

reliquum Cant.

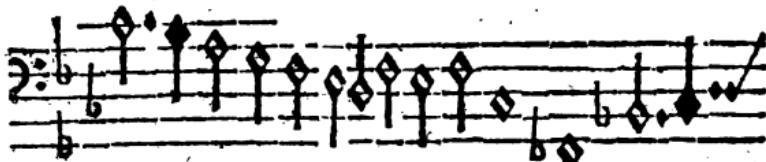
reliquum Coneratenoris

reliquum

L I B E R . I.

14

reliquum Bascos

naxque lo co.

K 4

Fuga

Fuga trium partium, quarum priores duas in molli cantu, ultima in duro fictas uoces usurpat. Secunda autem pars in Epidiateffaron post unum tempus perfectum, tertia in semiditono cum diapente perfecta superne post duo tempora incipit.

Okeghem.

L I B E R . I.

99

K s Dc

De Modis Cap. XVII.

HAECENUS præceptionem canendiq; usum per exempla demonstrauimus, nunc porro ad Modorum tractationem tempestiuè accedere uideremus. Quam uero eorum cognitio futuris cantoribus & symphonetis necessaria sit, uel ex hoc estimari potest quod nemo sine illa bene canere aut cantum artificiose constituere queat. Quippe quæ omne artis momentum quod ad mouendos & regendos affectus, moresq; formandos attinget, complectitur. Proinde in primis operâ dabunt adolescentes ut hanc artis partem diligenter perdisceant.

Quid sunt Modi?

SVNT harmoniaæ genera, quæ ex septem Diapason consonantiaæ speciebus pro uaria Diapente ac Diatessaron connexione existentia ad mouendos affectus maxime conducunt. Appellantur etiam allo nomina Tropi à Grecis, propter Diatessaron conuersionem qua modò supernè modo infernè constituuntur. Vel dicuntur quod per uocum ordines grauitate aut acuminè differentes unus modus in aliud uertatur. Vocantur etiam *vōnos*, quod certis legibus consint. Apud ueteres enim nemini licebat aliquid in Musica mu-

sica mutare, quia putabat clivum mores corrum
pi si unquam harmoniae in aliam fieret permuta-
tio, ut si Dorica harmonia, quæ, teste Platone in
Lachete, sola græca erat, in Ionicam aut Phrygiam
aut Lydiam uerteretur. Hoc Tonos nomi-
nant, nescio qua de causa, nisi forte quoddam ab ipso
rum naturali distinctione diuersa harmoniae ge-
nera oriantur, præsertim cum aliis sit Modus in
A. aliis in B. & ceteris. ut ita per tonorum semitonii-
orumque ascensum vel descensum diuersi gignan-
tur Modi.

Quot sunt Modis?

DE Modorum numero etsi difficile sit pro-
nunclare, præsertim cum inter authores ipsos
non dum conueniat, tamen meam quoque senten-
ciam in præsentia paucis aperiam si prius quid a-
lii sentiant, mea quasi indicatione patefecero.
Henrichus Glareanus ut omnium optimarum ar-
tium ac disciplinarum, ita & Musice peritissimus
in suo Dodecachordo duodecim Modorum, à qui
bus etiam libros suos inscripsit, mentionem facit
atque demonstrat. Qua sanè in re, quantum ego qui-
dem pro ingenij mei tenuitate iudicare possum,
omne pensum absoluisse, & diligentiam suam in
instaurau-

instaurandis disciplinis omnibus litteratis homi-
nibus probasse, mihi uidetur. Et si quis rem i-
psam interius introspiciat, negare non potest quin
uir ille doctissimus ex septem Diapason specie-
bus harmonica diuisione que Authentis Modis,
& Arithmeticā quae plagijs conuenit duodecim
proprios ac ueros modos demostrarī. Ego ue-
ro et si re ipsa ita esse, & veterum Musicorum exem-
plis, si extarent, probari posse iudico, tamen cum
nostrī saeculi Musicorum omnes figuratae canto-
nes quas quidem posteritati reliquerunt, ad octo
tantum Modos compositae sint, egoq; de illis pra-
cepta tradere instituerim hoc loco octonariū Mo-
dorum numerum cum Boëthio Franchino &
alijs probatis Musicis statuere uolui. Sciendum ue-
ro est septem priores Modos ex septem diapason
speciebus nasci, octauum uero à Ptolemæo ad
complendum totum systema Diapason esse su-
peradditum.

Qui sunt illi octo Modis?

Nomina corum hæc sunt. Hypodorius, Hy-
pophrygius, Hypolydius, Dorius, Phrygi-
us, Lydius, Mixolydius, & Hypomixolydius, seu
ut alij uocant, Hypermixolydius. Nostrī Musici
primum

Primum, Secundum, Tertium, Quartum, Quintum, Sextum, Septimum, & Octauum nominat.

Cur ijs nominibus appellantur Modis?

Sic appellantur à gentibus. Nam Lydæ gens eam harmoniam maximè usurpauit quæ ex Sexta Diapason specie nascitur. Dores ea potissimum que ex quarta &c.

Quis est usus horum Modorum?

Vsus eorum longe est maximus: primum enim ad componendos formandosq; hominum mores non parum conducunt. Itaq; & Pythagorici & Socrates & Plato omnes adolescentes in Musicis erudiendos esse uoluerunt. Quantum uero ea in re præstare possit Musica, illustre habemus exemplum apud Homerum de Musico ab Agamemnone domi relicto ut Clitemnestram illius coniugem per Heroidum laudes cantu ad pudicitiam hortaretur. Ea uero non prius adulterium commisit quam is è medio sublatus esset. Tanta enim est uis Musica ut nihil sit (ut Cicero lib. 3. de Orat. author est.) tam cognatum mentibus nostris quam numeri atq; uoces, quibus & excitamur & incēdimur, & lenimur, & languescimus, & ad hilaritatem & tristitiam sāpe ducimur.

ducimur. Veruntamen harmonia id per se non præstat sed accommodata ad orationē, quæ sine illa mortua penè esse uidetur & ut Cicero inquit, nuda. Harmonia enim & Rhythmus orationem λόγον Græci dicunt, sequuntur. Hæc uero cum uaria sit, uaria quoq; harmonia genera existere necesse est: Lugubris enim oratio lugubres Modos, lœta lœtos postulat. Sed hac de re in Poëtica Musica ex professo & copiosè tractabo, quod uideam à nemine hanc artis partem pro dignitate et se traditam.

Quomodo diuiduntur Modis

IN Authentas & Plagios. Authentæ sunt quartu-
or, Doricus, Phrygius, Lydius, & Mixolydius:
qui quidem supra finalē clauem liberiore quam
Plagi potestatem habent. Plagi itidem sunt qua-
tuor, ut Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydi-
us, & Hypermixolydius. Atq; hi infra finalē cla-
uem descendendi potestatem liberiorem quam
illi obtinent.

Penes quid cognoscuntur Modis

Circa principium, medium, ac finem cantio-
nis. In principio quidem Plagi omnes ad
quartam descendere, Authentæ uero ad quintam
nisi

anisi fugarum ratio impedit, ascendere solent.
Circa medium ex phrasí cognoscuntur, habet e-
am quilibet Modus certas ac proprias uocum re-
percussiones, ut uocant, Pro cuius rei notatione
hi uersus obseruandi sunt.

Re la sit primi, re fa dat norma secundi
Mi mi dat ternus, mi la poscit sibi quartus
Ut sol quintus habet. Sextus fa la sibi querit
Ut sol T et artus, ut fa postremus habebit.

In fine cognoscuntur circa quatuor literas uideli-
cet D E F G. tum scilicet, quando Cantus est re-
gularis. Possunt enim irregulariter in alijs claui-
bus confinalibus finem sortiri. Ut, primus Mo-
odus regulariter finitur in D. Irregulariter uero in
a, si sit cantus durus, si mollis fuerit in G claudi-
tur; simili ratione de reliquorum Modorum fine
iudicabis, tametsi septimus & octauus non tran-
sponantur,

Typus

Typus de agnitione Modorum.

Omnis canticus regularis ex his inveniatur.

C. h. i. irregu-
lari. & dura-
tus sit. in
modum.

D. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

E. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

F. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

G. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

H. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

I. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

J. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

K. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

L. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

M. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

N. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

O. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

P. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

Q. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

R. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

S. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

T. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

U. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

V. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

W. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

X. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

Y. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

Z. h. i. irregu-
lari. & malo-
rum sit. in
modum.

Sep̄imi vel off.

Quinti vel sexti.
Mai-
di.

Porro

Porro ex ambitu cantionis facile iudicabis cuius sit Modi. Nam, cum quatuor sint Modi de pari numero, quatuor uero de impari : si cantus infra finalē clauem ad quartam uel quintam descendit, supra uero ad quintam uel sextam, adscribetur Modo de numero pari, sin autem supra finalē clauem ad septimam uel octauam, infra uero ad secundam tantum pertigerit, censebitur esse Modi de impari numero. Ceterum quilibet Modus unā tantum Diapason speciem ambitu suo complet. Quod si nō facit, diminutus & imperfectus Modus esse dicitur. Si octauam superne inferneq; excesserit mixtus erit.

Quis igitur est primus Modus?

Est qui ex quarta specie Diapason, quæ est inter D & d, nascitur, mediaturq; harmonicè in ala mi re, sua confinali, atq; Dorlus uocatur.

Ambitus ac phrasis Dorij Modi.

Euouae

L

Quis

Quis est secundus Modus?

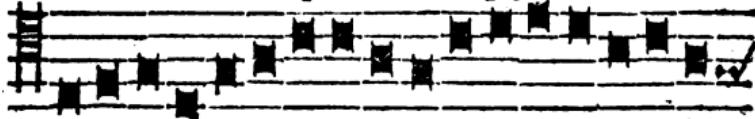
Est qui ex prima Diapason specie, quæ est inter A & a, ortū habēs in D sol re, Arithmeticā me diatione terminatur, Hypodorum alijs uocant.
Ambitus ac phrasis Hypodori.

Euouae

Quis est tertius Modus?

Est q̄ ex quinta Diapaso specie, quæ est inter E & e, originē ducēs, in h̄ mi sua confinali harmonicē mediatur, quē alio nomine Phrygiū uocat. Ambitus ac phrasis Phrygij Modi:

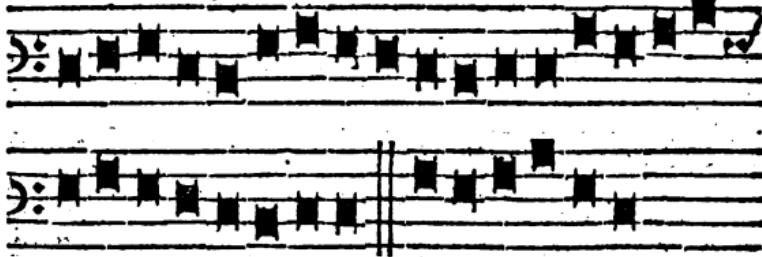
Euouae

Quis est quartus Modus?

Est qui ex secunda Diapason specie, quæ est in tcr

L I B E R I

ter h̄ mi & b fa h̄ mi, oboriens: in Elamī Arithmetice mediatur. Hunc Hypophrygium uocant.
Ambitus ac phrasis Hypophrygij Modi.

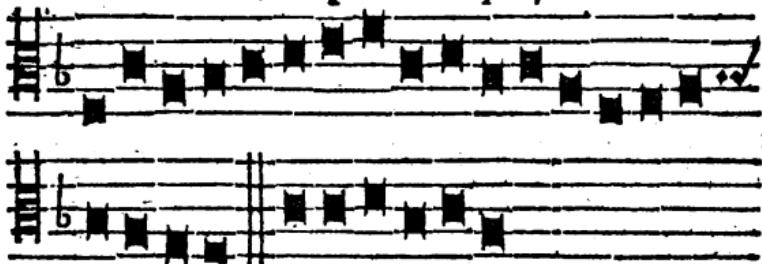

Euouae

Quis est quintus Modus?

Est qui ex sexta Diapason specie, quæ est inter F & f, originē sumēs in c sol fa ut sua cōfinali Harmonicē mediatur: Atq; hunc Lydiū appellat.

Ambitus ac phrasis Lydij Modi.

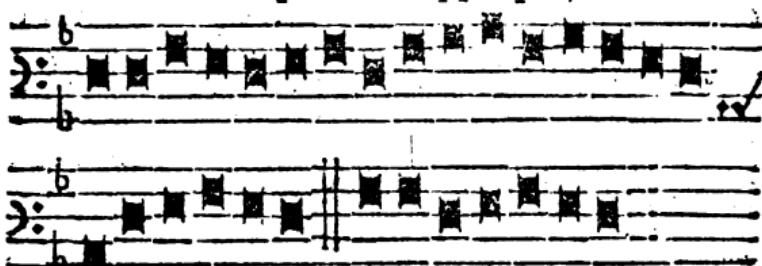
Euouae

Quis est sextus Modus?

Est qui ex tertia Diapason specie, quæ est inter C graue & c acutum, oboriens, in F graui Arithmetice mediatur. Hunc Hypolydium uocant.

L 2 Ambi-

Ambitus ac phrasis Hypo' ydij Modi.

Quis est septimus Modus?

Es qui ex septima Diapason specie, quæ est in tei G sol re ut graue, & g sol re ut acutum, oratum sumens, in d la sol re, sua confinali harmonica mediatione terminatur. Hunc Mixolydium hoc est mixtum lydium nominant.

Ambitus ac phrasis Mixolydij Modi.

Quis est octauus Modus?

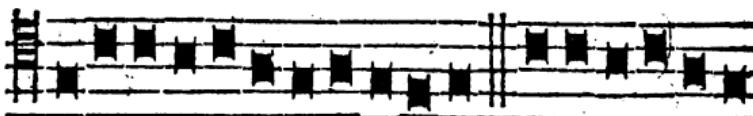
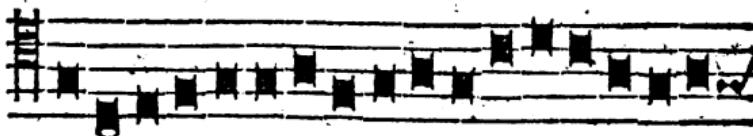
Hic Modus ex quarta Diapente specie, & ex prima Diatessaron nascitur, Terminatur ideo in G sol re ut, mediatione Arithmetica, & Hypomixolydius à Franchino uocatur, cuius quidem

(cuten)

L I B E R I.

sententiam in præsentia secutus sum ut octo hos Modos ad quatuor literas, D E F G, adaptarem, ut uidelicet Authentæ in illis initium sumerent, Plagi uero in ijsdem mediarentur secus atque illi. Hūc porrò octauū Modum, Hypermixolydium ut supra commemorauī, alij uocant, ambitumq; illi tribuunt inter ala mi re, & aala mi re, finem in d la sol re, Arithmetica mediatione, ut ita totum systema Disdiapason compleatur. Quæ quidem sententia etsi ex arte probari potest, tamen cum omnes nostri seculi symphonetæ, cantiones suas ad Franchini sententiā accōmodarint, ego quoq; in præsens ab illis dissentire nequaquam uoluī.

Ambitus ac phrasis Hypomixo-
lydij Mpdi.

Euouae

Sequitur Typus, Modorum initium, mediatio-
nem ac finem repræsentans.

L 3 Dorius

Modus

- 1 Dorius in d la solre finitur
a lamire sua confinali harmonice me,
D solre initium sumit   (diatur)
- 2 Hypodo-
rius in D solre, Arithmeticē mediatur
A re incipit.
E lami.
- 3 Phrygius
in E mi acuta sua confinali harmonice
E lami.   (mediatur.)
- 4 Hypo-
phrygius i E mi acuto,
E lami graui, Arithmeticē mediatur.
E mi graui,
F faut.
- 5 Lydius in F solfaut sua cnfinali harmonice me,
F faut.   (diatur.)
C solfaut.
- 6 Hypolydi-
us in F faut Arithmeticē mediatur.
C faut.
G solreut.
- 7 Mixolydi-
us in G d la solre sua confinali harmonice me,
G solreut graui.   (diatur.)
D la solre.
- 8 Hypom-
xolydi in G solreut Arithmeticē mediatur,
D solre.

Vt

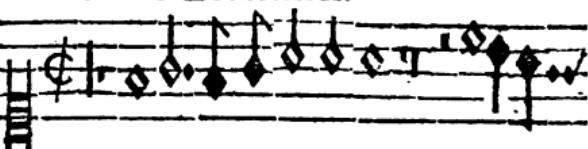
VT uero intelligent adolescentes quid sit Har-
monica, & Arithmeticā mediatio, obseruet
Diapason duobus modis ex Diapente, quę sesquā
altera, & Diatessaron, quę sesquitertia ratione con-
stat, constitui; unde quoque duplex Mediatio exē-
st̄it, Vna Harmonica, quę fit quando diapente in-
fra Diatessaron constituta optimam harmoniam
efficit: Altera Arithmeticā, quę fit quando Diatess-
aron infra Diapente collocata, nullam habet har-
monia rationem. Diatessaron enim si Bascos
loco ponitur non est consonantia.

L   4   Exemplum

MUSIC. PRACT.

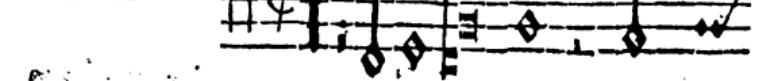
Exemplum octo Modorum. Autore An-
tonio Brummel.

Prima uox.

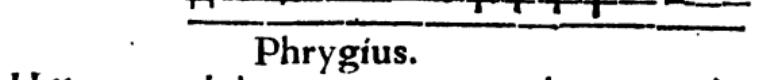
Dorius.

Secunda uox.

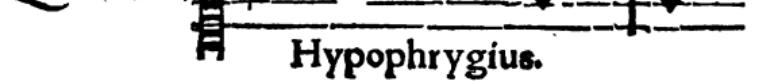
Hypodorus.

Tertia uox.

Phrygian.

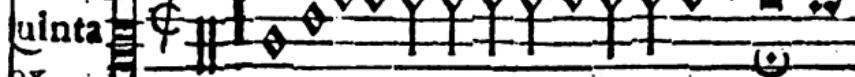
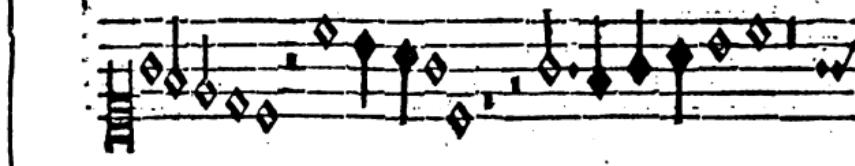
Quarta uox.

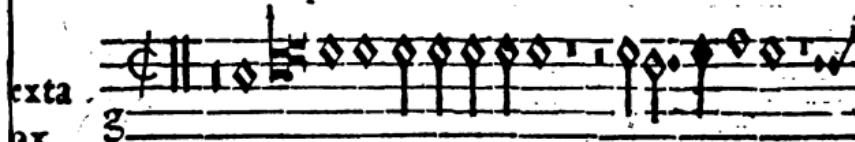
Hypophrygian.

LIBER I.

149

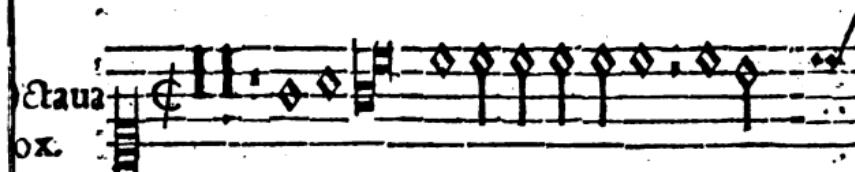
Lydius.

Hypolydius.

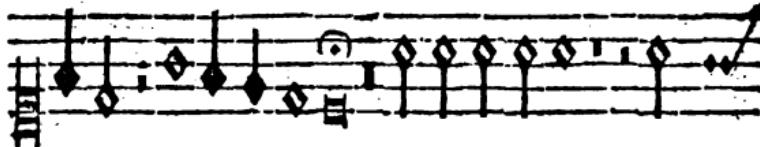
Mixolydius.

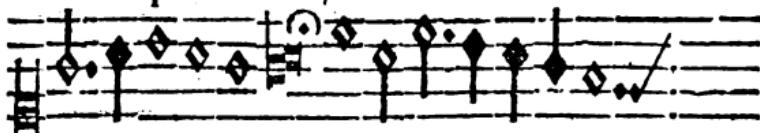
Hypomixolydius.

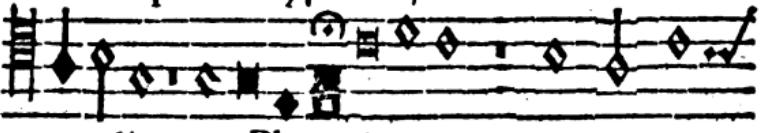
reliquum

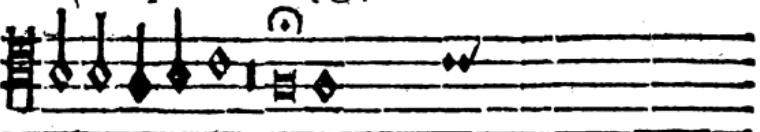
reliquum Dorij.

reliquum Hypodorij.

reliquum Phrygij.

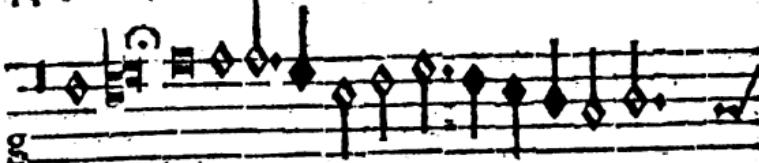
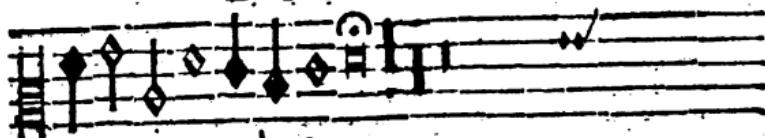

reliquum Hypophrygij.

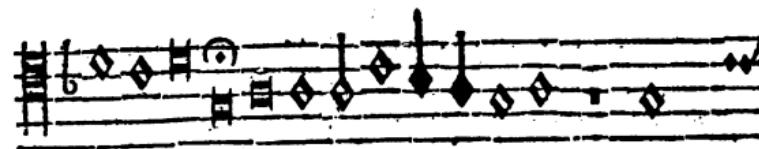
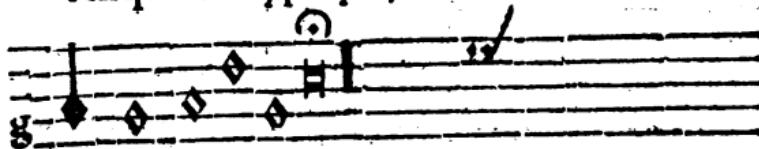

reliquum Lydij.

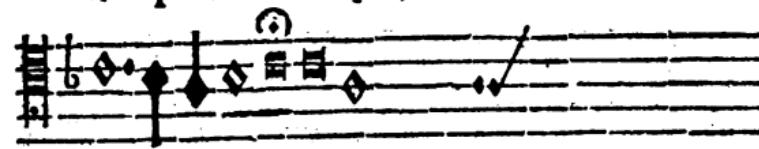
reliquum

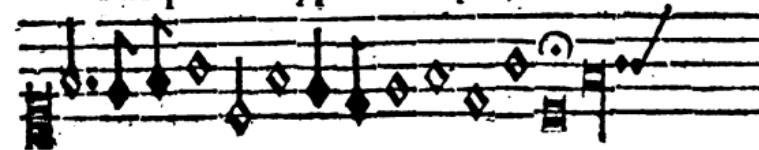
reliquum Hypolydij.

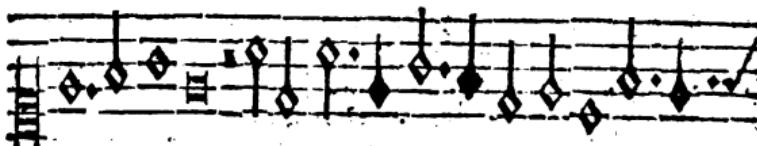
reliquum Mixolydij.

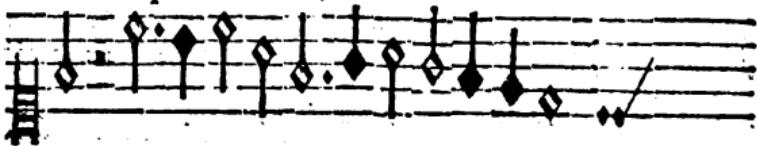
reliquum Hypomixolydij.

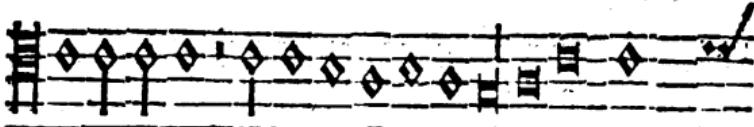
reliquum

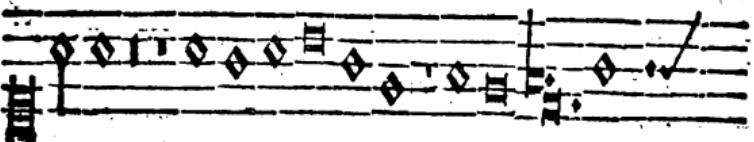
reliquum Dorij.

reliquum Hypodorij.

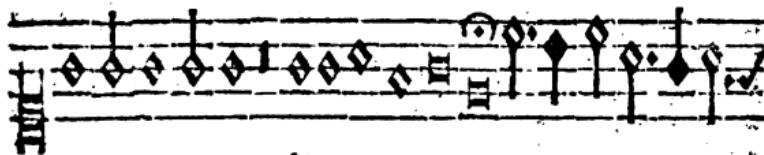

reliquum Phrygij.

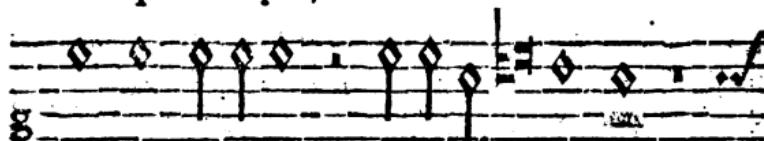

reliquum Hypophrygij.

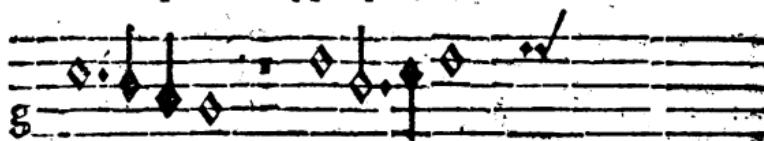
reliquum

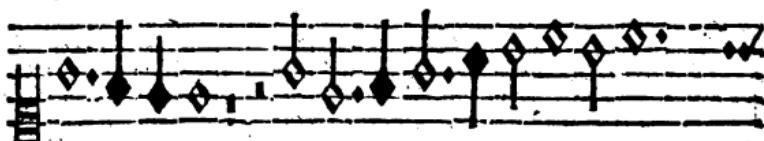
reliquum Lydij.

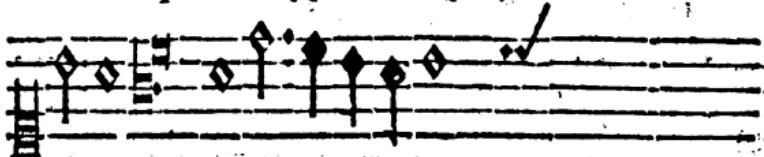
reliquum Hypolydij.

reliquum Mixolydij.

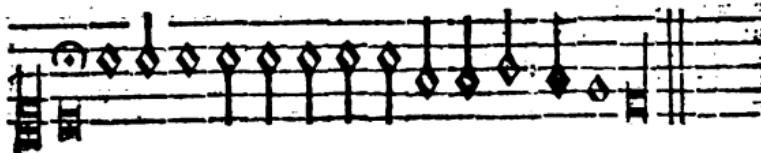

reliquum Hypomixolydij.

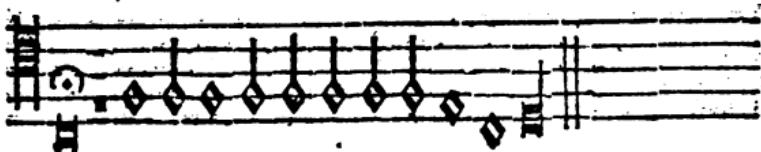

reliquum

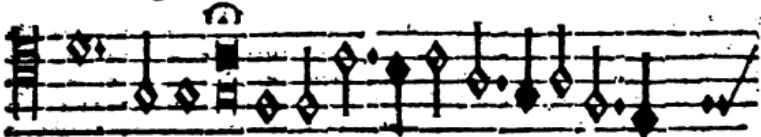
Laudes Domini

reliquum Dorij.

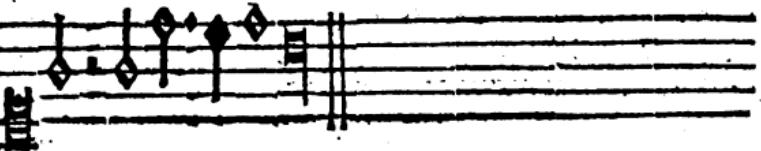
reliquum Hypodorij.

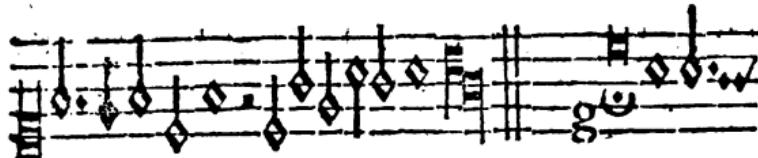
reliquum Phrygij.

reliquum Hypophrygij.

reliquum

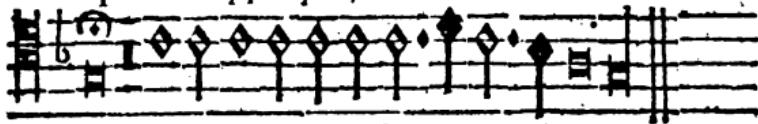

reliquum Lydij

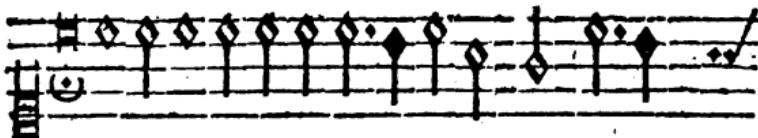
telis

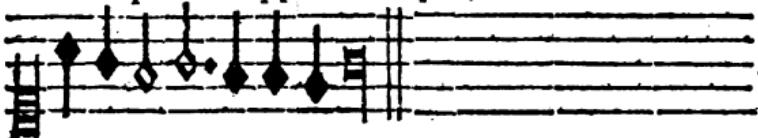
quum Hypolydij,

reliquum Mixolydij.

reliquum Hypomixolydij,

Hactenus omnia, de canendi fundamentis consumq; proprietatibus quę partim ἐν ἀρσαι καὶ δέσμοις partim ἐν εἰπάσθησι συστολῇ cōsūstūt, ut ordine ac methodo ita simplicissimè explicauimus. Nūc uero altera huius artis pars, quę est de uaria Notarum pausarū &c. mēsura, explicanda nobis restat.

Dc

MUSIC. PRACT.
EROTEMATVM MVS-
 fices Practicæ Liber posterior.

DE MENSURA SONORVM,
 Cap. I.

Quid est Mensura Musicae?

Est norma qua unius cuiusque notæ ac pausæ quantitas, pro signorū uarietate, per tactum definitur.

Quot sunt Mensuræ species?

Tres sunt in genere. Una est quæ essentiale singularum notarum ualorem, quem illæ à primis artis huius inuentoribus sibi tributum habent, mensurat. Hæc in singulis gradibus imperfectis, excepto modo Maiore imperfecto, locum habet, atq; reliquarum duarū μέτρων est, ad quod respiciendo intelligere possumus, quantum notæ ac pausæ in illis ab essentiali ualore pro signorū figurarumque diuersitate deficiant aut illum excedant.

Quæ

Quæ est altera Mensuræ species?

Est quæ Notis non simpliciter, sed aliquo modo affectis ascribitur, hoc est: quæ essentiali notarum ualori dimidiām sui partem, perfectorum signorū ratione, adfert, atq; ex unica sesqui-alteram facit & perfectam. Id sit in tribus Figuratae Musicæ gradibus perfectis, Modo scilicet, Tempore & prolatione.

Quid est nota perfecta?

Est quæ proximam minorem ter in se continet.

Quid est imperfecta nota?

Est que proximam minorem bis in se contineat. Sed hæc fusius in peculiari Capite explicabuntur.

Quæ est tertia Mensuræ species?

Est quæ trium Musicæ graduum accidentibus adscribitur, ut sunt Augmentatio, Alteratio, Diminutio & proportio.

Exemplis illustra dictas Mensuræ species, quo melius intelligantur.

Cum hæc tractatio absq; signorum cognitione intelligi nequeat, paucis hoc loco illa que externa dicuntur, explicare, quatenus scilicet ad Modum, Tempus atq; prolationem pertinent, uisum mihi est. Si igitur Circuli uel semicirculi soli

M ponantur

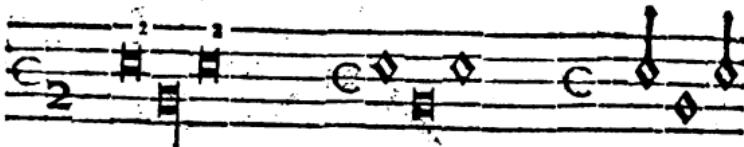
ponantur, Temporis tantum sunt signa; illi quidem perfecti, hi uero imperfecti. Quod si uero circulis uel semicirculis numeri conlungetur, tu illi Modum perfectum aut imperfectum, hi uero Tempus declarat, ternarius perfectum, binarius imperfectum. Modi Maioris perfecti signum est. O; in quo numerus perfectum Tempus, Circulus uero perfectum Modum denotat. Maioris Imperfecti Modi signum est eiusmodi. C;. Modi minoris perfecti est O: imperfcti C: Ex quibus sane perspicuum est Circulos et ternarium numerum perfectionem, semicirculos uero et binarium numerum, imperfectionem significare. At si puncta circulis inscribantur, prolationem perfectam significant, absentia uero eorum imperfectam. hoc modo. O; C; O: C: O C C.

Iam ergo primam mensuræ speciem exemplis illustra.

PRIMA mensuræ species essentialis Notarum ualorem binario numero in imperfectis graduum signis metitur. hoc est: in maiori Nota proximam minorem bis numerat. In hunc modum.

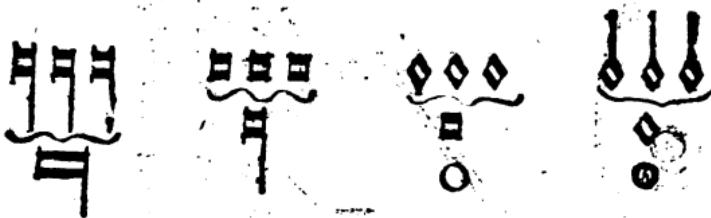
Modus

L I B E R . M.

Mod. mi. imperf. Temp. imperfect. plat. imp.
Déclara alteram mensuræ speciem.

Hec essentiali Notarum Pausarumq; ualori
in signis perfectis tertiam sui partem addit,
hoc est: in Maiori figura proximam minorem ter
numerat hunc in modum.

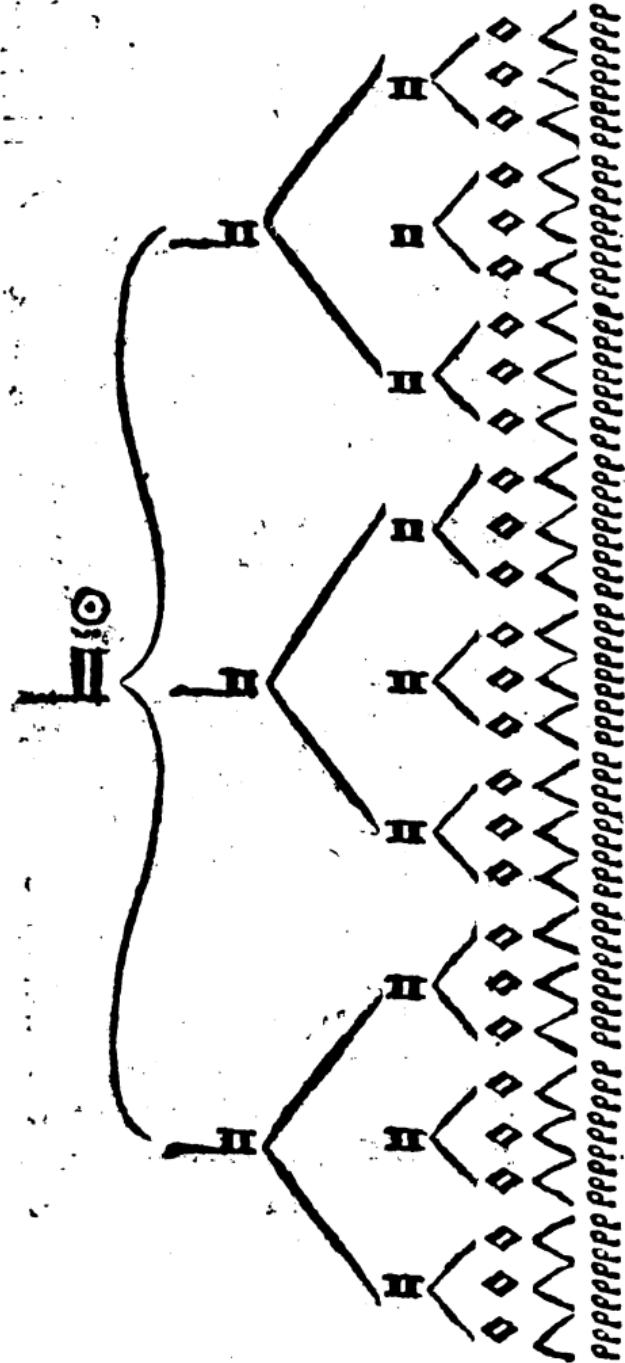

O₃   O₂   Tempus prolatio per.
Modus maior Modus mi. perfectū fecta
perfectus. non perf.

Quomodo uerò tercia Mēsuræ species, dicto
rum graduū accidentibus siue diminuenti
bus & augmentibus figuris conueniat, posterius di-
cetur, quod accidentia siue illis quibus inhärent
nequeant intelligi. Libet autem hoc loco figuram
subiūcere in qua omniū perfectarū Notarum ua-
lor, unico triū gradus pfecto signo describitur.

M 2 Quo.

MUSIC. PRACT.

L I B R . II . 111
Quottuplex est Mensura in species
Sextuplex, Prolationis, Temporis, Modi, Au-
gmentationis, Diminutionis & Proportionis.
Quæ quidem omnes propter cantum pro diuer-
sa mouendorum affectuum ratione, variandum,
eiusq; maiestatem ac dulcedinem inuentæ sunt.

DE TRIBVS GRADIBVS generalis quædam commemoration.

Cap. II.

Quot sunt gradus?
Tres, Prolatio, Tempus ac Modus.

Cur sic uocas?

QUOD essentialem Notarum quantitatē gra-
datim augent. Vel quod gradus sint seu or-
dines Notarum. Nam quinq; illæ Notarū species,
quas antiquitas habuit ita in hos ordines distri-
butæ sunt, ut Prolatio minores minorisq; ualoris
Notas, Tempus, maiores, Modus uero maximas
complectatur: ut ita cœu per gradus à minima no-
ta ad maximam perueniatur.

M . 3 . In qua-

M V S I C . P R A C T .

In quæ ergo Notas singuli gradus tanquam propriam materiam agunt?

Prolatio in semibreues, ac minimas agit. Tempus in breues. Modus in maximas ac longas.

Reliquæ notarum species, quia perfectis signis non subjiciuntur idcirco ternarium numerum non recipiunt, sed binarium tantum, ita ut multa nota non tres semiminimas, sed duas solummodo contineat, hæc rursus duas fusas, fusa duas semifusas.

Videris mihi sentire Mcdum non agere in breues ac reliquas minores notas, sed in maximas ac longas tantum.

ITa sentiendum est plane. Nam Modus, quod atq; ex ipso est, in maximas & longas tantum agit, ex accidenti uero in breues quoq; , semibreues ac minimas. Sed pergamus nunc ad singulatum graduum explicationem.

De prolatione. Cap. III.

Quid est prolatione?

Est mensura quæ semibreuem notam tribus minimis aut duabus metitur. Dicta uero est prolatione à proferendo, quia per semibreuem notam, in

L I B E R   II.

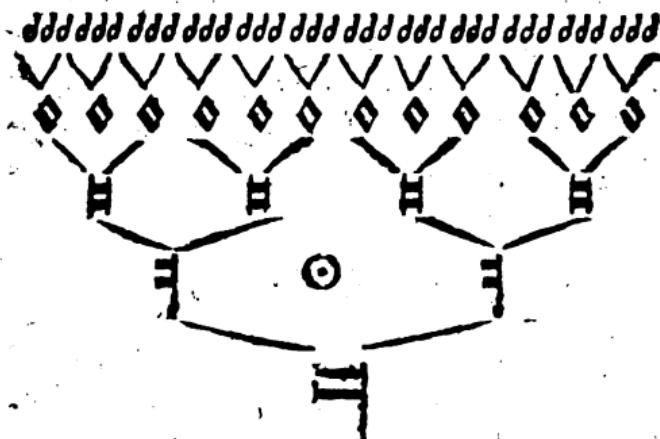
tam, in quam illa agit, omnium reliquarum notarum ualores commode proferuntur. Ut in Tempore perfecto breuem tribus semibreuibus profero. Semibreuis enim est mensura ac fundamen-tum omnium Graduum, quod uidelicet respicien-dum est cantoribus, in dijudicandis figurarum temporibus ac ualore.

Quottuplex est prolatio^s.

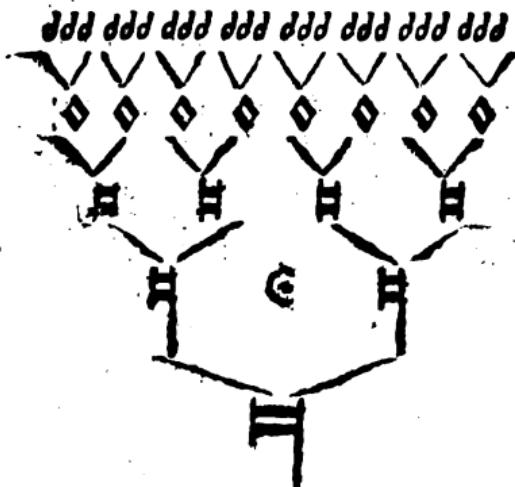
DVplex. Maior & Minor, seu Perfecta & Imperfecta. Maior est quando semibreuis nota tribus minimis ualeat. quarum quilibet uno tactu perficitur. ^{ddd} Minor est qua singulas semibreues duabus minimis metitur, quarum qualibet di midio tactu censetur. Maioris signa sunt eiusmo di O C. Minoris O C. Tametsi uero hac Temporis signa sunt, tamen cum superior gradus inferiorē semper contineat, Prolationes quoque adscribuntur.

M 4 Valor

Valor Notarum prolationis Maioris ac
Temporis perfecti.

Valor Notarum prolationis Maioris ac
Temporis imperfecti.

Quottuplex

L I B E R   II.

18

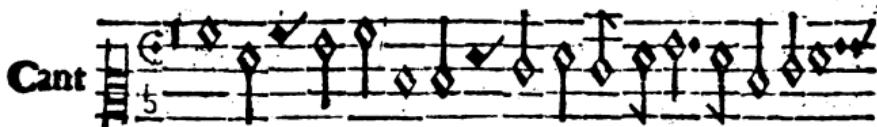
Quottuplex est mensura prolationis:
Triplex, Integra, Diminuta & proportionata.

Integra, quæ eadem est cum perfecta prolatione, singulas perfectas semibreves tribus tactibus mensurat, imperfectas duabus, minimam vero uno tactu, sub his signis ☺ ☽. Diminuta est, quæ dimidium ularis Integræ prolationis servat, ita ut perfecta semibrevis $1\frac{1}{2}$ tactu, imperfecta uno, minima dimidio valeat, sub his signis ☩ ☾. proportionata est, quando tres minimæ aut perfectæ semibrevis uno tactu absolutur, sub his signis ☩ ☽ :

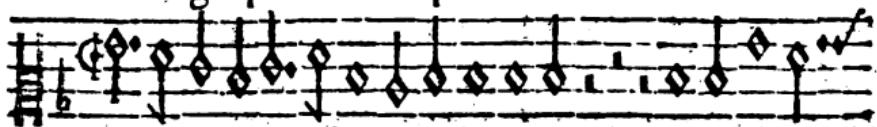
M   3   Exem.

MUSIC. PRACT.

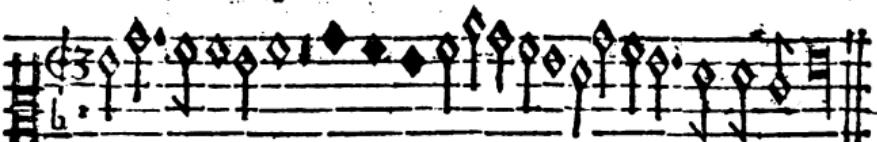
Exemplum prolationis Maioris integræ diminutæ &
proportionatæ ex Sebaldo descriptum.

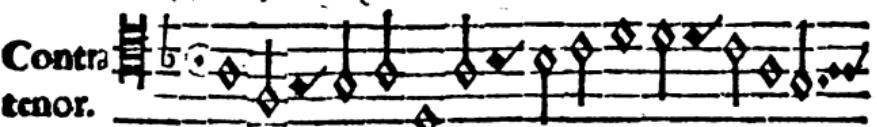
Integra prolatione seu perfecta.

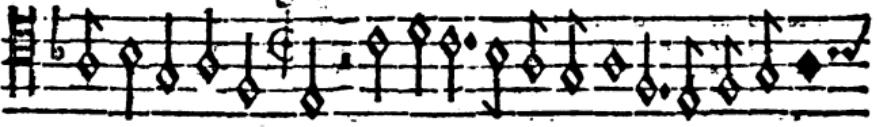
Diminuta prolation.

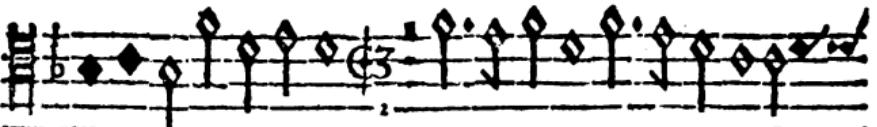
Sesquialtera ratione constituta prolation.

Integra

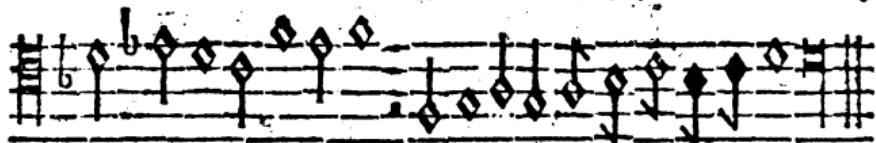

Diminuta

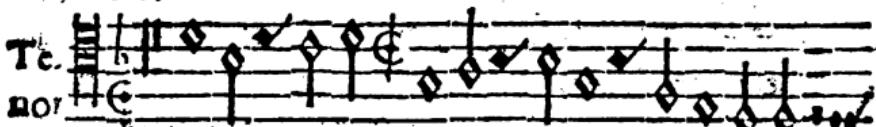

proportionata prola-

tio

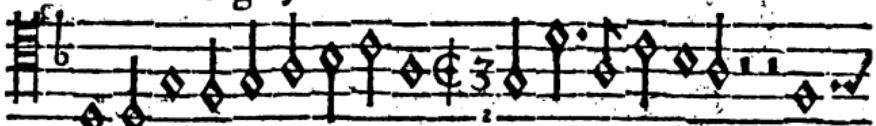

tio.

Integra,

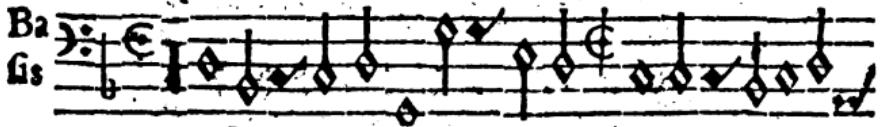
Diminuta

proportio.

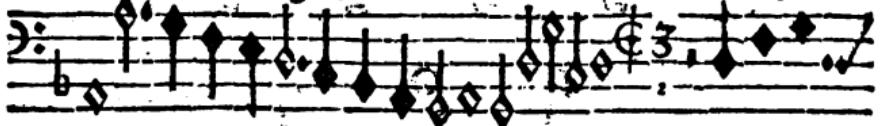

nata prolatio.

Integra,

Diminuta,

propor.

cionata prolatio.

Tempu

MUSIC: PRACT.
DE TEMPORE.

Cap. IIII.

Quid est tempus?

Es mēsura quā brevē notā perfectā tribus semibrevis, imperfectā duab, mēsurat. Estenim duplex Tempus, perfectū scilicet & imperfectū.

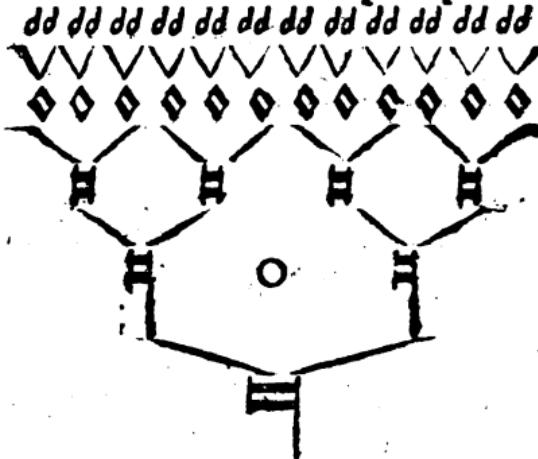
Quae sunt signa perfecti Temporis?

Circulus integer, O absolute positus vel terna trius numerus circulo adscriptus.

Quae sunt signa imperfecti Temporis?

Semicirculus absolute positus C, vel binarius numerus semicirculo coniunctus Cz, nisi forte dupla proportio significetur.

Valor Notarum in Tempore perfecto.

In imperfecto Tempore Notæ omnes binario numero censentur.

Quottuplex est Temporis mensura:

Triplex, Integra, Diminuta, & proportionata.

Quod est Tempus integrum?

Tempus integrum idem est, quod perfectum,
quare & iisdem signis ultiur.

Quod est diminutum?

Est quod dimidium ualoris, integri Tempori
scruat, ita ut perfecta breuis $i\frac{1}{2}$, tactu, im-
perfecta uno ualeat, sub his signis Φ ζ $\circ$. Sunt
tamen qui hoc signum Φ integro Tempori ad-
scribunt. Verum errare eos facile iudicabit Is, qui
artis constitutionem ac certitudinem intelligit.

Quod est proportionatum?

Est quod uel tripla uel sesquialtera, uel alia
quacunq; proportione constituitur. sesquial-
tera quidem sub his signis Φ' ζ' . Tripla sub
his O' C' .

Sequitur Exemplū Temporis perfecti seu in-
tegri, Diminuti ac proportionati, à Sebaldo
ex prolationis mensura in mensuram Tem-
poris arte mutatum.

Tempus

Cat.

Tempus integrum

Diminutum

pro-

portionatum.

Ba.
sis

Tempus integrū

Diminutum

portionatum

Contratenor

LIBER II.

Contra
tenor

Tempus integrum

Diminutum

proportionatum

Tc.
nor

Tempus integrū Din i utum

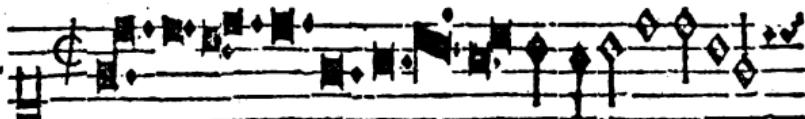
proportio.

natum.

Exemplum

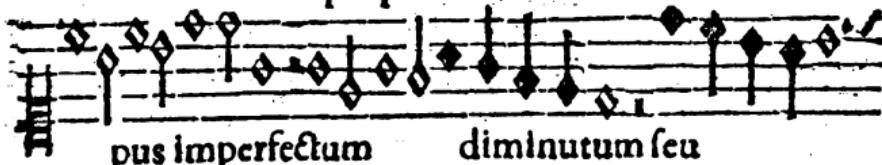
Exemplum Temporis imperfecti incerto Authore.

Cāt.

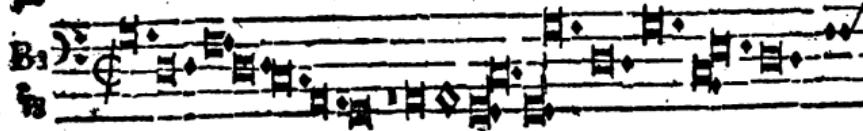
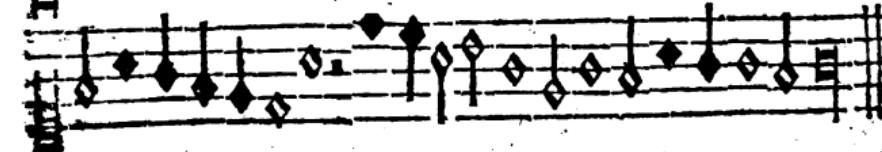
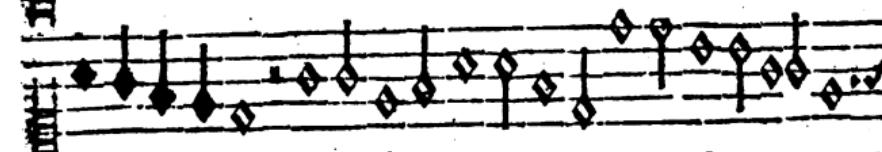
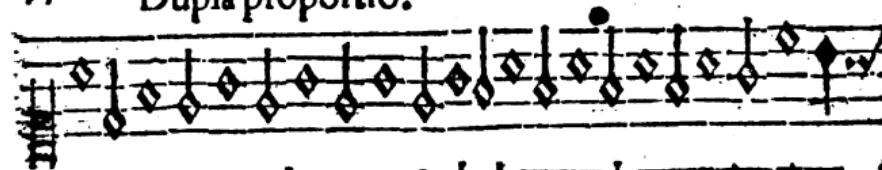
Hemiolia proportio

Tem.

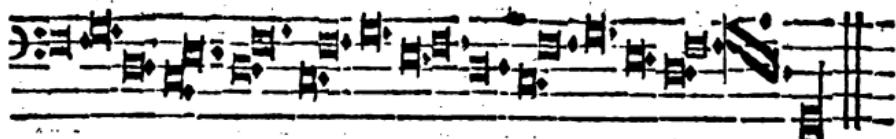

pus imperfectum diminutum seu

Dupla proportio.

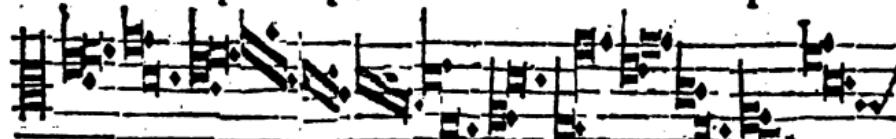
Tempus imperfecti diminutum seu Dupla proportio

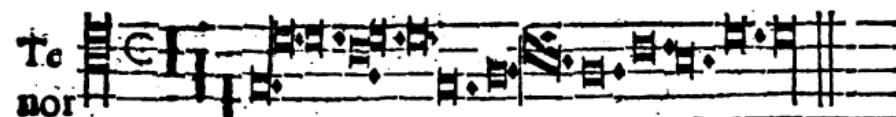
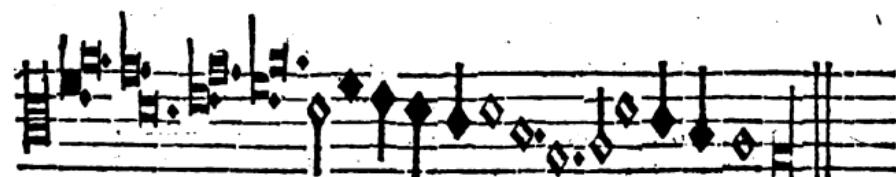
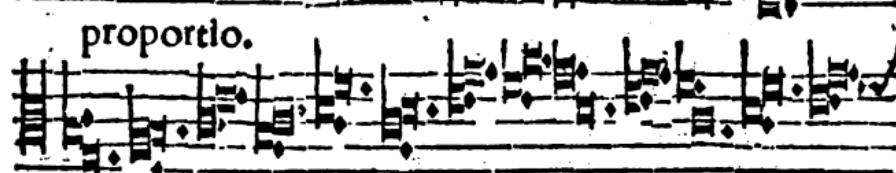
Cōtra
tenor

Musical notation on four-line staff showing a sequence of notes, labeled "Cōtra tenor".

Tempus imperfectū Diminutū seu Dupla

proportio.

Tempus imperfectum integrum-

N Exemplum

Exemplum Temporis perfecti ac proportionis integræ.

Prior

Cant.

Sanctus.

Alter

Cat.

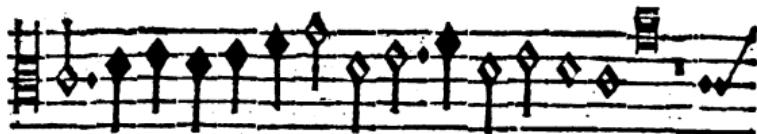
g

Sanctus

Tenor

Contratenor.

Sanctus.

Vagans

Musical notation for the second part of the Sanctus section, labeled "Vagans". It consists of two melodic lines on a five-line staff. The top line uses diamond-shaped heads with vertical stems, and the bottom line uses diamond-shaped heads with horizontal stems. The key signature is one sharp (F#).

Sanctus.

Musical notation for the third part of the Sanctus section, labeled "Prior". It consists of two melodic lines on a five-line staff. The top line uses diamond-shaped heads with vertical stems, and the bottom line uses diamond-shaped heads with horizontal stems. The key signature is one sharp (F#).

Prior

Musical notation for the fourth part of the Sanctus section, labeled "Basis". It consists of two melodic lines on a five-line staff. The top line uses diamond-shaped heads with vertical stems, and the bottom line uses diamond-shaped heads with horizontal stems. The key signature is one sharp (F#).

Sanctus.

Musical notation for the fifth part of the Sanctus section, labeled "Altera". It consists of two melodic lines on a five-line staff. The top line uses diamond-shaped heads with vertical stems, and the bottom line uses diamond-shaped heads with horizontal stems. The key signature is one sharp (F#).

Basis

Musical notation for the sixth part of the Sanctus section, labeled "Basis". It consists of two melodic lines on a five-line staff. The top line uses diamond-shaped heads with vertical stems, and the bottom line uses diamond-shaped heads with horizontal stems. The key signature is one sharp (F#).

Sanctus

Musical notation for the final part of the Sanctus section, labeled "Basis". It consists of two melodic lines on a five-line staff. The top line uses diamond-shaped heads with vertical stems, and the bottom line uses diamond-shaped heads with horizontal stems. The key signature is one sharp (F#).

N 2 rel.

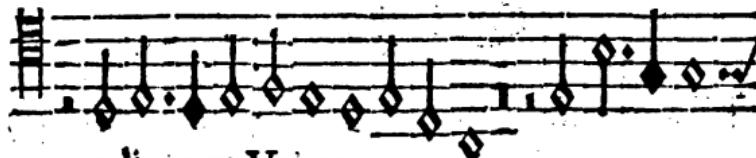
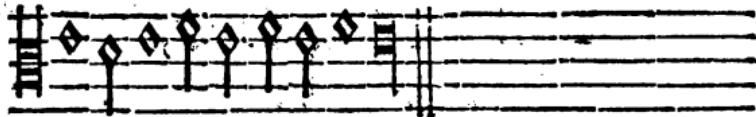
reliquum prioris Cant.

reliquum Alterius Cant.

reliquum Tenoris.

reliquum Contratenoris.

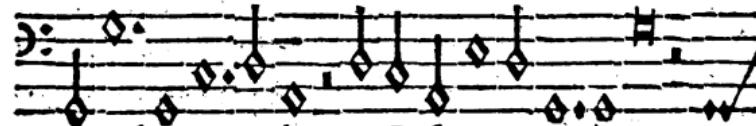
reliquum

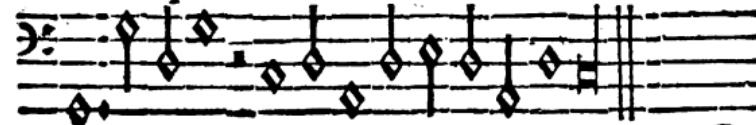
reliquum Vagan.

reliquum prioris Bascos.

reliquum alterius Bascos.

MUSIC. PRACT.
DE MODO,
Cap. V.

Quid est Modus?

Est mensura, qua Maximas ac Longas notas certa quantitate definit. Vel, est mensura trium aut duarum longarum in Maxima, aut duarū uel triū Semibreuium in Longa, iuxta ternariam ac binariam dimensionem.

Quottuplex est Modus?

DVplex, Maior & Minor. Maior in Maximam notam tanquam in proprium subiectū agit; Minor in Longam. Vterq; autem, ratione ternariae ac binariae mensuræ, rursus diuiditur in perfectum & imperfectum.

Quis est Modus Maior perfectus?

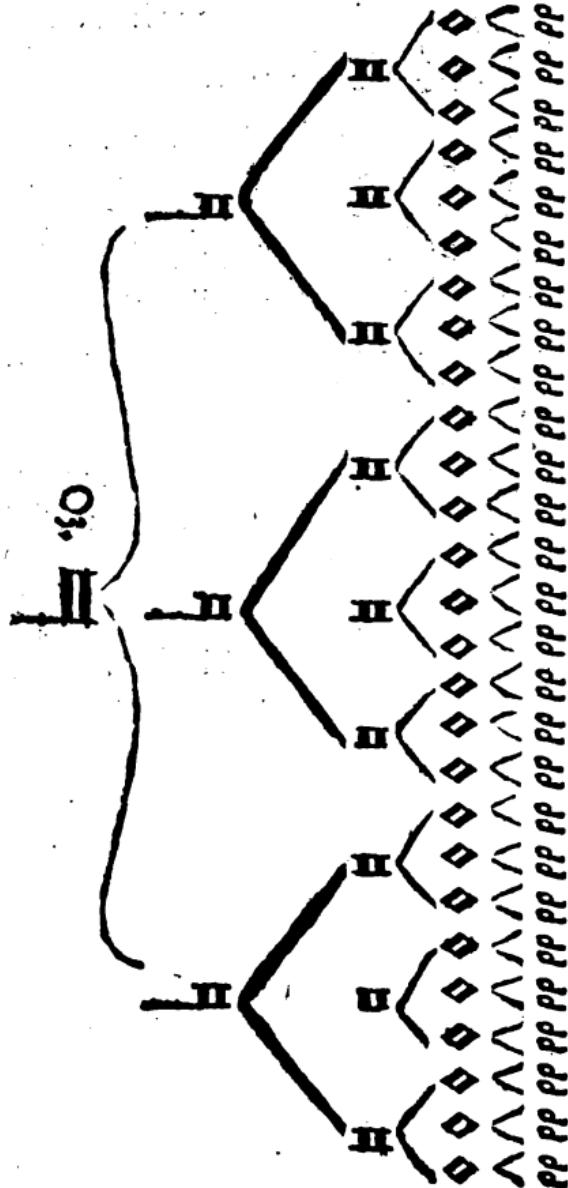
Est qui Maximam tribus Longis. Longam tribus Breuibus, Breuem tribus semibreuibus mensurat, ut nimirum ea ratione Maxima 27 tibiis valeat, sub hoc signo O;

Ergo

Ergo Modus Maior in omnes ferè Notas promiscue agit.

Modus Maior quod ad ipsum attinet, tantum agit in Maximam: sed quia in absque Modo minore & tempore constitui non potest, idcirco ex accidenti, ut supra dictum est, in longas quoq; ratione circuli, & Breves, ratione ternarij numeri ponē adscripti, agit.

Sequitur figura, ualorem Maxime Notæ, in Modo maiore perfecto explicans.

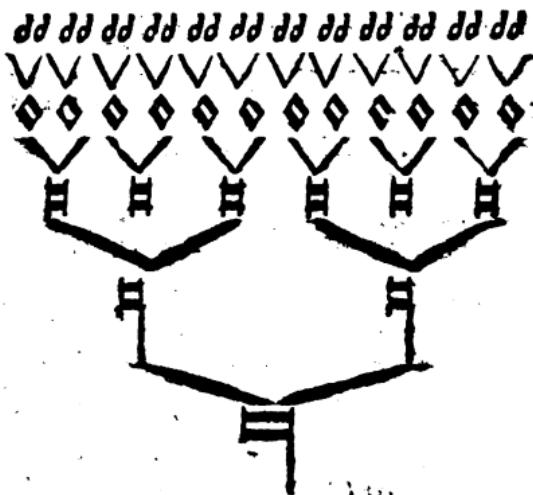

Quis

Quis est Modus Maior imperfectus?

Es qui Maximam duabus longis, longam duabus breuibus, breuem tribus semibreuibus mensurat, qua quidem ratione Maxima 12 ualat tactibus, sub hoc signo C 3.

Figura Maxima notæ ualorem declarans.

Quæ est diuisio Modi Minoris?

Is similiter ut ille, duplex est. Nempe perfectus & imperfectus. Perfectus longam tribus breuibus, Breuem duabus Semibreuibus metitur sub N s hoc

hoc signo O 2. ita ut Maxima i: tactibus absoluatur. Imperfectus uero longam duabus brevibus, Breuem duabus semibreuiibus dinumerat, sub hoc signo, C2. Exempla Modis Maioris ratio, Minoris uero passim multa reperiuntur.

Sunt ne alia signa Modis

Recet mones. Ego itaq; occasionem hoc loco nactus, reliqua trium Graduum, & quæ alijs quoq; in cantu occurrere solent, signa persequar,

DE SIGNIS IN- ternis Graduum.

Cap. V I.

Quid sunt signa Musicæ?

Sunt certi proportionum characteres qui pro sua uarietate Notas modis augent, modis diminuunt, iam uero in essentiali ualore cōseruant.

Quotuplicia sunt signa?

Duplicia sunt Graduum signa, uidelicet, Externa & Interna.

Quæ sunt externæ?

Sunt quæ statim ab initio cantus signata, manu, Modum, Tempus vel prolationem indicant, ut sunt ea quæ in superioribus capitibus singularis

gulis Gradibus tam perfectis, quam imperfectis sunt adscripta. Sed haec cum supra explicata sint, missa faciamus.

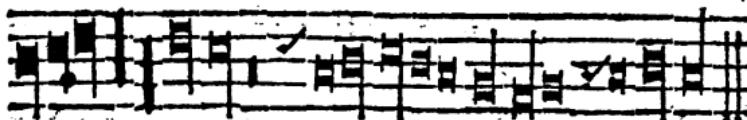
Quæ sunt Internæ

SVnt quæ Modum Tempus ac prolationē in-
terna quadam et occulta ratione, per Notarum
colorationem aut Pausarum dispositionem &cet.
designant. Ad quam quidem rem ternarij nu-
meri obseruatio plurimum conducit.

Quomodo cognoscitur Modus minor.

per interna signa:

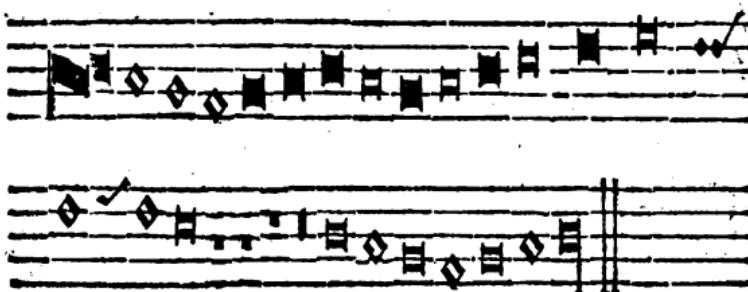
Cognoscitur per interpositionem puncti i-
nter duas Breves longis inclusas. Item per
colorationem trium longarum, Aut per pausam,
quatuor lincas occupantem.

**Quæ sunt Temporis perfecti in-
terna signa:**

Hec significantur per colorationem trium;
sc̄, uel nouem Breuium, extra proportio-
nem

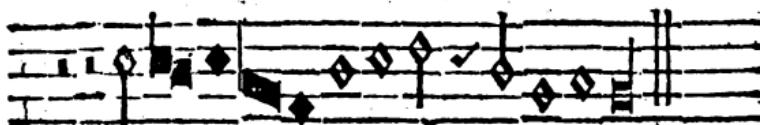
nem Hemioliam positarum. Item per dispositiōnem duarum semibreuiū paſarum quæ à linea in dimidium ſpacij æqualiter dependent. Et quando duæ Semibreues inter duas Breues poſitæ per diuisionis punctum ſeparantur. Non raro etiam per Breuis notæ cum ſemibreui circubram repetitionem.

Quæ ſunt prolationis perfectæ
interna signaç

SVNT quando tres aut plures Semibreues No-
tae denigrantur; aut duæ Semiminimæ paſa
æqualiter in dimidium ſpacij ascendunt; Aut quā
do duæ Minimæ inter duas Semibreues poſitæ
per diuisionis punctum ſciunguntur,

Atque

ATque hæc ferè sunt præcipua trium Graduum signa. Sunt & alia quæ minus præcipua dicuntur, quod Notarum ualorem in his Gradibus non immutent, sed uel iterandum cantum significent ut :||: ;||: ;O: ;|:, Vel sint signa conuentiæ ubi uoces simul conueniunt ut, C. S. Vel sint signa Concordiæ, quando uoces simul cōcurrentes suauissimam reddunt harmoniam. &cæt.

DE P E R F E C T I O N E & Imperfectione, Cap. VII.

ABsolui hactenus Graduum tractationem, in qua quidem cuiilibet suas proprias, in quas ageret, Notas attribui, ut uidelicet in perfectis Gradibus Notæ perfectæ essent, in Imperfectis vero imperfectæ. Nunc porro restat ut quatenus perfectio illa in Notis duret, & quatenus non duret hoc est, imperficiantur, explicem.

Quid

Quid est perfectio?

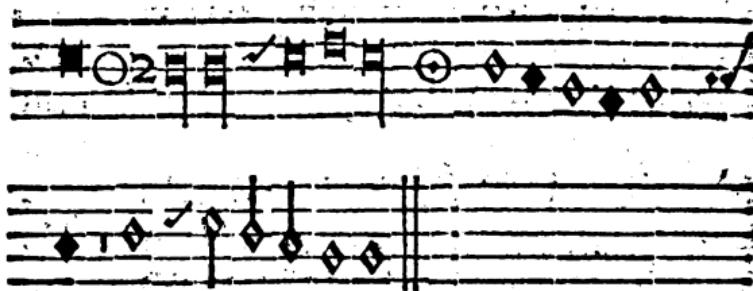
Perfectio est quoties Notæ ternario numero censemur. Hoc est, quando maior Nota proximam minorem ter in se complectitur.

Explica igitur quomodo Notæ in suis perfectis Gradibus perfectæ maneant.

Primum axioma hoc animaduertant adolescentes, quod generatim ad omnes Gradus pertinet: Similem Notam ante similem non imperfici. Item, Breuem Notam, ante duas Semibreues pausas equaliter in dimidium spacijs dependentes, positam, in sua perfectione conseruari. Item, quando punctum perfectionis eam sequitur. Vel ligatura duarum semibreuirum, duabus Breubus interponitur. **Vt** hoc loco apparet.

Quantum

Quantum uero ad Pausas attinet, obseruan-
dum est, eas in perfectis signis semper ma-
nere perfectas, nec unquam à minoribus alijs No-
tis uel Pausis imperfectis.

Quid est Imperfectio?
Est tertiae partis à perfecta nota, seu ab eius di-
midia parte detractio, quod sit in signis per-
fectis tantum.

Quos

Quotmodis fit imperfectio?

Primum quando notam perfectam minor nota uel pausa immediate sequitur: deinde quando Notæ colorantur, Color enim semper tertiam partem perfectis Notis adimit. Est & alia imperfectio quam partialem uocant, quod non toti Notæ sed dimidiæ eius parti adscribatur. Ut cum in Tempore perfecto Semibrevis nota Longam sequitur, Imperfectedio non toti longe sed alteri eius parti, hoc est, Breui competit, ualeatq; tum Longa quinque tactibus. Simile iudicium est de reliquis Gradibus,

Quantum adimit Color imperfectis Notis:

Si nigratio in una, vel altera Nota appareat, qua
ta pars ei adimenda est, nisi per plures denigra-
tas notas Hemiolia proportio significetur. In-
terdum vero Color imperfectis Notis perfecto-
rum Graduum nihil adimit, sed tempora tantum
ad ternarij numeri completionem, coniungit,
nihilc appetet.

DE AVGMENTATI-

one, Cap. VIII.

Superest iam tertia Mensura species explicanda, quam augentibus ac diminuentibus figuris conuenire diximus : quare ad Augmentationem Notarum accedamus.

Quid est Augmentatio?

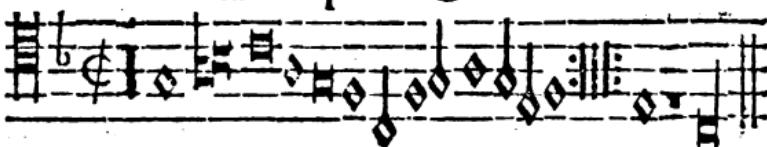
Est Notularum incrementum, quod illis ultra essentialē ualore ex certis signis accedit :

Quot modis significatur Au- gmentatio?

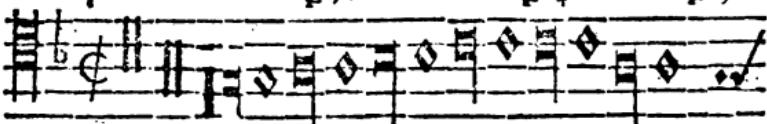
Tribus, Primo per Canonis descriptionem. Cum enim paucas Notas contra multas in una cantilenæ parte constituere uolunt Musici, Canonem adscribere solent. Ut Brevis sit Maxima. Semibrevis sit Longa. Minima sit Brevis. Vel, Crescat in quintuplo, quadruplo, triplo, &c. Secundo declaratur per adscriptas minoris inæqualitatis proportiones, quando uidelicet, minor numerus ad maiorem relatus, toties multiplicatur, quoties is unitatem in se comprehendit. Ut sunt species generis Multiplicis, Subdupla, Subtripla, Subquadrupla, Subquintupla, &c.

O Exemplū

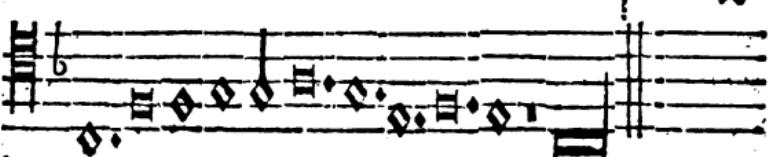
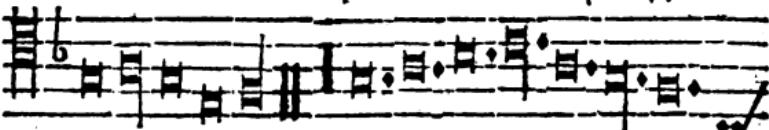
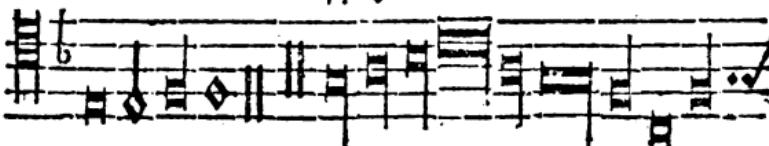
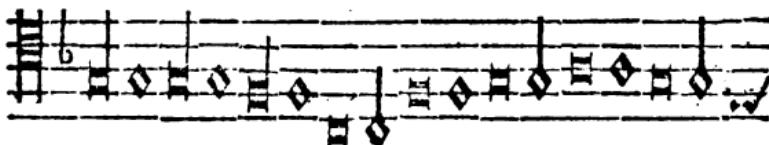
Exemplum Oberti.

Canō. primo crescat p $\frac{1}{2}$, secūdo p $\frac{1}{4}$, tertio p $\frac{1}{2}$.

Resolutio.

Tertio significatur per Circulum uel semicirculum puncto insignitum, idq; circa unam cantilenā partem. Et si autem circuli illi proprietadē ad prolationem pertinent, tamen cū Notarū ualor contra quā in alijs uocibus augeatur, Augmentatōnis

tationis etiā signa dici consueuerunt. Hęc aliquā
do etiam per Notarum paucitatem, tanquā per in-
ternū signū cognoscitur quoties uidelicet pau-
ca Notulae circa unam cantilenā partē sine repeti-
tionis signo apparent. Quantū uero ad Pausas at-
tinet, sciendum est eas non secus ac Notas augeri.

DE DIMINUTIONE,

Cap. IX.

Quid est Diminutio?

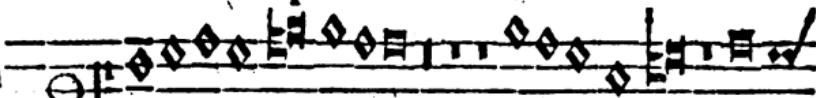
Est essentialis ualoris Notarum ac pausarum
in suis signis dimidiæ partis detractio: idem
significans quodd semiditas.

Quot Modis significatur diminutio.

Primo significatur per Canonis adscriptionē,
per quem Notarum ualor dimidia parte dimi-
nuitur. Ut Maxima sit Longa. Lōga sit Breuis &c.
Secundo modo per proportionis Dupla signa de-
claratur, quæ quidem sola proportionis species ad
Diminutionem propriè dictam pertinet. Relique
enim, et si quoq; diminuentes sint species, tamen
cum aliò modo Notarum ualor in ijs minuatur,
aliò referenda sunt. Tertio sit per uirgulam qua
Temporis aut prolationis signa interfescantur. Φ
 C Φ C . Quarto per Semicirculū inuersum, D .

MUSIC. PRACT.
Exemplum Iacobi Oberti.

Can-

tus.

Christe

elcysion.

Te

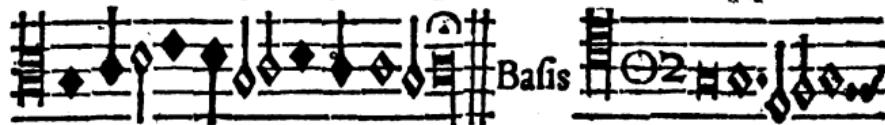
nor

proportio Dupla.

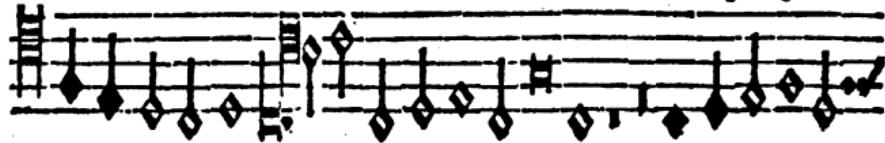

LIBER II.

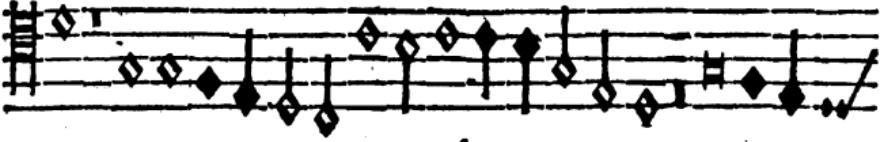
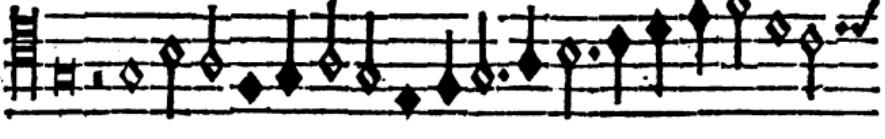
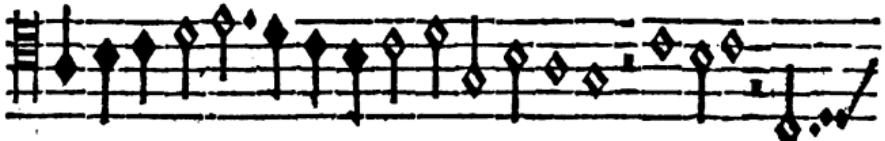
m

propor.

tio Dupla

o s

Aliud

MUSIC. PRACT.

Aliud Exemplum, Incerto Authore.

Cāt.

Saluum fac

Tenor ex Contratenore in Hypodiapēte.

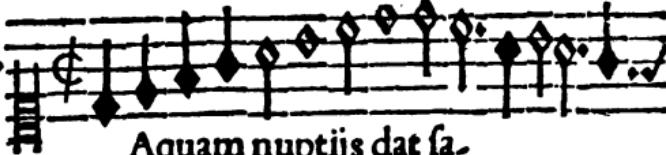
Saluum fac

LIBER PH.

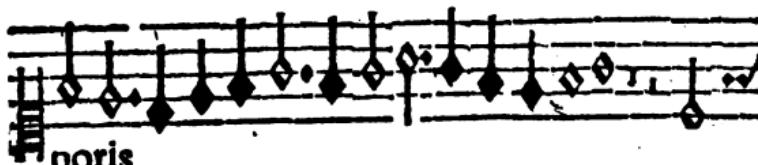
49

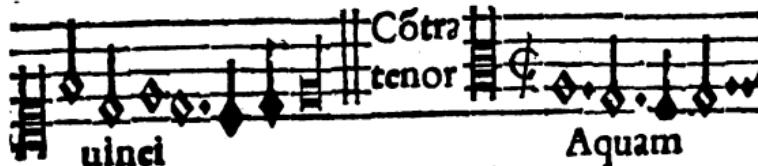
Quid est Diminutionis Diminutio?
Est ualoris Notari antea diminutarū dimidię
 partis ablatio, sub his signis, Φ_2 Φ_2 Φ_2 Φ_2
 $\ddot{\Phi}_2$ $\ddot{\Phi}_2$.   Exemplum.

Cant.

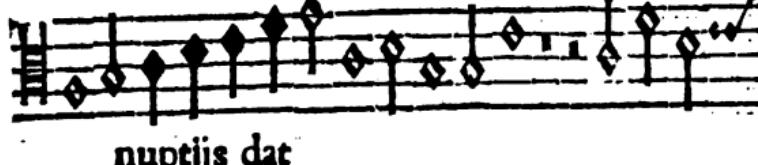
Aquam nuptijs dat sa-

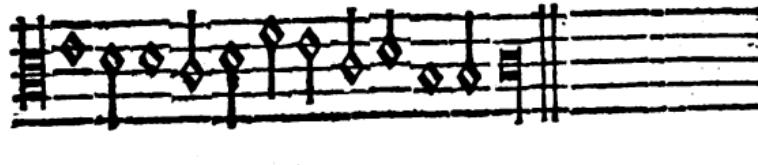
poris

Cōtra
tenor

uinci

Aquam

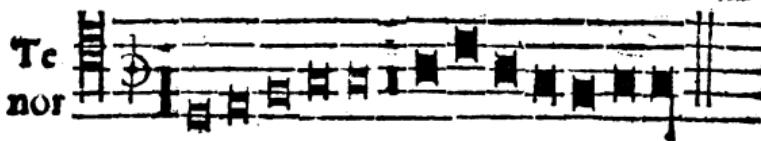

nuptijs dat

Tenor

LIBER II.

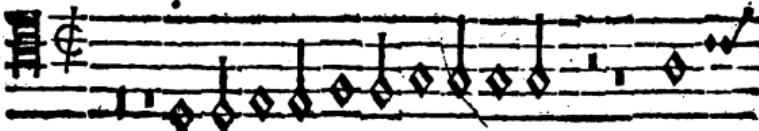
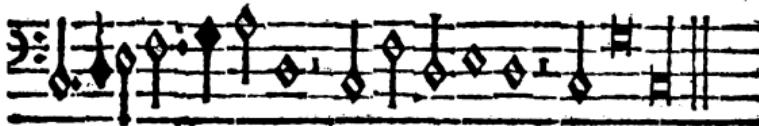
27

Aquam nuptijs dat saporis ulnici.

Aquam nuptijs dat.

Resolutio Tenoris,

R Diminu.

MUSIC. PRACT.

Diminutionum aliud exemplum.

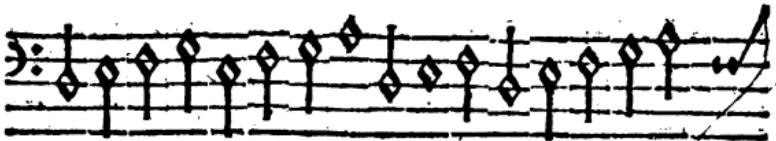
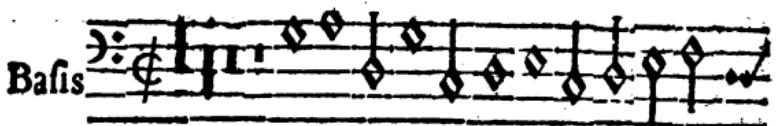
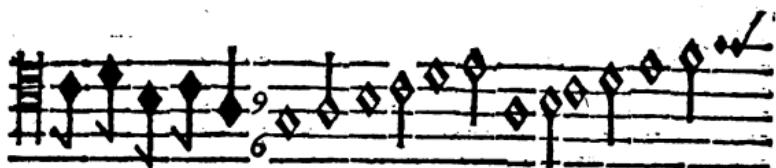
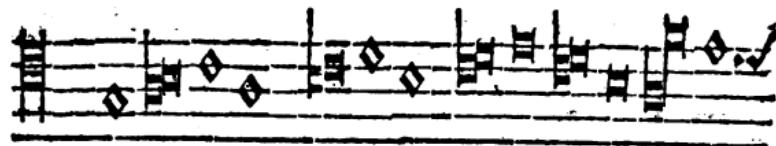
T. S.

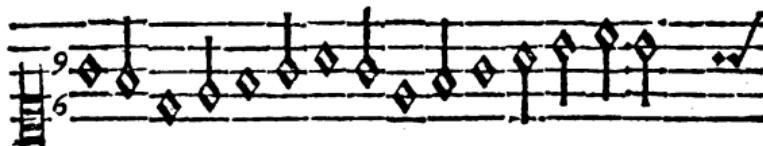
Cæc.

T. S.

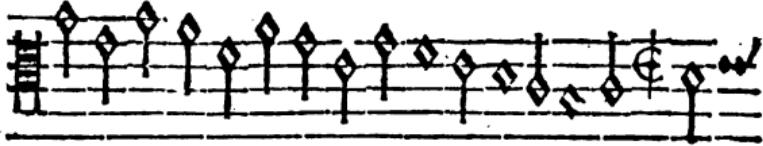
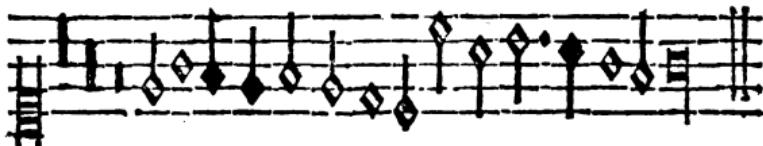
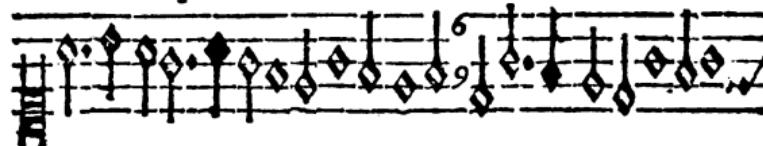
LIBER II.

219

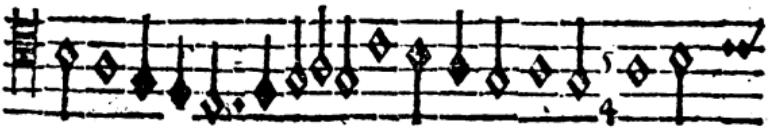
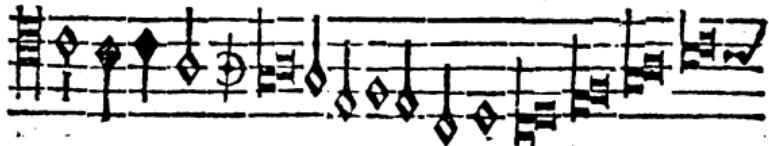

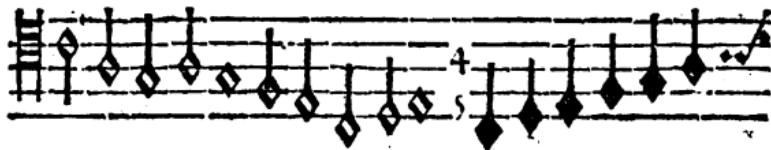
reliquum Cantus.

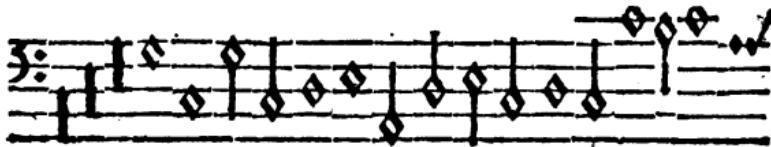
reliquum Tenoris.

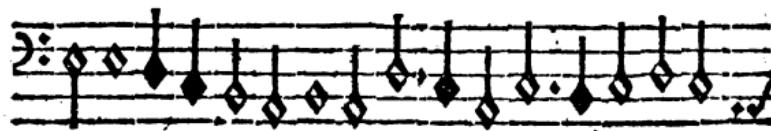
pro-

portio Sesquialtera.

relicuum Baseos.

DE ALTERATIONE,

Cap. X.

Quid est Alteratio?

Est in una eademq; Nota ualoris duplicatio.
Hac contraria est Diminutioni.

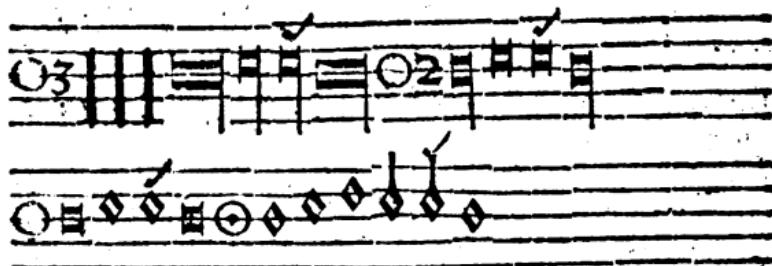
Quot sunt alterabiles Notæ?

Qatuor, uidelicet: $\text{F}.$ $\text{H}.$ $\text{D}.$ $\text{S}.$ Maxima tunc, quia maiorem se, à qua alteretur non habeat, suo quasi iure ab Alteratione libera est. Quod ad pausas attinet, quemadmodum non interficiuntur ita nec alterantur.

Quot modis fit Alteratio?

Primò fit quando inter duas perfectas figuras duas minores Notæ posita sunt, tūc altera illarum, ad complendū ternariū numerū alteratur, nisi punctus divisionis interueniat, qui, ut Colocatio Notarū, alterationē tollit. Quando cūq; igitur in Modo maiori perfecto duas longas, uel in Minori, duas breves, aut in Tempore duas Semibreves, ac in prolatione duas Minimæ ultra ternariū numerū residuę fuerint, ibi tū in posteriori fit Alteratio. Hęc in duarū semibreuiū ligaturis quoque contingit, quoties uidelicet inter duas Breues collocatur. Indicatur autem Alteratio per pūctū in summitate alterabilis Notæ positus, interdum uero absque

absq; pūcto, per intrinsecū signum, nempe per sa-
lam ternarij numeri obseruationem cognoscitur.

DE P V N C T I S. Cap. XI.

Quid est punctus?

Est signum, quod Notulis uel in capite, uel à latere, uel in medio adscribitur.

Quot sunt punctorum species?

Qatuor. Est enim additionis, divisionis, alterationis, & perfectionis punctus.

Quis est punctus additionis?

Est qui Notulis à latere adscriptus dimidiū suū ualoris addit. Hic locū habet tā in perfectis, quā imperfectis cātionib. reliqui in pfectis tantū.

Quis est punctus divisionis?

Est qui duabus Notis interpositus, eas nec auget, nec minuit, sed unam præcedenti, alterā sequenti connumerandam esse indicat.

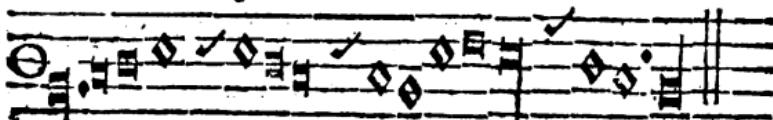
Quis est punctus alterationis?

Est qui in capite Notulae constitutus eam bis

cantum jam esse innuit.

Quis est punctus perfectionis?

Es ist qui Notæ perfectæ appositus eam ab imperfectione tuetur, nihil ei addens uel auferens. Quid differunt pūctus additionis & pfectioñis? **H**oc differat, quod ille Notulis semper dimidiū nvaloris afferat, hic uero nō item. Idq; euidentes est in partiā, ut uocant, imperfectione, in qua Longa ratione duarū Breuiū, unius quidem perfectæ, alterius imperfæctæ, quinq; tactib⁹ ualeat, cui si perfectionis pūctum adscriptū fuerit, tū is dimidiū ualoris non adfert, sed alteram tantum Breuem ab imperfectione defendit.

De Syncope. Cap. XII.

Quid est Syncopa?

Es quādo in figurato cātu, minores Notæ cōtra maiores sub æquali tactu inæqualiter canēdo effterit. Hæc dupliciter in cātu cōtingit, uno modo cū discrepātia, altero sine discrepātia. Prior modus in formalibus, ut uocāt, clausulis locū habet, quādo uidelicet Notæ minores ultra maiores deductæ, ex altera parte dissonat, ex altera uero sunt cōsonat. posteriori modo Notæ quidē etiā inæqualiter

Inæqualiter profertur, sed tamen nulla interueniente dissonantia. Versu longiorem huius rei stationem in poëticam Musicam, quo propriè spectat, rescrubimus.

De Proportionibus. Cap. XIII.

Quid est proportio?

Es, Euclide definiuntur, duarum eiusdem generis quantitatum, unius ad alteram habitudo. Sic in Musicis tres Notæ ad unam collatae triplam proportionem constituunt.

Quottuplex est proportio?

Duplices, Aequalitatis, & Inæqualitatis. Aequalitatis proportio est, quando eiusdem generis duo æqualia inter se conferuntur, ut quando duæ Notæ cū una aut tribus cōferuntur. Hæc rursus diuiditur in maiorem & minorem.

Cū uero quinq; sint maioris inæqualitatis species nēpe, Multiplex, Superparticularis, Superpartiæ, Multiplex superparticularis & multiplex superpartiens, atque hæc rursus infinitas propè alias species habeant, eas tantum proportiones hoc loco declarabo, quarum in Musicis potissimum usus est, artificiosq; ad sonos accommodari possunt.

Quæ igitur proportiones usitatæ sunt

Musicis in his generibus:

In genere Multiplici usitatæ sunt. **D**upla, **T**ripla,
& **Q**uadrupla. In Superparticulari uero, **S**esqui-
altera, & **S**esquiteria.

**Quid est proportio maioris inæquali-
tatis generis Multipliciss?**

Est enim in collatione duorum numerorum maior
minor aliquoties continet, ita ut ipse sit maio-
ris pars, ut 16 ad 4, uel 4 ad 1, constituant proporti-
onem quadruplam. Item 12 ad 4, uel 6 ad 2, aut 3 ad 1
habent se Tripla proportionem. Sic 8 ad 4, 6 ad 2, 2
ad 1. Duplam constituunt.

**Quid est proportio Majoris inæqualitatis ge-
neris superparticularis?**

Est enim in collatione duorum numerorum, minor
numerus & eius una pars continetur in maio-
ri semel, ut 3 ad 2, est proportio maioris inæquali-
tatis generis $\frac{2}{3}$. C. $\frac{1}{3}$, superparticularis & exprimi-
tur Sesquialtera. Sic 4 ad 3, est proportio maioris
inæqualitatis generis Superparticularis & exprimitur
Sesquiteria, $1\frac{1}{3}$.

Ilá ergo si illatim horum duorum generum species in
Musica usitatas explicat, et primū quod sit Dupla.

Dupla proportio est, quando maior numerus
Notularum minori comparatus ipsum bis co-

et net, ut cum Maxima Longæ cōparatur, uel Longa Breui, Breuis Semibreui.

Quæ sunt signa duplæ proportionis?
Hec signatur bisariā, primò p̄ duos numeros : 4 : 9 ; deinde p̄ figurās diminutas, $\text{Φ} \text{C} \text{O}$ & $\text{C} \text{G}$. & reliqua signa Diminu. Exempla supra regre.

Quid est Tripla proportio?

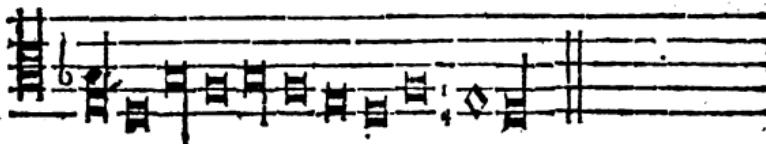
Est quando maior numerus Semibreuiū Notularū minori cōparatus, ipsum ter cōprehēdit, ut cū tres Semibreues uno tactu metimur. Signa eius externa sunt : 6 : 9. Interna uero colores.

Quid est quadruplicas?

Est quādo maior numerus semibreuiū Notularū minori cōparatus quater eū cōprehēdit, hoc est, cū quatuor Semibreues uno tactu absolvuntur, Signa eius sunt numeri : 9 : 16.

Exemplum.

Quid est Sesquialtera proportio?

Es quādo tres Minimæ notæ cōtra duas similes cōstituuntur, hoc est, quādo tres Minimæ uno tactu ualēt. Hāc ἡμιόλιον Graci uocat. Nā dōces totū significat, ἡμι uero, quēadmodū in omni alia cōpositione, ita hoc quoq; loco dimidiū sonat. Signa eius sunt partim externa ut $\frac{3}{4}$; partim uero interna, ut sunt colores.

Exemplum. T. S.

Cantus

Kyrie eleison.

Te. nor

Tripla proportio.

Basis

The image shows three staves of musical notation. The top two staves are identical, featuring vertical stems with small circles at the top, followed by a series of diamond shapes and square symbols. The third staff, labeled 'Basis', is also identical to the others but includes a circled '3' above the first note and a circled '2' above the second note.

Sesquialtera proportio.

A single staff of musical notation showing vertical stems with circles, followed by diamonds, squares, and a vertical bar symbol.

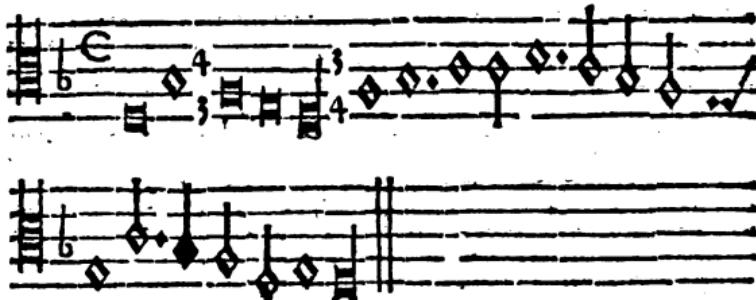
Quid est Sesquitertia proportio?

Sesquitertia, quam Græci ἑπτημονικη uocant, est quando quatuor Notæ contra tres similes ponuntur. Eius signa sunt $\begin{smallmatrix} 4 & 8 & 12 & 16 \\ 3 & 6 & 9 & 12 \end{smallmatrix}$.

Exemplum Sesquitertia.

Two staves of musical notation. The top staff begins with a 'C' and shows vertical stems with circles, followed by diamonds, squares, and a vertical bar symbol. The bottom staff begins with a '4' and shows vertical stems with circles, followed by diamonds, squares, and a vertical bar symbol.

Enumeratas

Enumeratas hactenus proportiones quidam minori inæqualitati adscribunt, quod nescio an reæ faciant, nisi forte Typographi errore acciderit.

Quæ sunt cōtrariæ species enumeratarum proportionum quas Maiori inæqualitati adscripsisti?

SVNT Subdupla, Subtripla, Subquadrupla, Subsesquialtera, & Subsesquitertia, quæ quia minorem numerū ante maiore positū habent, omnes in minore inæqualitate cōtinentur, & sunt prioribus contraria, propterea quod haec Notarum ualem augeant, illæ uero diminuant.

Quibus signis cognoscuntur contrariæ illæ species?

PER numerorū inuersionem, ut 1 1 1 2 3, &c.
2 3 4 3 4

T B A O Z.

BASILEAE,
PER HENRICHVM PETRI,
'ANNO SALVTIS.
M. D. LII. MENSE
MARTIO.

